

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра теорії держави та права**

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Навчальний посібник

*підготовлений науково-педагогічними працівниками
кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

КИЇВ - 2018

Рецензенти:

Савченко Андрій Володимирович, *завідувач кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;*

Горова Оксана Борисівна, *професор кафедри психології охоронної діяльності Інституту УДО України, кандидат юридичних наук, доцент.*

**Рекомендовано науково-методичною радою
Національної академії внутрішніх справ
(Протокол № від 15 квітня 2018 року)**

Теорія держави та права: практикум / Білозьоров Є. В. та ін. –
Київ: ФОП Маслаков, 2018. – 166 с.

ISBN 978-617-7625-64-2

Метою практикуму з теорії держави та права є поєднання в підготовці курсантів (слухачів) вмінь поєднувати теоретичні знання з навичками їх застосування для вирішення навчальних і практичних завдань у сферах нормотворчої діяльності та тлумачення норм права, здійснення систематизації чинного законодавства, правореалізаційної діяльності, проведення профілактичної, оперативно-розшукової, виховної роботи поліції та інших практичних дій.

Практикум орієнтований на формування навичок: вільно використовувати основні наукові конструкції теорії держави та права, правильно застосувати їх при оцінюванні конкретних ситуацій; орієнтуватися в джерелах права; адекватно тлумачити норми права та аналізувати їх структуру; визначати склад та зміст правових відносин, відрізняти їх від інших видів суспільних відносин; правильно реалізовувати норми права в різних професійних ситуаціях; виконувати на практиці вимоги законності та правопорядку тощо.

ISBN 978-617-7625-64-2

Авторський колектив:

Є.В. Білозьоров, професор кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент – тема 1;

Д.О. Тихомиров, доцент кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук – тема 1, тема 2, тема 3, тема 6, тема 16;

Н.О. Сербіна, старший викладач кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук – тема 1, тема 2, тема 3, тема 6, тема 16;

О.О. Старицька, доцент кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук – тема 1, тема 2, тема 3, тема 6, тема 16;

Т.О. Пікуля, доцент кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент – тема 4;

Н.В. Заяць, професор кафедри теорії держави та права, доктор юридичних наук, доцент – тема 5, тема 7;

Ю.В. Кривицький, доцент кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент – тема 8;

Н.В. Лазнюк, доцент кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук – тема 9;

Н.І. Мозоль, професор кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент – тема 10;

Н.П. Харченко, старший викладач кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук – тема 11;

Ю.Є. Максименко, доцент кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент – тема 11;

О.В. Мінченко, професор кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент – тема 12;

А.О. Осауленко, доцент кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент – тема 13, тема 14;

О.А. Назаренко, викладач кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук – тема 15;

А.М. Завальний, завідувач кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент – тема 15, тема 18;

В.П. Власенко, доцент кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук – тема 17;

М.М. Пендюра, доцент кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент – тема 19, тема 20;

О.В. Тюріна, професор кафедри теорії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент – тема 21.

ЗМІСТ

Вступ	5
Тематичний план навчальної дисципліни «Теорія держави та права»	8
Практичні завдання:	
Тема 1. Теорія держави та права як юридична наука і навчальна дисципліна...	9
Тема 2. Соціальні та історичні передумови буття держави і права.....	15
Тема 3. Поняття, ознаки та сутність держави	20
Тема 4. Форма держави.....	25
Тема 5. Функції та механізм держави	33
Тема 6. Сучасні концепції державотворення.....	40
Тема 7. Громадянське суспільство та держава	46
Тема 8. Основні концепції праворозуміння.....	53
Тема 9. Форми (джерела) права	62
Тема 10. Норми права в системі соціальних норм.....	70
Тема 11. Система права та система законодавства.....	77
Тема 12. Правотворчість.....	83
Тема 13. Реалізація норм права.....	89
Тема 14. Тлумачення норм права	95
Тема 15. Правові відносини.....	101
Тема 16. Правова поведінка.....	112
Тема 17. Юридична відповідальність.....	118
Тема 18. Правове регулювання та його механізм	126
Тема 19. Правова свідомість і правова культура.....	133
Тема 20. Правова законність і правопорядок	141
Тема 21. Правова система. Основні правові системи сучасності	148
Відповіді на кросворди	158
Список рекомендованої літератури.....	163

ВСТУП

Місце та роль юридичної професії у вітчизняному законодавстві та міжнародно-правових документах визначається не через їх організаційну належність, а через функціональне призначення, яке полягає в повазі, захисті й утвердженні прав та інтересів осіб, а також підтримці належного здійснення правосуддя. Так, зокрема, частина друга статті 3 Конституції України встановлює, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави», а частина перша статті 8 – що «в Україні визнається і діє принцип верховенства права». Ці та інші конституційно-правові норми формують правозахисну спрямованість діяльності юристів з метою утвердження та забезпечення прав і свобод людини на засадах верховенства права як основного обов'язку держави¹.

Таке призначення і спрямованість юридичної професії забезпечує сучасні юридична освіта. У 2015 році Міністерство освіти і науки України та Координатор проєктів ОБСЄ в Україні за підтримки проєкту USAID «Справедливе правосуддя» презентували проєкт державного стандарту юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, що ґрунтується на розвитку професійних навичок, визначає компетенції, вміння та мінімальні вимоги до змісту навчальних курсів для підготовки правників відповідно до потреб правової держави та ринкової економіки. Можливий подальший розвиток юридичної освіти визначався у 2017 році в проєкті "Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правників відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії", який має започаткувати довгоочікувану і вкрай нагальну реформу правничої освіти, науки і практики доступу до професійної правничої діяльності, а також проєкті закону «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії».

Проблеми, труднощі, недоліки в системі юридичної освіти знайшли своє відображення в документі «Стан юридичної освіти в Україні. Аналітичне дослідження за результатами освітніх вимірювань» 2018 року², в якому проаналізовано: якість освітніх послуг, що надаються закладами вищої освіти; якість отриманих випускниками компетенцій (результатів їхнього стандартизованого оцінювання); дані вступних кампаній на

¹ Стан юридичної освіти та науки в Україні (результати дослідження). - Київ – 2009-2010. - с. 47

² Стан юридичної освіти в Україні. Аналітичне дослідження за результатами освітніх вимірювань. К.: Ваїте, 2018. – 168 с.

магістратуру та правничий бакалаврат; якість знань випускників і вступників у розрізі форм навчання, закладів вищої освіти, правничих предметів, способу фінансування навчання, попередньої спеціальності особи.

Одним з фундаментальних принципів юридичної освіти в зазначених документах та проектах визнається принцип зв'язку теорії з практикою, що полягає в гармонійному поєднанні теоретичних правових знань з юридичною практикою і повсякденним життям людей. Саме на цих засадах ґрунтується практикум з навчальної дисципліни «Теорія держави та права», підготовлений авторським колективом кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ.

Цей посібник продовжує традиції навчально-методичних публікацій, що склалися на кафедрі теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ і призначені саме для теоретичної підготовки юристів для органів внутрішніх справ, зокрема, посібник «Теорія держави та права» за редакцією видатного вченого правника, доктора юридичних наук, професора Володимира Володимировича Копейчикова (1995 - 2010 рр.), Теорія держави та права : навч.-метод. комплекс (за вимогами кредитно-модульної системи навчання) (С. Д. Гусарев, О. Б. Горова, А. М. Завальний та ін., 2009 р.), Актуальні проблеми теорії держави та права: навч.-метод. комплекс (за вимогами кредитно-модульної системи навчання) (Є. В. Білозьоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний та ін., 2010 р.), Теорія держави і права: [підручник] / [за вимогами кредитно-модульної системи навчання] / (Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін., 2011 р.), Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. – К. : НАВС, Освіта України, 2017 р.

Саме для реалізації практичної спрямованості останнього посібника підготовлено цей практикум у відповідності до вимог нормативно-правових актів МВС України та Національної академії внутрішніх справ. За обсягом навчального матеріалу практикум охоплює основні теми навчального курсу з теорії держави та права.

Метою практикуму з теорії держави та права є поєднання в підготовці курсантів (слухачів) вмінь поєднувати теоретичні знання з навичками їх застосування для вирішення навчальних і практичних завдань у сферах нормотворчої діяльності та тлумачення норм права, здійснення систематизації чинного законодавства, правореалізаційної діяльності, проведення профілактичної, оперативно-розшукової, виховної роботи поліції та інших практичних дій.

Практикум орієнтований на формування навичок: вільно використовувати основні наукові конструкції теорії держави та права, правильно застосувати їх при оцінюванні конкретних ситуацій; орієнтуватися в джерелах права; адекватно тлумачити норми права та аналізувати їх структуру; визначати склад та зміст правових відносин, відрізняти їх від інших видів суспільних відносин; правильно

реалізувати норми права в різних професійних ситуаціях; виконувати на практиці вимоги законності та правопорядку тощо.

На завершення слід зазначити, що цей практикум адаптовано до особливостей підготовки персоналу Національної поліції, практичного сприйняття основ її організації та діяльності.

*Професор кафедри теорії держави та права,
доктор юридичних наук, професор
О. Д. Тихомиров*

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

- Тема 1.** *Теорія держави та права як юридична наука і навчальна дисципліна.*
- Тема 2.** *Соціальні та історичні передумови буття держави і права.*
- Тема 3.** *Поняття, ознаки та сутність держави.*
- Тема 4.** *Форма держави.*
- Тема 5.** *Функції та механізм держави.*
- Тема 6.** *Сучасні концепції державотворення.*
- Тема 7.** *Громадянське суспільство та держава.*
- Тема 8.** *Основні концепції праворозуміння.*
- Тема 9.** *Форми (джерела) права.*
- Тема 10.** *Норми права в системі соціальних норм.*
- Тема 11.** *Система права та система законодавства.*
- Тема 12.** *Правотворчість.*
- Тема 13.** *Реалізація норм права.*
- Тема 14.** *Тлумачення норм права.*
- Тема 15.** *Правові відносини.*
- Тема 16.** *Правова поведінка.*
- Тема 17.** *Юридична відповідальність.*
- Тема 18.** *Правове регулювання та його механізм.*
- Тема 19.** *Правова свідомість і правова культура.*
- Тема 20.** *Правова законність і правопорядок.*
- Тема 21.** *Правова система. Основні правові системи сучасності.*

ТЕМА № 1
ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА ЯК ЮРИДИЧНА НАУКА І НАВЧАЛЬНА
ДИСЦИПЛІНА

Основні терміни теми: *Поняття та види юридичної науки. Поняття та ознаки теорії держави та права, її місце і роль у системі юридичних наук. Об'єкт і предмет теорії держави та права. Методологія теорії держави та права. Система методів теорії держави та права. Принципи наукового пізнання предмета теорії держави та права. Поняття, ознаки і різновиди функцій теорії держави та права. Теорія держави та права як юридична навчальна дисципліна. Значення теорії держави та права в підготовці сучасних правознавців.*

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне і відмінне між евристичною та пізнавальною функцією науки».

Варіант 2. «Спільне і відмінне між предметом і об'єктом науки».

Варіант 3. «Спільне і відмінне між наукою ТДП і навчальною дисципліною ТДП».

Варіант 4. «Спільне і відмінне між методом та принципом науки».

Варіант 5. «Спільне і відмінне між спеціальними та прикладними юридичними науками».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

Критерії розмежування	Загальнонаукові методи	Спеціально-юридичні методи
1) Науки, що використовують		
2) Рівень абстрагування		
3) Практичне спрямування застосування		
4) Характеристики предмета, які досліджується		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Юридична наука (юриспруденція) – це спеціалізована галузь наукових знань у сфері наук; наукова діяльність, спрямована на вивчення в теоретичному і прикладному аспектах, правових форм організації та функціонування держави, та окремих державно-правових інститутів.

Теорія держави та права – це, фундаментальна юридична наука, що вивчає, виникнення, розвитку і функціонування держави та права, інших пов'язаних з ними явищ суспільної дійсності, а також здійснює юридичних наук у єдину систему та їх забезпечення.

Предмет теорії держави та права – це сутнісні властивості, загальні виникнення, розвитку і функціонування та, а також інших пов'язаних з ними явищ суспільної дійсності.

Метод теорії держави та права – це сукупність....., способів і засобів дослідження та засвоєння дійсності, за допомогою яких пізнаються державно-правові у процесі їх виникнення, розвитку та функціонування.

Функції теорії держави та права – це основні її наукової та навчальної дії на державно-правову, що визначають і характеризують сутність,, соціальне призначення, завдання і мету теорії держави та права в системі наук.

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, які методи теорії держави та права коротко викладені нижче:

Методи: діалектичний, системний, функціональний, абстрагування, кібернетичний, структурний, державно-статистичний, спеціально-юридичний.

1. Уявне виокремлення істотних ознак предмета та їх відокремлення від множини інших властивостей. Широке використання цього методу в теорії держави та права є цілком обґрунтованим, оскільки одним з головних завдань останньої є формування та вдосконалення поняттєво-категоріального апарату юриспруденції;

2. Універсальний метод, в основі якого лежить, вчення про найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства та мислення. Вона дає можливість охопити світ у його цілісності, визначити місце досліджуваної проблеми серед множини інших, її зв'язку з ними тощо.

3. Загальнонауковий метод, що використовується при дослідженні та конструюванні складних і надскладних об'єктів. Застосування вказаного методу дозволяє розглядати державно-правові явища як цілісну сукупність різноманітних елементів (складових), що взаємодіють між собою та навколишнім середовищем;

4. Один з базових у теорії держави та права. Його сутність відображається у виокремленні форм взаємодії різноманітних суб'єктів або елементів і з'ясуванні їх місця та значення.

5. Спосіб пізнання, що властивий різноманітним теоріям і дослідженням, головним об'єктом яких є структура соціальних, правових і державних систем, а також їх елементів.

6. Передбачає опрацювання кількісних показників, що об'єктивно відображають стан, динаміку і тенденції розвитку державно-правових явищ у наукових чи практичних цілях.

7. Сукупність прийомів, що дозволяють за допомогою системи понять, законів і технічних засобів кібернетики вивчити державно-правові явища. Можливості кібернетики не зводяться лише до технічних засобів (комп'ютерів тощо). різноманітності тощо).

8. Це конкретно-науковий спосіб пізнання, сутність якого полягає в описі явищ державно-правової дійсності за допомогою юридичної термінології, висвітленні діяльності соціальних суб'єктів з погляду юридичних моделей поведінки, з позиції законного або протиправного, обов'язкового або можливого.

ЗАВДАННЯ № 5

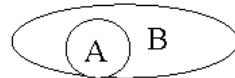
Визначте тип співвідношення понять, що відповідає наведеним схемам:

Тип № 1

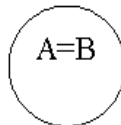
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.1

Співвіднесіть наведені парні категорії понять з наведеними варіантами співвідношень:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Матеріалістична теорія та класова теорія	
Соціальна норма та мононорма	
Релігія та міфологія	
Гідравлічна теорія та теорія інцесту	
Політична влада та державна влада	

ЗАВДАННЯ № 5.2

Наведіть по два приклади співвідношення понять до кожного типу наведених варіантів співвідношення:

Тип	Приклад	Приклад
Тип №1		
Тип № 2		
Тип № 3		
Тип № 4		
Тип № 5		

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

Функції теорії держави та права – це основні напрями її практичної дії на державно-правову дійсність, що визначають і характеризують засоби та способи теорії держави та права в системі юридичних наук.

Предмет теорії держави та права – це сутнісні властивості, загальні закономірності виникнення, розвитку і функціонування юридичної науки, а також інших пов'язаних з ними явищ наукової дійсності.

Юриспруденція – це спеціалізована форма наукових знань у сфері суспільних наук; наукова діяльність, спрямована на вивчення суспільства в теоретичному і прикладному аспектах, правових форм організації та функціонування держави, суспільства та окремих державно-правових інститутів.

ЗАВДАННЯ № 7

Проаналізуйте ситуацію та надайте відповідь на питання: «Чи можна розглядати зміни, що відбулися в племені, свідченням утворення державності?»

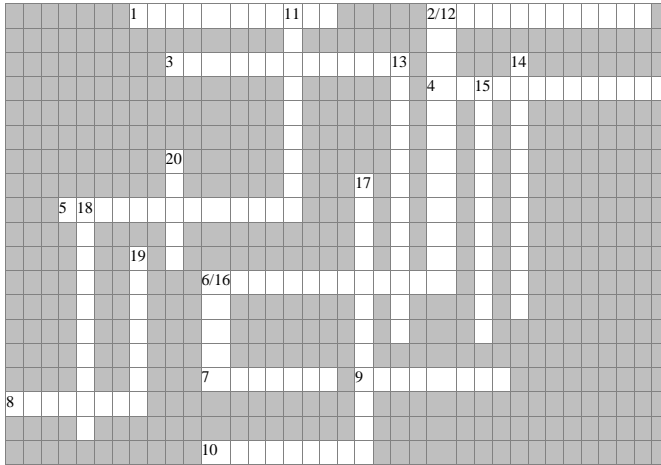
У племені, що проживає в даний час в лісах Амазонки, зберігається первіснообщинний уклад. Люди вели примітивне господарство, довіряли управління найстаршому одноплемінникові, керувалися звичаями племені. Коли їх виявила група вчених, в племені відбулися значні зміни. Отримали сувеніри у вигляді сучасного одягу, аудіотехніки та продуктів харчування. Влада в племені знайшли вчені, яким вдалося навчити аборигенів правилам більш-менш цивілізованого співжиття.

ЗАВДАННЯ № 8 Надайте відповідь на питання:

1. В якому стані, на думку прихильників договірної теорії, жили люди до виникнення держави?
2. Чому ця концепція була популярною в Європі саме в XVII-XVIII століттях?

3. Яку важливу ідеологічну роль зіграла ця теорія в період буржуазних революцій і за що була розкритикована в XIX столітті?

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішіть кросворд:

По горизонталі:

1. Політико-юридична властивість державної влади, яка означає її верховенство і повноту всередині країни, незалежність і рівноправність ззовні.
2. Як називається теорія, сутність якої полягає в тому, що виникнення держави пояснюється властивостями людської психіки, потребою індивіда жити в колективі, його прагненням до пошуку авторитету, вказівками якого можна було б керуватися у повсякденному житті, бажанням підкорятися та підкорятися.
3. Теорія, що розглядає державу як продукт розвитку сім'ї.
4. Функція теорії держави та права, що передбачає теоретичне пізнання, відображення державно-правових явищ на рівні їх загальних і специфічних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування.
5. Як називається спеціалізована галузь наукових знань, спрямована на вивчення права в теоретичному і прикладному аспектах, правових форм організації та функціонування держави, суспільства та окремих державно-правових інститутів.
6. Назва функції теорії держави та права, яка направлена на формування поняттєво-категоріального апарату системи юридичних наук, створенні універсальної юридичної мови, що реально забезпечує одноманітність у класифікації та оцінці явищ фахівцями різних галузей права.

7. Суверенна, політико-територіальна організація влади суспільства, яка виражає, узгоджує і забезпечує інтереси населення шляхом встановлення загальнообов'язкових правил поведінки за участю спеціальних органів управління та правового примусу, а також виступає суб'єктом міжнародно-правових відносин.

8. Метод дослідження та спосіб міркування за допомогою якого із загальних посилянь з необхідністю слідує висновок конкретного характеру.

9. Метод дослідження та спосіб мислення, в якому загальний висновок формується на основі конкретних посилянь.

10. Теорія, що ґрунтується на ідеї походження держави в результаті угоди (договору) як акту розумної волі людей.

По вертикалі:

11. Певна частина земної поверхні з визначеними координатами або межами.

12. Функція теорії держави та права, що здійснює наукове передбачення подальшого розвитку державно-правових явищ на основі адекватного відображення їх об'єктивних закономірностей.

13. Як називається функція теорії держави та права, що направлена на оцінювання фактів (явищ і процесів) державного та правового життя суспільства, співвідношення права і моралі, міри гуманності.

14. Багаторівнева система принципів і способів організації, побудови та здійснення теоретико-пізнавальної юридичної діяльності у сфері дослідження сутнісних властивостей, загальних і специфічних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування держави та права.

15. Функція теорії держави та права, що направлена на виявлення сутності явищ і процесів державного та правового життя суспільства, об'єктивних умов їх існування.

16. Спосіб відображення та відтворення в мисленні предмета, що вивчається.

17. Як називається функція теорії держави та права, що здійснюється через інтеграцію юридичних явищ і положень інших юридичних наук у загальнотеоретичні поняття.

18. Форма організації верховної державної влади, порядок її утворення й діяльності, компетенція і взаємозв'язок її органів, а також взаємовідносини з населенням країни.

19. Напрямок діяльності, спосіб діяння об'єкта, спрямований на досягнення певного результату.

20. Одна з форм суспільної свідомості, яка є складовою частиною духовної культури суспільства, системи знань про дійсність, сфери людської діяльності.

ТЕМА № 2
СОЦІАЛЬНІ ТА ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ БУТТЯ
ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Основні терміни теми: Поняття суспільства та його структура. Влада як соціальний інститут. Поняття та співвідношення політичної та державної влад. Державна влада та особистість. Влада та соціальні норми в первісному суспільстві. Мононорми. Табу. Традиція. Звичай. Правовий звичай. Звичаєве право. Основні закономірності виникнення держави та права. Основні теорії виникнення держави. Основні теорії виникнення права.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне і відмінне між поняттями норм права і норм первісного суспільства».

Варіант 2. «Спільне і відмінне між поняттями державної і політичної влад».

Варіант 3. «Спільне і відмінне між поняттями народ і нація».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями традиції і правовий звичай».

Варіант 5. «Спільне та відмінне між теоріями походження: міфологічною та теологічною».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

Критерії розмежування	Держава	Первісне суспільство
1) Політична організація		
2) Структурна організація		
3) Територіальна організація		
4) Нормативна організація		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Суспільство – цесукупність людей на певній , об'єднаних характерними для них відносинами на конкретному етапі історичного розвитку.

Мононорми – це правила поведінки, що об'єднують зародки ,

Звичай – історично сформовані правила людей, які стали нормами внаслідок застосування впродовж часу.

Договірна теорія має своєю основою ідею укладання угоди між людьми з метою забезпечення – взаємної безпеки.

Психологічна теорія пов'язувала витоки права з різними проявами людської

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, які теорії походження держави коротко викладені нижче. Вкажіть назву теорії:

Теорії: патріархальна, матеріалістична (марксистська), психологічна, расова, теологічна (божественна), теорія насильства, теорія суспільного договору.

1. Засновники церкви мали два мечі. Один вони залишили собі, вклавши його в піхви. Другий вручили государям для того, щоб ті могли управляти державами і вирішувати суперечки з іншими країнами. Процес виникнення держави подібний до процесу створення Богом світу.

2. Держави з'явилися в результаті докорінних змін в економіці первісного суспільства. Відбувся поділ праці. З'явилися багаті і бідні, утворилися класи. Щоб керувати в нових умовах, потрібна була сила, яка придушувала б експлуатованих і захищала інтереси багатих. Такою силою стала держава.

3. Людські раси фізично і психологічно нерівноцінні. Є вища раса і нижчі. Вища раса покликана панувати над іншими за допомогою держави і законів.

4. Після багаторічних воєн, в ході яких з'ясувалося, хто кому повинен підкорятися, люди зібралися разом і домовилися, що одні будуть правити (дотримуючись при цьому певних правил і несучи «тягар влади»), а інші - їх слухатися, платити податки, нести військовою службу і т.д.

5. Держава походить із родини і є результатом її розростання. Вона є вищою формою людського спілкування. Державна влада - це продовження батьківської влади, влади глави сім'ї.

6. Прояви державної влади є наслідком того, що у одних людей сильна потреба панувати, а у інших - підкорятися. Народ - пасивна маса,

призначена для підпорядкування. Панують люди, обдаровані якостями лідерів, правителів, господарів.

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Визначте тип співвідношення понять, що відповідає наведеним схемам:

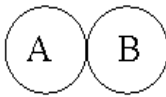
Тип № 1

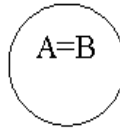
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.2.

Співвіднесіть наведені парні категорії понять з наведеними варіантами співвідношень:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Матеріалістична теорія та класова теорія	
Соціальна норма та мононорма	
Релігія та міфологія	
Гідравлічна теорія та теорія інцесту	
Політична влада та державна влада	

ЗАВДАННЯ № 6

Знайдіть та виправте помилку:

Органічна теорія походження держави ґрунтується на уявленні про державу як про живий організм, продукт біологічної еволюції.

Марксистська теорія (Карл Маркс, Фрідріх Енгельс) пов'язувала виникнення права з політичною боротьбою.

Влада як прояв суспільних відносин має такі структурні (складові) елементи: суб'єкти, суб'єктивну сторону відносин влади, об'єкти, засоби впливу.

Населення – сукупність юридичних та фізичних осіб (включаючи іноземців і осіб без громадянства), які проживають на певній території, здійснюють свою життєдіяльність у межах адміністративної чи політичної одиниці.

ЗАВДАННЯ № 7

Проаналізуйте ситуацію та надайте відповідь на питання: «Чи можна розглядати зміни, що відбулися в племені, свідченням утворення державності?»

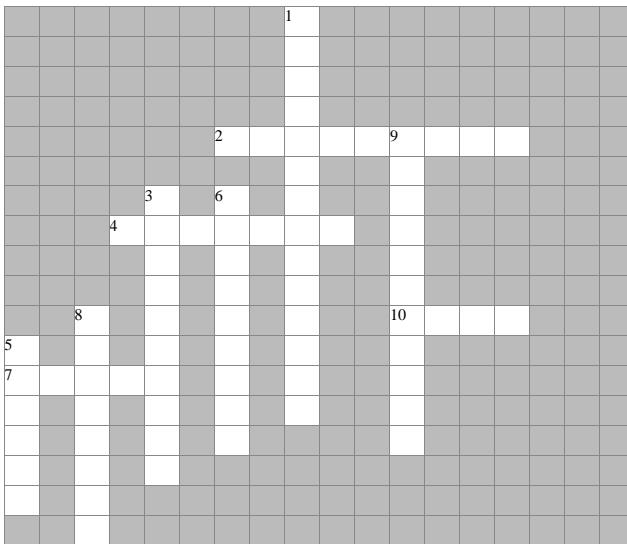
У племені, що проживає в даний час в лісах Амазонки, зберігається первіснообщинний уклад. Люди вели примітивне господарство, довіряли управління найстаршому одноплемінникові, керувалися звичаями племені. Коли їх виявила група вчених, в племені відбулися значні зміни.

Отримавши сувеніри у вигляді сучасного одягу, аудіотехніки та продуктів харчування, аборигени навчилися правилам допустимого цивілізованого співжиття.

ЗАВДАННЯ № 8 Надайте відповідь на питання:

1. В якому стані, на думку прихильників договірної теорії, жили люди до виникнення держави?
2. Чому ця концепція була популярною в Європі саме в XVII-XVIII століттях?
3. Яку важливу ідеологічну роль зіграла ця теорія в період буржуазних революцій і за що була розкритикована в XIX столітті?

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішить кросворд:

По горизонталі:

2. правила поведінки, що об'єднують зародки права, моралі, релігії.

4. віра в існування надприродних — персоналізованих чи ні — сил, що супроводжується переконанням у здатності цих сил або сили (Бога, богів, Абсолюту, Космосу тощо) впливати на Всесвіт та на долю людей.

7. здатність, право і можливість тих або інших осіб, органів, установ, систем управляти ким-небудь, чим-небудь; впливати вирішальним чином на долі, поведінку та діяльність конкретних людей, їхні спільноти та інститути за допомогою різного роду засобів – права, авторитету, волі, примусу

10. негативні приписи (категоричні заборони) на різні дії людей, порушення яких повинно спричинити відповідні санкції

По вертикалі:

1. об'єктивний, постійний і необхідний взаємозв'язок між предметами, явищами або процесами, що впливає з їх внутрішньої природи, сутності

3. процес відтворення, репродукції людності

5. історично сформовані правила поведінки людей, які стали нормами внаслідок багаторазового застосування впродовж тривалого часу.

6. фантастичне уявлення про світ, властиве людині первіснообщинної формації, як правило, передаване у формі усних оповідань 8. досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки і т. ін., що склалися історично і передаються з покоління в покоління

9. відображення соціальної природи людини, розгляду її як індивідуальності та суб'єкта соціокультурного життя, що розкривається в контекстах соціальних відносин, спілкування і предметної діяльності, соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається замученістю людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин.

ТЕМА № 3
ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ

Основні терміни теми: Поняття та ознаки держави. Територія. Реальна територія. Квазітериторія. Населення. Державна влада. Державний суверенітет. Суверенітет народу. Суверенітет нації. Державні символи. Сутність держави. Соціальне призначення держави. Сучасна держава.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне і відмінне між поняттями держава та країна».

Варіант 2. «Спільне і відмінне між поняттями суверенітет народу та суверенітет нації».

Варіант 3. «Обов'язковими та факультативними ознаками держави».

Варіант 4. «Спільне і відмінне між поняттями реальна територія і квазітериторія».

Варіант 5. «Спільне і відмінне між поняттями самостійність і незалежність держави».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

<i>Критерії розмежування</i>	<i>Держава</i>	<i>Суб'єкт федерації</i>
1) Наявність суверенітету		
2) Територіальна організація		
3) Нормативна-правова організація		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Держава – це суверенна, політико-територіальна влади суспільства, яка виражає, узгоджує і забезпечує інтереси населення шляхом встановлення правил поведінки за участю спеціальних органів управління та правового примусу, вирішує

загальносуспільні справи і виступає суб'єктом відносин.

Реальна територія містить у собі: а) простір;
б) простір (.....); в) простір (.....);
г)

Державний суверенітет, тобто політико-правова властивість, що закріплена нормативним актом та характеризує державну владу як, незалежну, неподільну та

Населення – пов'язана однаковим походженням і мовою культурна спільність людей, яка знаходиться під держави та на котру поширює свій вплив національне.....

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, які ознаки державного суверенітету відповідають наведеним визначенням:

Ознаки суверенітету: верховенство, повнота, неподільність, самостійність, єдність.

1. можливість існування в межах визначеної території лише однієї державної влади та можливість визнати незаконними рішення будь-якої іншої соціальної влади;

2. можливість держави самостійно вирішувати питання щодо участі в роботі міжнародних асоціацій, а також визначати статус адміністративно-територіальних одиниць;

3. державна влада не залежить від волі будь-яких інших організацій, окремих осіб чи інших суспільств;

4. можливість вирішувати будь-яке питання зовнішнього чи внутрішнього характеру без втручання інших держав на основі принципів національної та міжнародної системи права;

5. наявність єдиного змісту влади в процесі реалізації владних повноважень.

ЗАВДАННЯ № 5

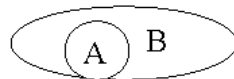
Визначте тип співвідношення понять, що відповідає наведеним схемам:

Тип № 1

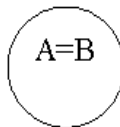
Тип № 2

Тип № 3

Тип № 4

Тип № 5

ЗАВДАННЯ № 5.1

Співвіднесіть наведені парні категорії понять з наведеними варіантами співвідношень:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Держава та адміністративно-територіальна одиниця	
Внутрішній державний суверенітет та зовнішній державний суверенітет	
Класовий підхід та загально-соціальний підхід	
Суспільство та народ	

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

До факультативних ознак поняття «держава» відносять такі: наявність права; наявність державних символів (прапор, герб, гімн, а для держави, що за формою правління є монархією, додатковим символом вважається монарх); наявність громадянства; наявність економіки; наявність грошової одиниці; участь держави в міжнародних органах і організаціях тощо

У Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1991 р. зазначені такі ознаки державного суверенітету України: **верховенство; самостійність; повнота; незалежність; рівноправність.**

ЗАВДАННЯ № 7

Проаналізуйте ситуацію та надайте відповідь на питання: «Чи зберігають нижче вказані країни ознаки держави?»

1. У князівстві Ліхтенштейн ліквідовано інститут армії. Зовнішньополітична доктрина цієї держави проголошує відмову від ведення війни і підготовки до неї.

2. У 1801 році армія Наполеона здобула перемогу над армією єгиптян, і Єгипет був включений до складу Французької Імперії.

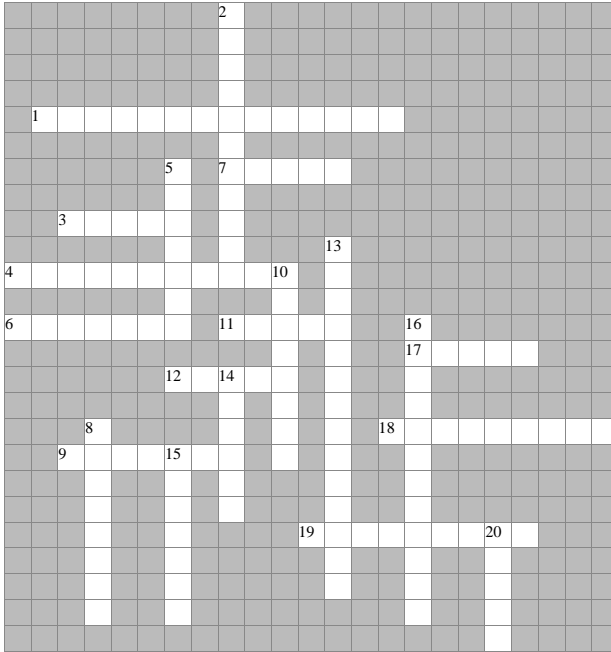
ЗАВДАННЯ № 8 Надайте відповідь на питання:

1. Чому наявність чітко визначеної території є найважливішою ознакою держави?

2. Яким чином ця ознака держави пов'язаний з можливістю реалізації державного суверенітету?

3. Чи можуть на одній території існувати дві суверенні державні влади?
4. До чого це зазвичай призводить?

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішіть кросворд:

По горизонталі:

1. Територія, що у своєму складі містить морські та повітряні кораблі, космічні об'єкти, що належать державі, трубопроводи й підводні кабелі, нафтові й інші добувні вишки у відкритому морі, території дипломатичних представництв і консульств називається (квасітериторія).

3. Як по-іншому можна назвати «державне кермо» (влада).

4. Більшість населення, що пов'язане з державою стійкими відносинами підданства або громадянства (суспільство).

6. Як називається суверенна, політико-територіальна організація влади суспільства, яка виражає, узгоджує і забезпечує інтереси населення шляхом встановлення загальнообов'язкових правил поведінки за участю спеціальних органів управління та правового примусу, вирішує загальносуспільні справи і виступає суб'єктом міжнародно-правових відносин (держави).

7. Історична спільність людей, що складається в ході формування

спільності їх території, економічних зв'язків, літературної мови, деяких особливостей культури і характеру, які складають її ознаки (нація).

9. Назва держави, що використовується в таких значеннях: така, яка існує в теперішніх умовах та відповідає певним вимогам, які прийняті міжнародним співтовариством (сучасна).

11. Елементи держави, зв'язки різного характеру в державі, що проявляються у всіх здійснюваних нею напрямках діяльності (зміст).

12. Фінансова валюта певної держави (гроші)

17. Загальнообов'язкові правила поведінки (норми).

18. Ознака держави під якою традиційно розуміють простір, у межах якого здійснюється державна влада (територія).

19. Сукупність людей, що постійно живуть у межах якоїсь конкретно вказаної території (населення).

По вертикали:

2. Політико-правова властивість влади, що закріплена нормативним актом та характеризує державну владу як верховну, незалежну, неподільну та єдину (суверенітет).

5. Територія, що містить у своєму складі сухопутний, водний, повітряний простір та надра, що розташовуються під сухопутним і водним просторами називається? (реальна).

8. Відносно стійка сукупність глибинних, необхідних, внутрішніх властивостей, зв'язків і відносин об'єкта (сутність).

10. Яка організація репрезентує суспільство, виступає від його імені як усередині держави, так і за її межами (офіційна).

13. Як називається державна організація, що має ієрархічну структурну побудову (централізована).

14. Система в та інших організацій, які створюються державою для виконання її завдань і здійснення функцій і охоплюються поняттям механізм держави (органи).

15. Як одним терміном можна назвати герб, гімн та прапор певної держави (символи).

16. Як іменується організація, що об'єднує членів суспільства для вирішення питань, що стосуються різних сфер їх життя (універсальна).

20. Пов'язана однаковим походженням і мовою культурна спільність людей, яка знаходиться під юрисдикцією держави та на котру поширює свій вплив національне законодавство (народ).

ТЕМА № 4
ФОРМА ДЕРЖАВИ

Основні терміни теми: Форма держави. Форма державного правління. Монархія. Абсолютна монархія. Обмежена монархія. Парламентська монархія. Дуалістична монархія. Республіка. Аристократична республіка. Демократична республіка. Президентська республіка. Парламентська республіка. Змішана республіка. Форма державного устрою. Унітарна держава. Федерація. Конфедерація. Імперія. Форма державно-правового режиму. Демократичний державно-правовий режим. Антидемократичний державно-правовий режим.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями парламентська монархія і парламентська республіка».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями президентсько-парламентська республіка і парламентсько-президентська республіка».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями тоталітарний державно-правовий режим і авторитарний державно-правовий режим».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

Критерії розмежування	парламентська монархія	парламентська республіка
1) порядок заміщення посади глави держави		
2) строк перебування на посаді глави держави		
3) посадова особа (суб'єкт), що очолює уряд		
4) порядок формування уряду		
5) умова набуття чинності (юридичної сили) нормативним актом		

6) наявність парламентської (тобто політичної) відповідальності глави держави		
7) наявність юридичної відповідальності глави держави		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Форма держави – це порядок ... в певній державі світу або

Форма державного правління – це спосіб (порядок) ... , що характеризує формальний (нормативний) ... , влади (глави держави, парламенту та уряду) між собою

Форма державного устрою є внутрішнім поділом ... – територіальні одиниці, автономні, культурні, політичні утворення чи навіть

Унітарна держава – це держава, ... , які не мають

Форма державного режиму вказує на сукупність ... здійснення

ЗАВДАННЯ № 4

Проаналізуйте наведені конституційно-правові норми та встановіть форму державного правління Іраку:

- а) Іслам – офіційна релігія держави та основне джерело законодавства;
- б) Рада представників обирається шляхом всебічного прямого та таємного голосування і покликана представляти всі верстви населення;
- в) Глава держави може надати Раді представників пропозицію про висловлення недовіри Прем'єр-міністру;
- г) Федеральна виконавча влада складається з глави держави та Ради міністрів;
- д) Рада представників обирає главу держави з числа кандидатів на цей пост більшістю в дві третини голосів.

Проаналізуйте наведені конституційно-правові норми та встановіть форму державного правління Японії:

- а) Глава держави є символом держави. Він призначає Прем'єр – міністра за поданням парламенту з числа його членів;
- б) Прем'єр – міністр призначає державних міністрів, більшість з яких повинно бути обрано з членів парламенту;
- в) Прем'єр – міністр і державні міністри утворюють Кабінет, який здійснює виконавчу владу;
- г) Глава держави за порадою і схваленням Кабінету може розпустити нижню палату парламенту, яка в свою чергу може виразити вотум недовіри Кабінету.

Проаналізуйте наведені конституційно-правові норми та встановіть форму державного режиму Ісламської Республіки Іран:

а) Ісламська республіка – це система правління, заснована на вірі в єдиного бога, в те, що він встановлює закони шариату і що людина повинна підкорятися його волі;

б) Абсолютна влада над світом і людиною належить Богу;

в) Управління Ісламською Республікою Іран здійснюється законодавчою, виконавчою та судовою владами, які функціонують під контролем абсолютного правління імама (веляєте факіха);

г) Законотворчість, яке відображає принципи соціального управління, знаходиться в рамках Корану і Сунни.

Проаналізуйте наведені конституційно-правові норми та встановіть форму державного устрою Королівства Бельгія:

а) За географічною й економічною ознаками територія держави поділяється на три регіони, що мають широкі повноваження в галузі економіки, соціальної політики, довкілля, зовнішньої торгівлі; та за культурно-мовною ознакою – на три спільноти;

б) Регіони наділені виключною компетенцією в галузі водо- та енергопостачання, зовнішньоекономічної діяльності, експортного контролю, розвитку інфраструктури тощо;

в) Регіони і Спільноти утворюють свої законодавчі органи (парламенти) та уряди. Вони є суб'єктами міжнародних відносин і можуть укладати міжнародні договори і угоди.

ЗАВДАННЯ № 5

Визначте тип співвідношення понять, що відповідає наведеному схематично:

Тип № 1

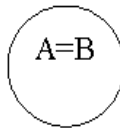
Тип № 2

Тип № 3

Тип № 4

Тип № 5

ЗАВДАННЯ № 5.1

Співвіднесіть наведені парні категорії понять з наведеними варіантами співвідношень:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Демократичний державно-правовий режим та антидемократичний державно-правовий режим	
Парламентська республіка та парламентська монархія	
Обмежена монархія та парламентська монархія	
Дуалістична монархія та парламентська монархія	
Унітарна держава та проста держава	

ЗАВДАННЯ № 6

Наведіть по два приклади співвідношення понять до кожного типу наведених варіантів співвідношення:

Тип	Приклад	Приклад
Тип №1		
Тип № 2		
Тип № 3		
Тип № 4		
Тип № 5		

ЗАВДАННЯ № 7 Знайдіть та виправте помилку:

Республіка – це форма державного устрою, в якій державна влада належить виборним органам, які обираються на певний строк громадянами-виборцями або при якій глава держави очолює систему вищих органів державної влади та повністю або частково зосереджує в своїх руках державну владу

Дуалістична монархія – це така форма правління, при якій юридично і фактично влада розділена між урядом, сформованим монархом, і судом.

Парламентська монархія – це форма правління, де монарх номінальний глава держави, в якого зосереджені повноважень у законодавчій сфері.

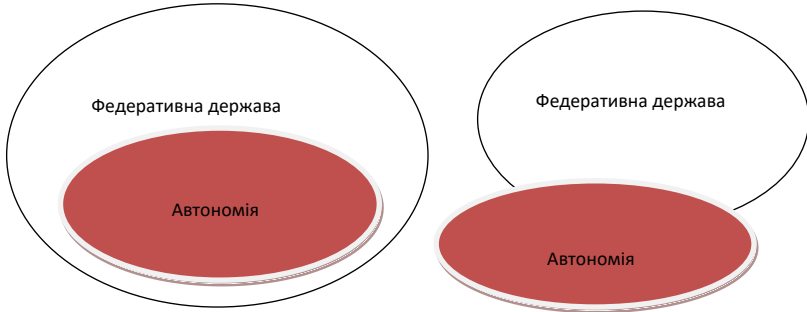
Унітарна держава – це держава, територія якої поділяється на політико-територіальні одиниці, які мають ознаки державності.

Федерація – це єдина держава, до якої входить кілька територіальних одиниць, що не мають ознак державності.

Форма державно-правового режиму вказує на характер розподілу державно-владних повноважень між вищими органами державної влади.

ЗАВДАННЯ № 8

Із запропонованих схематичних зображень оберіть правильний варіант:

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішіть тест:

Для парламентсько-президентської республіки притаманні наступні ознаки:

а) уряд формується на основі парламенту; уряд є відповідальним перед парламентом; президент обирається шляхом загальних виборів; глави держави має право розпуску парламенту, законодавчої ініціативи, відкладного вето, видання актів, які мають силу закону; контрасигнуванню з боку уряду або відповідного міністра підлягають не всі акти глави держави, а тільки їх конституційно визначена частина;

б) президент обирається шляхом загальних виборів; президент призначає і розпускає уряд; уряд повинен користатися довірою парламенту; президент має право розпустити парламент чи має законодавчі повноваження, або і те, й інше разом.

в) президент об'єднує повноваження глави держави і глави уряду; президент обирається шляхом загальних виборів; уряд очолює або призначає президент; відсутній інститут парламентської відповідальності уряду; президент не має права розпустити парламент; президент має право накладати вето на законодавчі рішення парламенту

ЗАВДАННЯ № 10

Проаналізуйте наведені конституційно-правові норми та встановіть форму державного правління, форму державного устрою та державно-правовий режим в державі Бахрейн:

Бахрейн - повністю суверенна, незалежна арабська держава, численна населення є частиною арабської нації і чия територія - частина великої арабської родини. Режим правління Бахрейну був переданий покійним шейхом Іса бен Салман аль-Халіфа старшому синові шейху Хамад бен Іса аль-Халіфа. З цього часу правління буде переходити до старшого сина, з покоління в покоління.

Суверенітет знаходиться в руках народу, джерела (відправною точкою) всієї влади. Державною релігією є іслам. Шаріат - основне джерело законодавства. Справедливість - основа правління, співпраця і взаємоповага забезпечують міцні зв'язки між громадянами. Свобода, рівність, безпека, довіра, знання, соціальна солідарність і рівність можливостей громадян є основними принципами суспільства.

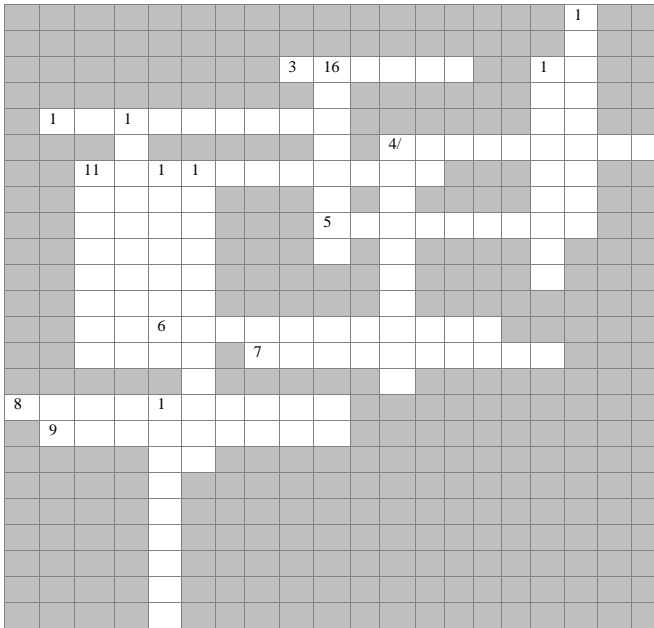
У даній конституції також прописані такі права і свободи: право на безкоштовну медичну допомогу; право на приватну власність і отримання безкоштовного житла; рівні політичні права чоловіків і жінок; право пенсіонерів, сиріт, вдів, інвалідів на державну підтримку.

Принцип правління спирається на поділ законодавчих, виконавчих і судових властей. Законодавчою владою наділяються Король і Національні збори. Парламент двопалатний. Нижня палата - обирається на всенародному голосуванні, верхня - призначається королем. Виконавчою владою наділяється Король, Рада Міністрів, міністри; судова практика здійснюється іменем Короля. Король призначає і зміщує прем'єр-міністра.

Король може проводити референдум по важливим законам і питань, що стосуються інтересів держави. Закон гарантує, що муніципальні відомчі організації можуть управляти (керувати) і стежити за діяльністю локального характеру в межах своєї території.

Адміністративний поділ Бахрейну – 4 мухафази.

ЗАВДАННЯ № 11 Вирішіть кросворд:

По горизонталі:

1. Глава держави за республіканською формою правління.
2. Сукупність прав та обов'язків державного органу, органу місцевого самоврядування, посадової особи, закріплених нормативно-правовими актами.
3. Гілка державної влади, що здійснює правосуддя.
4. Право знати, що відбувається в країні та світі. Також принцип, що забезпечує відкритість діяльності державного органу.
5. Гілка державної влади, що здійснює виконавчо-розпорядчу діяльність.
6. Гілка державної влади, яка займається переважно законотворчістю.
7. Компетенція давати правову оцінку актам, розв'язувати правові питання, спори про право.
8. Рамки суворого дотримання всіх законів держави всіма державними органами та громадянами.
9. Функція держави, що спрямована на здійснення первинного юридичного оформлення найважливіших соціально-економічних і політичних інститутів суспільства.

По вертикалі:

11. Підстави для визначення або класифікації чогось; мірило.
12. Діяльність держави в особі її компетентних органів по управлінню якістю довкілля.
13. Сукупність форм, методів та інструментів; система засобів способів та форма бо просто система засобів чи порядок дій.
14. Специфічне функціональне наповнення сфери державної влади за напрямом діяльності.
15. Офіційно надане право певної діяльності, ведення справ.
16. Державні організації, що здійснюють безпосередню практичну діяльність для виконання функцій держави в різних сферах.
17. Функція держави, що полягає у забезпеченні цілісності та збереженні суспільства, у створенні умов спокійного розвитку.
18. Напрямки діяльності держави, які спрямовані на вирішення деяких невідкладних завдань і здійснюються протягом певного періоду її існування.
19. Функції державних органів, які спрямовані на здійснення спостереження, або спостереження з метою перевірки.

ТЕМА № 5
МЕХАНІЗМ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Основні терміни теми: влада, механізм держави, апарат держави, орган держави, владні повноваження, судова влада, президент, виконавча влада, законодавча влада, принципи діяльності органів держави, поділ влади, функція держави, форми забезпечення функцій держави, методи здійснення функцій держави.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями механізм держави і апарат держави».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями публічна влада і державна влада».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями апарат держави і орган держави».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями завдання держави і функції держави».

Варіант 5. «Спільне та відмінне між поняттями форми забезпечення функцій держави методи здійснення функцій держави».

ЗАВДАННЯ № 2

Визначте, про які принципи діяльності органів державної влади йдеться:

«Всі люди повинні здійснювати вплив на уряд. Якщо кожен з тих, хто складає народ буде володіти владою, уряд буде в безпеці, тому що для того щоб вся маса народу була піддана корупції, не вистачить ніяких приватних засобів, а народні кошти не можуть бути отримані інакше як шляхом оподаткування населення. В такому випадку кожен був би змушений сам себе підкупати. Уряд Великобританії корумпований тому, що тільки одна особа з десяти має право обирати членів парламенту». Е.Джефферсон. (1743-1826) «Автобіографія. Нотатки про штат Вірджинія». – М.: Наука, 1990.

«Діяльність держави пов'язана з індивідами, вони правомочні вести справи держави не через природний таланти, а в силу своїх об'єктивних якостей. Особливі навички, вміння, характер відносяться до особливостей

індивідів: він повинен отримати відповідну освіту та підготовку до особливої справи. Саме тому, посада не може не продаватись, ні передаватись за спадком». Г.В.Ф. Гегель (1770-1831) «Філософія права». – М.: Думка, 1990.

«Склад зборів, кількість та якість їх членів, спосіб їх обрання, а також відношення членів зборів до народу та держави – все це є сферою політичного устрою.... Склад законодавчих зборів буде найкращим за найбільшою кількістю актів порозуміння з інтересами народу...». І Бентам (1748-1832). «Тактика законодавчих зборів». СПб, 1907.

«...Гордість спонукає людину не критикувати власний вибір. Незалежно від власних уподобань, начальник буде менш налаштований вислуховувати скарги на будь-кого з його власних підлеглих, ніж будь-яка інша особа, яка не має власного інтересу. В Англії вибір міністрів належить королю: але парламент може змістити їх, сформувавши більшість проти них. Це є непрямым застосуванням даного принципу». І. Бентам «Основи кримінального кодексу» СПб, 1867.

«...Закони, що обмежують адміністраторів у користуванні владою, якою вони наділені, можуть поділятися на два класи: до першого відносяться ті, які обмежують причини, де можна застосовувати ту чи іншу владу; до другого – ті, які визначають формальності, з якими цю владу потрібно здійснювати. В законі повинні бути викладені всі причини та формальності: коли це буде зроблено, підданим потрібно надати інформацію, що це і є ті причини та єдині причини, за яких можна легально порушити їх безпеку, їх свободу, їх власність, їх гідність...» І. Бентам «Основи кримінального кодексу» СПб, 1867.

«...Жодна несправедливість, що може спіткати людину, якою б великою вона не була, не може бути прирівняна з тією несправедливістю, яку здійснює встановлена влада порушуючи право. Юридичне вбивство, це є смертних гріх в сфері права, коли той хто повинен дотримуватись закону та охороняти його, перетворюється на його вбивцю. Це те саме, що лікар, який труїть свого хворого. В Стародавньому Римі суддя, якого підкупили обов'язково мав бути страчений. Р. фон Ієринг. «Боротьба за право». М.: Фенікс, 1991.

ЗАВДАННЯ № 3

Доповніть визначення:

1. За характером взаємодії політичної системи з зовнішнім середовищем виділяють наступні **типи політичних систем...**
2. **Інститут «контрасигнатури»** є юридичним оформленням....
3. **Юридична відповідальність уряду** - це відповідальність...
4. **Компетенція** державного органу – це сукупність..., які надають йому
5. **Моноцефальна модель** побудови державного апарата передбачає державних органів тахарактер.

ЗАВДАННЯ № 4 Знайдіть та виправте помилку:

1. Президент України є главою держави та очолює виконавчу гілку влади, є Головою Ради Національної безпеки та оборони України, Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України.

2. Головним напрямком діяльності судової є покарання винних у вчиненні правопорушень.

3. Імперії – це такі складні й великі держави, які об'єднують інші держави або народи внаслідок добровільної на це згоди, і складаються з головної держави і колоній.

4. Теорія поділу влади, як вона була викладена Ж.-Л. Монтеस्कє, передбачає функціонування трьох різних, незалежних та взаємно врівноважуючих влад: законодавчої, установчої та судової. Дана теорія заснована на необхідності здійснення трьох різних видів діяльності.

5. Функції держави це основні напрямки її діяльності, в яких знаходять своє відображення ті об'єктивні труднощі, вирішення яких викликає суттєвий інтерес для суспільства.

ЗАВДАННЯ № 5 Оберіть вірну схему:

1. Визначте види державних органів:

Види державних органів:
- первинні
- вторинні

Види державних органів:
- первинні
- вторинні

2. Системи престолонаслідування:

1) Салічна система
2) Кастильська система
3) Шведська система
4) Австрійська система

1) Іспанська система
2) Мусульманська система
3) Японська система
4) Габсбурзька система

ЗАВДАННЯ № 6 Вирішить задачу:

Справа «Гонгадзе проти України» рішення ЄСПЛ від 8 листопада 2005 року.

Перше речення п.1 статті 2 Конвенції з прав і свобод людини зобов'язує державу не тільки утримуватись від умисного або незаконного розбавлення

життя, але також вживати відповідних заходів для захисту життя тих, хто знаходиться під її юрисдикцією. Це включає основне завдання держави щодо забезпечення права на життя шляхом прийняття ефективних норм кримінальних законів для попередження злочинів проти особи, що забезпечуються правоохоронним механізмом для попередження, усунення та покарання порушень таких норм. За відповідних обставин це також поширюється на позитивний обов'язок органів державної влади вживати заходів попередження для захисту особи або осіб, чиє життя знаходиться під загрозою здійснення кримінальних дій іншими особами.

Визначте, що є необхідним для виникнення такого позитивного обов'язку органів державної влади, що обов'язково призводить до виникнення відповідальності держави.

ЗАВДАННЯ № 7

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

<i>Критерії розмежування</i>	<i>Президент України</i>	<i>Кабінет Міністрів України</i>
1) Строк повноважень		
2) Порядок формування		
3) Порядок здійснення компетенції		
4) Місце в ієрархії		

ЗАВДАННЯ № 8 Заповніть схему:

ЗАВДАННЯ № 9

Співвіднесіть наведені парні категорії понять з наведеними варіантами співвідношень:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Апарат держави та орган держави	
Народ та установча влада	
Механізм держави та апарат держави	
Церква та держава	
Політична влада та державна влада	

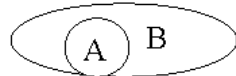
Визначте тип співвідношення понять, що відповідає наведеним схемам

Тип № 1

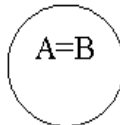
Тип № 2

Тип № 3

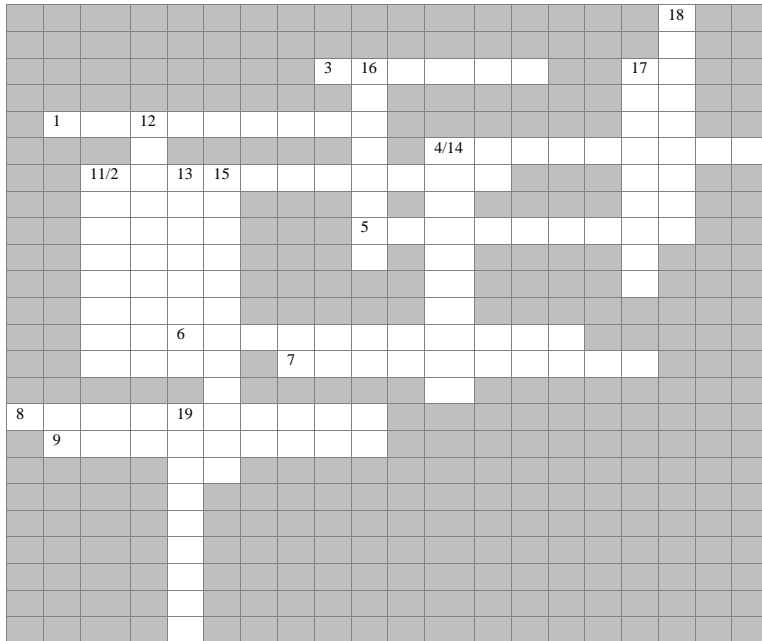

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 10 Вирішити кросворд:

По горизонталі:

1. Глава держави за республіканською формою правління.
2. Сукупність прав та обов'язків державного органу, органу місцевого самоврядування, посадової особи, закріплених нормативно-правовими актами.
3. Гілка державної влади, що здійснює правосуддя.
4. Право знати, що відбувається в країні та світі. Також принцип, що забезпечує відкритість діяльності державного органу.
5. Гілка державної влади, що здійснює виконавчо-розпорядчу діяльність.
6. Гілка державної влади, яка займається переважно законотворчістю.
7. Компетенція давати правову оцінку актам, розв'язувати правові питання, спори про право.
8. Рамки суворого дотримання всіх законів держави всіма державними органами та громадянами.
9. Функція держави, що спрямована на здійснення первинного юридичного оформлення найважливіших соціально-економічних і політичних інститутів суспільства.

По вертикалі:

11. Підстави для визначення або класифікації чогось; мірило.
12. Діяльність держави в особі її компетентних органів по управлінню якістю довкілля.
13. Сукупність форм, методів та інструментів; система засобів способів та форма бо просто система засобів чи порядок дій.
14. Специфічне функціональне наповнення сфери державної влади за напрямом діяльності.
15. Офіційно надане право певної діяльності, ведення справ.
16. Державні організації, що здійснюють безпосередню практичну діяльність для виконання функцій держави в різних сферах.
17. Функція держави, що полягає у забезпеченні цілісності та збереженні суспільства, у створенні умов спокійного розвитку.
18. Напрямки діяльності держави, які спрямовані на вирішення деяких невідкладних завдань і здійснюються протягом певного періоду її існування.
19. Функції державних органів, які спрямовані на здійснення спостереження, або спостереження з метою перевірки.

ТЕМА № 6
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Основні терміни теми: Державотворення. Інститут визнання. Формаційний підхід до типології держав. Цивілізаційний підхід до типології держав. Теорія правової держави. Держава загального благоденства. Теорія еліт та елітарної демократії. Теорія плюралістичної демократії. Глобалізація. Конвергенція. Етатична держава. Анархічна держава. Теорія технократії.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне і відмінне між теоріями плюралістичної та елітарної демократії».

Варіант 2. «Спільне і відмінне між поняттями визнання *de facto* та *de jure*».

Варіант 3. «Спільне і відмінне між типами держави: світська та клерикальна».

Варіант 4. «Спільне і відмінне між поняттями національна і фашистська».

Варіант 5. «Спільне і відмінне між поняттями феодальний і рабовласницький тип держави».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

<i>Критерії розмежування</i>	<i>Буржуазний тип держави</i>	<i>Феодальний тип держави</i>
1) Політична організація		
2) Тип виробничих відносин		
3) Рівень розвитку прав і свобод людини		
4) Існуючі класи		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Конститутивної теорії визнання надає дестинатору (адресату) відповідну конститууючу (правостворюючу) якість: державі – правосуб'єктність, уряду – здатність суб'єкта міжнародного права в міждержавних відносинах.

Визнання de facto – це визнання офіційне, але не

Формаційний підхід заснований на вченні про зміну суспільно-економічних формацій (їх базис – відносин), кожній з яких відповідає свій історичний тип держав.

Цивілізація – це соціокультурна, що включає умови життя суспільства, етнічні та релігійні основи, ступінь гармонії людини і природи, рівень свободи особи – економічної, політичної, соціальної та духовної.

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, які з перелічених теорій наведені нижче:

Теорії розуміння держави: етатична, фашистська, національна, неоелітаризм, держава загального благоденства

1. Обґрунтовується, що сучасна «демократична» держава втратила класовий характер і діє в інтересах усіх членів суспільства. Держава використовує такі економічні важелі як політика цін, податки, інвестиції, державне замовлення, кредити, регулювання експорту й імпорту і тим самим впливає на приватний сектор, пристосовує його для блага всіх;

2. Держава, реалізуючи функцію соціальних послуг (матеріальна допомога, поліпшення умов праці, підвищення заробітної плати і пенсій, поліпшення житлових умов, охорони здоров'я, освіти), забезпечує більш високий рівень життя населення всієї країни;

3. Поступово відмирає репресивно-каральна функція держави, звужується сфера державного примусу. Як результат робиться висновок, що розвиток змішаної економіки, активізація функції соціальних послуг, відмирання репресивно-каральної функції держави перетворює її з класово-антагоністичної на «державу загального благоденства».

4. Обґрунтування того, що основне призначення держави полягає в забезпеченні створення найсприятливіших умов для існування та розвитку певної нації.

5. Це суміш різних положень, метою яких є виправдання, заохочення найнижчих людських інстинктів

6. Обґрунтуванні необхідності максимального втручання держави в життя суспільства та кожної конкретної особи.

7. Представники цієї теорії Х. Ласуел, Д. Сарторі, Х. Зейглер вважають, що народоправство приречене на невдачу та веде до диктатури. Щоб цього не сталося, суспільством має управляти компетентна еліта. Для

цього необхідно поєднати елітаризм з елементами плюралістичної демократії.

ЗАВДАННЯ № 5

Впишіть в праву частину таблиці, яким політичним течіям (*етатизм, марксизм, клерикалізм, лібералізм*) відповідають перераховані зліва визначення держави:

Визначення поняття	Політичні течії
Держава - знаряддя в руках пануючого класу.	
Держава - «бездушна машина», що пригнічує особистість.	
Держава - головний і найбільш ефективний засіб збільшення добробуту народу, підвищення безпеки країни.	
Держава - сила, за допомогою якої здійснюється промисел Божий.	

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Визначте тип співвідношення понять, що відповідає наведеним схемам:

Тип № 1

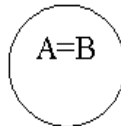
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.2.

Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Елітарна демократія і неоелітаризм	
Формаційний та цивілізаційний підходи	
Анархістська і етатична теорії	
Технократичні і правова теорії	
Соціальні і правова держава	

ЗАВДАННЯ № 5.3.

Складіть таблицю умов і причин зміни одного типу держави іншим

Формацийний тип держави	Умови і причини
Рабовласницький - Феодальний	
Феодальний - Буржуазний	
Буржуазний - Новітні	

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

Україна – демократична, клерикальна, правова, легітимна держава.

До **первинних цивілізацій** віднесені держави – давньосхідна (Єгипет, Персія, Шумери, Вавилон тощо), еллінська (Спарта, Афіни), римська, середньовічна, держави східних слов'ян.

Тип держави – це сукупність держав, що мають схожі загальні риси, які проявляються у відмінностях закономірностей і тенденцій розвитку, ґрунтуються на однакових економічних відносинах, однакового поєднанні загальносоціального та вузькогрупового (класового) аспектів їх сутності, аналогічному рівні культурно-духовного розвитку.

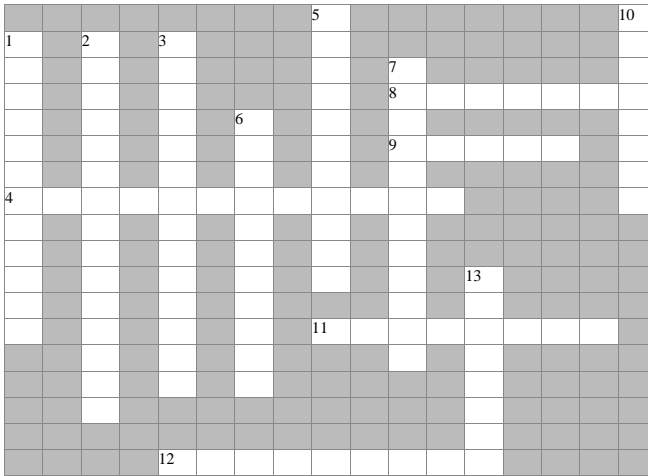
Визнання *de jure* – це повне, остаточне визнання, що означає встановлення між суб'єктами міжнародного права міжнародних відносин у повному обсязі та в усіх галузях міжнародного спілкування (за виключенням консульських відносин).

ЗАВДАННЯ № 7

Проаналізуйте ситуацію та надайте відповідь на питання: «Який тип держави існував у Франції в цей період?»

У квітні 1794 року у Франції впав яacobinський режим, характеризують радикальними революційними заходами (масовими стратами опозиціонерів, скасуванням монархічних інститутів і символів, гоніннями на приватну форму власності). після перевороту 18 фрюктидора (4 вересня 1794 роки) почалася поступова реставрація монархії, що реалізувалася в розпуск представницьких установ, використанні режиму стану облоги, запровадження інституту консулату, а потім імператорського правління.

ЗАВДАННЯ № 8 Вирішить кросворд:

По горизонталі:

4. Теорія йде далі як теорії «конвергенції», оскільки стверджує не тільки про зближення держав, але ще й про стирання державних кордонів у результаті уніфікації всіх сфер життєдіяльності різних суспільств світу.

8. Обґрунтуванні необхідності максимального втручання держави в життя суспільства та кожної конкретної особи.

9. Невелика група людей, що контролює непропорційно багато багатства, привілеїв, політичної влади або знань і навичок у суспільстві.

11. Односторонній добровільний акт держави, в якому вона: – прямо чи побічно заявляє або про те, що розглядає іншу державу як суб'єкт міжнародного права та має намір підтримувати з нею офіційні відносини, або – про те, що вважає владу, яка утвердилася неконституційним шляхом у державі або на частині її території, достатньо ефективною, щоб виступати в міждержавних відносинах у якості представника цієї держави або населення відповідної території.

12. «Доктрина множинності», за якою існує кілька незалежних основ буття чи істинного знання.

По вертикалі:

1. Теорія, що передбачає, що у світі існує дві протилежні системи – капіталізм і соціалізм, вони поступово зближуються, втрачають різницю між собою і на певному етапі розвитку зливаються в постіндустріальне суспільство.

2. Складний, комплексний довготривалий і багаторівневий процес утворення держави, зумовлений культурними, політичними, релігійними та іншими факторами.

3. Характеристика соціальних явищ, які виникають у результаті розширення нормативно - ціннісних систем, найчастіше з маргіальністю пов'язують порушення соціальної регуляції поведінки, а також викликані ними прояви асоціальності та негативні психічні стани.

5. Ідеологія створення меритократичного суспільства, де влада належить науково-технічним спеціалістам та суспільству, створене на її основі.

6. Соціокультурна система, що включає соціально-економічні умови життя суспільства, етнічні та релігійні основи, ступінь гармонії людини і природи, рівень свободи особи – економічної, політичної, соціальної та духовної.

7. Теорія, що передбачає, що народоправство приречене на невдачу та веде до диктатури. Щоб цього не сталося, суспільством має управляти компетентна еліта.

10. Суспільство на певному ступені історичного розвитку з властивими йому способом виробництва, системою виробничих відносин і рівнем розвитку продуктивних сил.

13. Необхідність створення суспільства, в якому, з одного боку, максимально обмежуються можливості втручання держави в повсякденне життя суспільства та особи, а з іншого – максимально підвищується роль населення в управлінні загальними справами.

ТЕМА № 7
ПРАВОВА ДЕРЖАВА ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Основні терміни теми: Суспільство. Громадянське суспільство. Держава. Правова держава. Державність. Національна ідея. Принципи побудови та функціонування правової держави. Суспільна угода. Взаємна відповідальність. Права та свободи. Правовий статус особи. Механізм захисту прав людини.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями суспільство і громадянське суспільство».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями держава і правова держава».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями право та закон».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями толерантність та терпимість».

Варіант 5. «Спільне та відмінне між поняттями права і свободи».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

<i>Критерії розмежування</i>	<i>Громадянське суспільство</i>	<i>Правова держава</i>
1) Соціальне регулювання		
2) Принципи функціонування		
3) Значення правової культури		
4) Відношення до інститутів прямої демократії		
5) Способи вирішення конфліктів		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Загальна **модель генези права** виглядає наступним чином: мораль – ... – – законодавство .

Термін.....бере свій початок з давньоримського слова *civitas*, що значить общину римлян, сукупність римських громадян. Член цієї общини був разом з цим і суб'єктом римського цивільного права.

Правова держава – така організація влади, яка існує і функціонує вна підставі соціально справедливого права і в якійде держава і людина несуть.....

Принцип на сьогодні є не лише теорією, а й одним звсіх без винятку демократичних країн.

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, які саме категорії (громадянське суспільство чи правову державу) описують тези, що коротко викладені нижче:

1. «В цьому стані кожен для себе є мета, все решта для нього ніщо. Але без співвідношення з іншими він не може досягнути своєї мети повною мірою: ці інші є засоби для досягнення власної мети...». Г.-В.-Ф. Гегель «Філософія права»

2. «Свобода зібрань та союзів, свобода слова та друку, свобода віросповідання, особиста недоторканість...Ці на інші ідеї знайшли своє відображення у сучасному формулюванні як принцип взаємної відповідальності особи та держави» С.А. Котляревський

3. «Є два типи державного устрою: один – де над всім стоять правителі, інший – де і правителі підкоряються законам» Платон. «Законои»

4. «Якби держава не підкорялася ніяким законам чи правилам, без яких держава не була б державою, то на неї потрібно було б дивитись не як на природну річ, а як на химеру» Б.Спіноза. «Політичний трактат».

5. «Це є централізований правопорядок, відповідно якому правосуддя та управління здійснюються на основі законів, що приймаються парламентом, члени уряду відповідальні за свої акти, суди незалежні, а також гарантуються громадянські права та свободи...» Г. Кельзен «Чисте вчення про право».

6. «Найбільшою проблемою для людства, вирішити яку змушує сама природа, є досягнення загального правового стану, що заснований на рівності людей.» І. Кант «Метафізика нравов».

ЗАВДАННЯ № 5 Знайдіть та виправте помилку:

1. Громадянське суспільство почало складатись в умовах розпаду феодалізму, було антифеодальним та зорієнтованим на підкорення людини

державою, на створення держави, що відповідає потребам громадянського суспільства.

2. Під час Ялтинської конференції Сталін та англійський прем'єр Черчілль вели розмову про порівняльну характеристику цінностей двох систем – капіталістичної та соціалістичної. Черчілль сказав: «основна різниця між нашими системами полягає в тому, що у вас панують люди, а у нас королева».

3. Професор Н.М. Коркунов, вивчаючи питання щодо механізму забезпечення законності в державі, розвинув теорію поділу влади: він визначив, що самим основним є взаємна допомога.

4. Конституція України 1996 року визначає Україну як демократичну правову державу, закріплюючи права та свободи, принцип верховенства закону та поділу державної влади.

5. Парламентаризм це визначена в конституції та інших законах і відповідним чином трансформована у практичну площину організація влади в державі і суспільстві, в якій парламент, володіє юридичним статусом та реальними повноваженнями щодо здійснення правосуддя, контролюючого та установчого характеру та виступає гарантом захисту інтересів як більшості так і меншості.

6. Специфіка взаємозв'язку права та держави полягає в тому, що природна властивість державної влади до розширення своєї компетенції та свого впливу з часом стикається з суттєвою перешкодою, якою постає інтерес, який проявляється у здатності обмежити державну владу.

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Підберіть до кожного типу співвідношення відповідні терміни теми:

Тип № 1

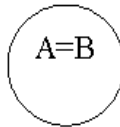
Тип № 2

Тип № 3

Тип № 4

Тип № 5

ЗАВДАННЯ № 5.2.

Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Права людини та обов'язки людини	
Права людини та свободи людини	
Права людини та права громадянина	

Національні механізми захисту та міжнародні механізми захисту прав людини	
Обов'язки людини та відповідальність	

ЗАВДАННЯ № 6

Наведіть по два приклади співвідношення понять до кожного типу наведених варіантів співвідношення:

Тип	Приклад	Приклад
Тип №1		
Тип № 2		
Тип № 3		
Тип № 4		
Тип № 5		

ЗАВДАННЯ № 7 Вирішить задачу:

У зв'язку з масовими та системними порушеннями основних прав та свобод людини в анексованій Автономній республіці Крим та тимчасово окупованих окремих районах Донецької та Луганської областей міністерство юстиції України своєчасно підготувало та розмістило на своєму офіційному вебсайті «Додаткові рекомендації щодо звернення до ЕСПЛ у зв'язку із порушенням прав осіб на окупованій території Автономної Республіки Крим та у Південно-Східних областях України».

На основі опрацювання звітів Кримської польової місії з прав людини, ОБСЄ, ООН, Інституту релігійної свободи тощо, щодо подій на анексованій території Автономної Республіки Крим та у Південно-Східних областях України Урядовим уповноваженим з прав людини було виокремлено низку часто повторюваних порушень прав людини, дотримання яких гарантується Європейською Конвенцією.

У зазначених рекомендаціях констатовано, що наразі українські органи державної влади не можуть ефективно функціонувати і здійснювати діяльність, спрямовану на використання своїх повноважень, передбачених національним законодавством, у повному обсязі на території Кримського півострова, Донецької та Луганської областей. Така ситуація зумовлена тим, що на території Автономної Республіки Крим, яка залишається невід'ємною частиною території України, внаслідок незаконних дій РФ усі, законно сформовані органи місцевої влади у порушення вимог національного законодавства та принципів міжнародного права були замінені на безпосередньо підпорядковані РФ.

На території Донецької та Луганської областей умисно створюються перешкоди у функціонуванні місцевих органів влади через агресивні дії з

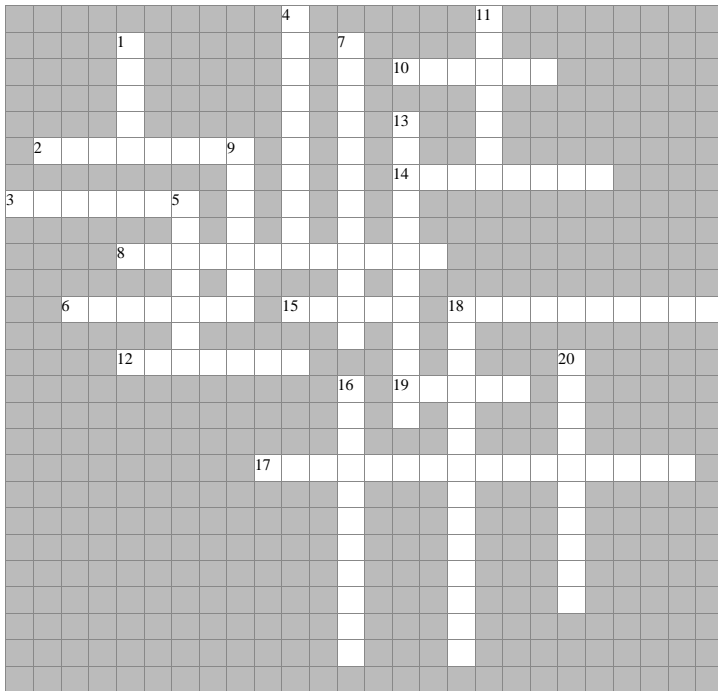
боку представників незаконно діючих озброєних терористичних формувань, підконтрольних РФ, шляхом захоплення та блокування ними адміністративних будівель, здійснення тиску, висловлення погроз, застосування фізичного насильства до посадових осіб або службових осіб органів влади.

Відповідно до усталеної практики ЄСПЛ кожна Договірна Сторона згідно зі ст.1 Європейської Конвенції несе відповідальність за усі дії чи бездіяльність своїх органів незалежно від того, чи вони мали місце внаслідок додержання вимог внутрішнього законодавства або необхідності дотримуватися міжнародних зобов'язань.

Разом з тим, у справі «Catan and Others v. Republic of Moldova and Russia» ЄСПЛ визнав, що ця відповідальність може бути обмежена у випадку, коли Договірна Сторона позбавлена ефективного контролю над частиною її території.

Визначте, хто має забезпечувати права та свободи людини, що гарантовані Європейською Конвенцією в даному випадку з Україною.

ЗАВДАННЯ № 8 Вирішіть кросворд:

По вертикалі:

1. Соціальні можливості особи, що детермінуються економічними і культурними умовами життєдіяльності суспільства та законодавчо закріплюються державою.

4. Політичний устрій державного ладу, в основі якого лежить колективне прийняття рішень з рівним впливом учасників на хід реалізації та результати соціально-політичних процесів.

5. Засіб для забезпечення самовизначення особи.

7. Система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів і стосунків, які покликані забезпечити умови для самореалізації окремих індивідів і колективів, приватних інтересів і потреб.

9. Універсальна політична форма організації правління, що характеризується суверенною владою, політичним та публічним характером, реалізацією своїх повноважень на певній території через систему спеціально створених органів та організацій, за допомогою яких здійснюється політичне, економічне та ідеологічне управління суспільством та керівництво загально-суспільними правами.

11. Основні ідеї, що виражають сутність права та ґрунтуються на справедливості та свободі.

13. Панівне становище, переважаючий вплив кого-, чого-небудь.

16. Сукупність усіх видів взаємодії та форм об'єднання людей, що склалися історично, в якій знаходить вияв їх взаємозалежність один від одного.

18. Моральна якість та чеснота, вразливість як на суспільне добро, так і на суспільне зло.

По горизонталі:

2. Статус особи, за яким вона одночасно розглядається як громадянин більш ніж однієї держави відповідно до законодавства цих держав.

3. Емоційний вияв пізнавальних потреб людини, дуже важливий для формування різноманітних навичок та інтелекту.

6. Становище того чи іншого суб'єкта в правовій реальності, що відображається у його взаєминах з суспільством і державою

8. Постійний правовий зв'язок особи і держави, що виявляється у їх взаємних правах та обов'язках.

10. Соціальна біологічна істота, яка наділена на відміну від інших тварин свідомістю й мовою, здатністю працювати, оцінювати навколишній світ і активно його перетворювати.

12. Особи без громадянства, тобто особи, що не мають громадянства будь-якої держави, їхнє правове становище визначається законодавством держави перебування і, за деякими винятками, прирівнюється до правового статусу власних громадян.

14. Правова теорія та принцип, згідно з якими державна влада повинна бути поділена на три незалежні одна від одної (але при необхідності контролюючі одна одну) гілки: законодавчу, виконавчу та судову

15. Нормативний правовий акт вищої юридичної сили, прийнятий в особливому порядку вищим представницьким органом держави або безпосередньо народом, який визначає відправні засади правового регулювання суспільних відносин.

17. Схильність людини поводити себе у відповідності до інтересів інших людей і суспільства, а не вузькогоспичних інтересах, дотримуватись прийнятих норм і виконувати рольові обов'язки.

19. Сила, яка з допомогою авторитету, заохочення та примусу, має здатність зі своєї волі впливати на інших.

ТЕМА № 8
ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВОРОЗУМІННЯ

Основні терміни теми: Праворозуміння. Підхід до розуміння права. Природно-правовий підхід до розуміння права. Позитивістський підхід до розуміння права. Соціологічний підхід до розуміння права. Інтегративний підхід до розуміння права. Об'єктивне право. Суб'єктивне право. Сутність права. Цінність права. Принципи права. Функції права. Структура права. Приватне право. Публічне право. Регулятивне право. Охоронне право. Матеріальне право. Процесуальне право.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями «об'єктивне право» і «суб'єктивне право».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями «міжгалузеві принципи права» і «галузеві принципи права».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями «регулятивна функція права» й «охоронна функція права».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями «приватне право» та «публічне право».

Варіант 5. «Спільне і відмінне між поняттями «матеріальне право» та «процесуальне право».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

Критерії розмежування	Природно-правовий підхід до розуміння права	Позитивістський підхід до розуміння права
1) Вихідна форма буття права		
2) Зв'язок з мораллю, справедливістю		
3) Час виникнення		
4) Джерело виникнення		
5) Відношення до прав людини		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Праворозуміння – це процес і результат цілеспрямованого пізнання та сприйняття ... права як особливого соціокультурного явища, його функціонування і призначення в житті ...

Об'єктивне право – це загальнообов'язковий, свідомо-вольовий, формально визначений, нормативний регулятор суспільних відносин, що відповідає визнаній у суспільстві мірі ..., встановлений чи санкціонований державою або іншим уповноваженим суб'єктом правотворчості та забезпечується ними, включаючи можливість застосування ...

Цінність права – це здатність права завдяки притаманним йому ... властивостям задовольняти особисті, суспільні та державні ... в упорядкованості, безпеці, свободі, справедливості тощо.

Принципи права – це найбільш загальні та стабільні ..., що сприяють утвердженню, забезпеченню і захисту суспільних цінностей, виражають сутність права та визначають напрями ...

Функції права – це основні ... впливу права на суспільні відносини з метою їх упорядкування, що визначаються його ...

ЗАВДАННЯ № 4

Співвіднесіть наведені нижче міркування вітчизняних правознавців XVIII – XX століть з основними підходами до розуміння права (позитивістський, природно-правовий, соціологічний та інтегративний):

1. Підставою всякої доброї або неупередженої, тобто не злої, не доброї в міркуванні всіх свідомих істот, справи називаю я правом або правістю, чи справедливістю; наприклад, правом є людині любити свого ближнього, для того, щоб бути і від нього любимому, правом є людині їсти, тому що це справа хоча не приносить ні користь, ні шкоди іншим людям, однак вона потрібна для дотримання життя людини (*Козельський Яків Павлович, 1728 – 1795 рр.*).

2. Право є порядок загальнообов'язковий, тому свідомість і моральна вимога окремих осіб, самі по собі не становлять право; для повного утворення права необхідний третій, завершальний елемент, що полягає у визнанні відомого правила або вимоги обов'язковим. Таке визнання належить суспільству або його представнику – державній владі та здійснюється у формі безпосереднього дотримання або в формі утвердженого та оголошеного закону (*Ренненкампф Микола Карлович, 1832 – 1899 рр.*).

3. Право – це зовнішня свобода, що надана та обмежена нормою. Або, що теж саме: право є сукупністю норм, які, з одного боку, надають, а з іншого – обмежують зовнішню свободу осіб у їх взаємних відносинах (*Трубецької Євген Миколайович, 1863 – 1920 рр.*).

4. Право є сукупністю норм, що приписують громадянам від імені суспільства такі правила поведінки, які передбачають досягнення загального

блага на основі справедливості і при цьому примусовим чином (*Гредескул Микола Андрійович, 1865 – 1941 рр.*).

5. Право представляє собою сукупність своєрідних позитивних, об'єктивних норм, правил належного, що вироблені в суспільному союзі та мають характер владних зовнішніх наказів, які регулюють людські відносини (*Палієнко Микола Іванович, 1869 – 1937 рр.*).

6. Право нерозривно пов'язане з державою: держава становить безпосереднє середовище для розвитку права, і державна організація у свою чергу набуває правової форми (*Тарановський Федір Васильович, 1875 – 1936 рр.*).

ЗАВДАННЯ № 5

На підставі опрацювання наведеного нижче короткого опису сюжету та фрагмента трагедії «Антигона» давньогрецького поета Софокла (496 – 406 рр. до н. е.) з'ясуйте, про конфлікт (конкуренцію) яких підходів до розуміння права йде мова. Обґрунтуйте, який тип праворозуміння відстоює Креонт, а який уособлює позиція Антигони:

За сюжетом трагедії правитель міста Фіви Креонт ухвалює наказ, згідно з яким Полініка, який загинув під час віроломного нападу на місто, слід покарати, відмовивши йому в праві бути похованим. Брата Полініка – Етеокла, який загинув у бою, захищаючи місто, поховали з великими почестями. Незважаючи на заборону, Антигона, сестра Етеокла та Полініка, вирішує організувати для Полініка належний похорон – хоча він і був зрадником. Коли Креонт дізнався, що його наказ хтось порушив, і тіло Полініка таки поховали, він висловив вимогу, щоб вартові знайшли винуватця або будуть страчені. Проте, поховавши брата, Антигона навіть не думала ховатися від покарання. Її приводять до володаря Фів, і той допитує її особисто.

Креонт:

А ти – пряму й коротку дай нам відповідь.

Ти знала, що робить це заборонено?

Антигона:

Звичайно... Як не знати? Скрізь це оголошено.

Креонт:

І все ж наказ переступить посміла ти?

Антигона:

Його ж не Зевс з Олімпу сповістив мені,

І не богів підземних правда вічная,

Що всі закони людям установлює.

Не знала я, що смертних розпорядження

Такі могутні, щоб переступать могли

Богів закон одвічний, хоч не писаний.

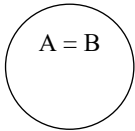
Його не вчора, не сьогодні створено,

Коли з'явивсь він – уже ніхто не відає.

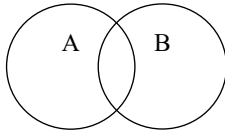
Не хтіла я, людських велінь страхаючись,
 Відповідати потім перед вічними
 Богами. Що умру, хіба не знаю я
 І без твоїх наказів? А раніш часу
 Умерти – це за благо я вважатиму.
 Тому, для кого в смутку безнастанному
 Усе життя минає, чи не благо – смерть?

ЗАВДАННЯ № 6

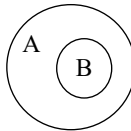
Підберіть до кожного типу співвідношення понять відповідні терміни теми:

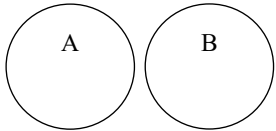
Тип № 1

Тип № 2

Тип № 3

Тип № 4

ЗАВДАННЯ № 7

Визначте тип співвідношення наведених понять

Поняття	Тип співвідношення (вказати номер із завдання 6)
Природно-правовий підхід до розуміння права та юснатуралістичний тип праворозуміння	
Об'єктивне право та суб'єктивне право	
Спеціально-юридична функція права та охоронна функція права	
Матеріальне право та охоронне право	

ЗАВДАННЯ № 8 Знайдіть і виправте помилку:

1. Загальний характер права зводиться до неконкретності адресата (неперсоніфікованість права) та поширеності на визначену кількість випадків (однократність, вичерпність права).

2. Інструментальна цінність права полягає в тому, що воно належить до фундаментальних цінностей матеріальної культури, створених людством у процесі розвитку.

3. До основоположних принципів права належать такі: принцип

справедливості, принцип рівності, принцип розумності, принцип гласності, принцип науковості, принцип свободи договору.

4. У межах регулятивної функції права виокремлюють дві підфункції: регулятивну статистичну та регулятивну діяльну.

5. Приватне право охоплює сукупність норм права, предметом регулювання яких є відносини у сфері реалізації приватних (особистих) інтересів суб'єктів права за допомогою імперативного методу.

ЗАВДАННЯ № 9

Перекладіть українською мовою та розтлумачте наведені нижче латинські юридичні вислови:

1. Aequum et bonum est lex legume.
2. Ius est ars boni et aequi.
3. Lex est norma recti.
4. Summum ius est summa iniuria.
5. Prima lex iustitiae, ne quid falsi dicat.

ЗАВДАННЯ № 10 Вирішить задачу:

Задача № 1.

На підставі опрацювання витягу з Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22 грудня 2006 р. № 10 визначте принципи права та їх видову приналежність, які Пленум Верховного Суду України зобов'язує неухильно додержуватися при розгляді судами кримінальних та адміністративних справ про хуліганство:

Своєчасний і правильний розгляд кримінальних та адміністративних справ про хуліганство є дієвим засобом захисту нормальних умов життя людей, поновлення порушених прав потерпілих.

При розгляді кримінальних справ зазначеної категорії суди, пред'являючи високі вимоги щодо якості дізнання і досудового слідства, не повинні перебирати на себе функцію обвинувачення чи функцію захисту, а мають спрямовувати процес таким чином, щоб усі обставини справи були розглянуті всебічно, повно й об'єктивно, а вирок ґрунтувався лише на доказах, ретельно досліджених у судовому засіданні.

При вирішенні питання про відмежування кримінально караного хуліганства від дрібного слід виходити з того, що відповідно до ч. 1 ст. 296 Кримінального кодексу України хуліганство – це умисне грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, яке супроводжується особливою зухвалістю або винятковим цинізмом.

При призначенні покарання за хуліганство суди зобов'язані в кожному конкретному випадку і стосовно кожного підсудного неухильно додержуватися вимог ст. 65 Кримінального кодексу України щодо загальних засад призначення покарання, оскільки саме через них реалізуються

принципи його законності, справедливості, обґрунтованості та індивідуалізації.

Задача № 2.

На підставі опрацювання витягу з Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 визначте принципи права та їх видову приналежність, на які Конституційний Суд України посилається в мотивувальній частині цього рішення:

Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливості розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню.

У сфері реалізації права справедливість проявляється, зокрема, у рівності всіх перед законом, відповідності злочину і покарання, цілях законодавця і засобах, що обираються для їх досягнення.

Окремим виявом справедливості є питання відповідності покарання вчиненому злочину; категорія справедливості передбачає, що покарання за злочин повинно бути домірним злочину. Справедливе застосування норм права – є передусім недискримінаційний підхід, неупередженість. Це означає не тільки те, що передбачений законом склад злочину та рамки покарання відповідатимуть один одному, а й те, що покарання має перебувати у справедливому співвідношенні із тяжкістю та обставинами скоєного і особою винного.

Відповідно до положень Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Принцип рівності всіх громадян перед законом – конституційна гарантія правового статусу

особи, що поширюється, зокрема, на призначення кримінального покарання. Притягнення особи, яка вчинила злочин, до кримінальної відповідальності не лише означає рівність усіх осіб перед законом, а й передбачає встановлення в законі єдиних засад застосування такої відповідальності.

Обмеження конституційних прав обвинуваченого повинно відповідати принципу пропорційності: інтереси забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та безпеки тощо можуть виправдати правові обмеження прав і свобод тільки в разі адекватності соціально обумовленим цілям.

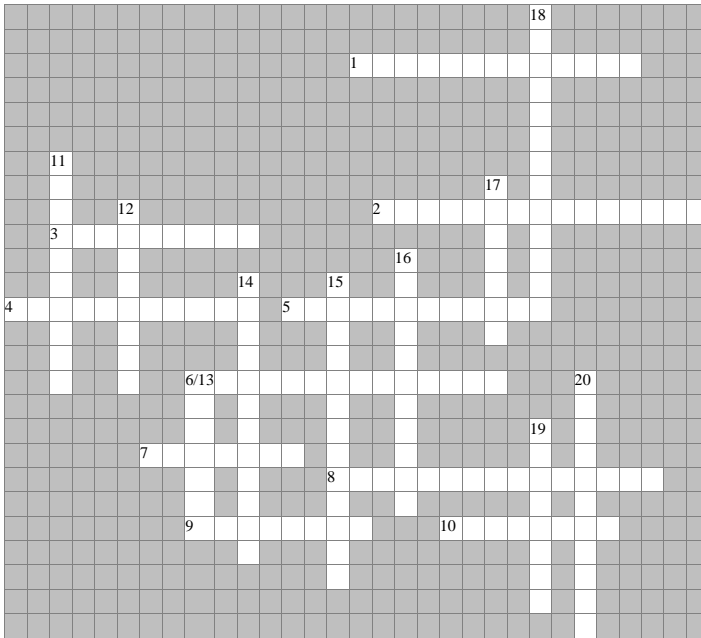
Задача № 3.

На підставі опрацювання витягу з Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Котій проти України» (заява № 28718/09) від 5 березня 2015 р. визначте складові елементи (імперативи, вимоги) принципу верховенства права:

Вислів «згідно із законом» вимагає, по-перше, щоб оскаржуваний захід мав певне підґрунтя у національному законодавстві. По-друге, цей вислів також стосується якості закону, про який йдеться, вимагаючи, щоб такий закон був доступний для зацікавленої особи (яка, крім того, повинна мати можливість передбачити наслідки дії такого закону щодо себе) та відповідати принципів верховенства права (див. серед інших джерел рішення у справі «Копп проти Швейцарії» (Kopp v. Switzerland), від 25 березня 1998 р., п. 55).

Для того, щоб національне законодавство відповідало вимогам Конвенції, воно має гарантувати засіб правового захисту від свавільного втручання органів державної влади у права, гарантовані Конвенцією. У питаннях, які стосуються основоположних прав, надання правової дискреції органам виконавчої влади у вигляді необмежених повноважень було б несумісним з принципом верховенства права, одним з основних принципів демократичного суспільства, гарантованих Конвенцією. Відповідно законодавство має достатньо чітко визначати межі такої дискреції, наданої компетентним органам влади, та порядок її реалізації (див. рішення у справі «Гіллан та Квінтон проти Сполученого Королівства» (Gillan and Quinton v. the United Kingdom, заява № 4158/05).

ЗАВДАННЯ № 11 Вирішити кросворд:

По горизонталі:

1. Назва підходу до розуміння права, який у своїй гармонійно синтезованій єдності відображає широке, багатоаспектне бачення права.
2. Назва підходу до праворозуміння, відповідно до якого вихідна форма буття права – норма права.
3. Внутрішня будова об'єктивного права, спосіб зв'язку між його елементами.
4. Сукупність норм об'єктивного права, що виокремлюються за субординацією в його структурі.
5. Вимір цінності об'єктивного права для окремої людини.
6. Процес і результат пізнання, осягнення та сприйняття сутності права.
7. Основний напрям впливу об'єктивного права на суспільні відносини.
8. Цінність об'єктивного права, зумовлена передусім його формальними властивостями.
9. Сукупність норм об'єктивного права, предметом регулювання яких є відносини у сфері приватних інтересів за допомогою диспозитивного методу.
10. Здатність об'єктивного права задовольняти особисті, суспільні та державні потреби.

По вертикалі:

11. Давньогрецький представник природно-правового підходу до розуміння права.

12. Сукупність норм об'єктивного права, предметом регулювання яких є відносини у сфері публічних інтересів за допомогою імперативного методу.

13. Найбільш загальна та стабільна засада, яка виражає сутність об'єктивного права (див. 6 по горизонталі).

14. Представник психологічного підходу до розуміння права.

15. Назва підходу до розуміння права, відповідно до якого вихідна форма буття права – суспільні відносини.

16. Ознака об'єктивного права, що характеризує його як складне цілісне утворення, взаємопов'язаних і взаємоузгоджених елементів.

17. Різновид загальносоціальної функції об'єктивного права, що є проявом його виховних можливостей.

18. Назва підходу до розуміння права, в межах якого останнє розглядається як особлива форма психічних переживань.

19. Внутрішня цілісність усіх якостей (властивостей) об'єктивного права.

20. Різновид спеціально-юридичної функції об'єктивного права.

ТЕМА № 9
ФОРМИ (ДЖЕРЕЛА) ПРАВА

Основні терміни теми: Форма (джерело) права. Правовий звичай. Правовий прецедент. Судовий прецедент. Адміністративний прецедент. Нормативно-правовий акт. Нормативний договір. Правова доктрина. Релігійні тексти. Принципи права. Закон. Підзаконний нормативно-правовий акт. Дія нормативно-правового акта у просторі. Дія нормативно-правового акта в часі. Дія нормативно-правового акта за колом осіб.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями форма права і джерело права».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями нормативно-правовий акт та правовий прецедент».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями нормативно-правовий акт і правовий звичай».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями судовий прецедент і адміністративний прецедент».

Варіант 5. «Спільне та відмінне між поняттями закон і підзаконний нормативно-правовий акт».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

Критерії розмежування	Правовий прецедент	Нормативно-правовий акт
1) Визначення		
2) Ознаки		
3) Види за суб'єктами прийняття		
4) Види за предметом правового регулювання		
5) Значення і місце в системі законодавства України		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Форма права - це спосіб вираження, засіб об'єктивізації.....

Нормативно-правовий акт – це... , в якому закріплено..., що охороняється....

Правовий звичай – це історично зумовлене... , яке ввійшло в звичку через....та санкціоноване державою.

Принципи права – це ... , які закріплені..., мають загальну значущість, вищу імперативність та відображають суттєві положення права .

За галузевою належністю нормативно правові акти поділяються на – конституційні, адміністративні,.....

ЗАВДАННЯ № 4 Вирішить задачі:

Задача № 1.

Видатний французький мислитель епохи Просвітництва Ш.Л. Монтеск'є зазначав: «Я почав з вивчення людей і зрозумів, що усе розмаїття їх законів та звичаїв не викликано виключно свавіллям їх фантазії... Є багато речей, які керують людьми: клімат, релігія, закони, приклади минулого, правила поведінки, звичаї, і як результат усього цього, – формується загальний дух народу... Якщо справедливо, що характер та почуття серця надто різноманітні за різних кліматичних умов, то закони мають відповідати цьому розмаїттю...». Проаналізувавши міркування Ш.Л. Монтеск'є, висловлені в його славетній праці «Про дух законів» 1748 р., спробуйте визначити ті «неюрисдиційні» джерела права, які, на Вашу думку, мають вирішальний вплив на формування норм права. Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача № 2.

Б. Чичерін у своїй праці «Про народне представництво» зазначав, що «переваги народного представництва не обмежуються вільним виявлення суспільної думки... Набагато важливішим є те, що слово на цьому рівні безпосередньо переходить у закон...». Проаналізуйте значимість засад народного представництва у формуванні таких особливих нормативно-правових актів як закони.

Задача № 3.

Деякі фахівці не відносять правову доктрину до юридичних форм (джерел) права, посилаючись на те, що у правовій доктрині не в повній мірі віділюються всі ознаки, притаманні юридичному, формально-визначеному праву. З приводу цього проаналізуйте наступний уривок з праці відомого представника історичної школи права Георга Фрідріха Пухти «Енциклопедія права» 1840 р. і спробуйте висловити свою точку зору з цього приводу: «Завдання науки полягає в тому, щоб пізнати юридичні положення в їх систематизованому взаємозв'язку, ... з метою пізнання генеології окремих

юридичних положень до їх основоположних принципів і, навпаки.... За такого способу пізнання можна осмислити такі юридичні положення, які приховані в душі національного права, і які не можуть виявити себе ні в безпосередніх переконаннях членів народу, ні в висловах законодавця, які відповідно, і, які відповідно стають зрозумілими лише як продукт наукової дедукції. Таким чином, наука є ще одним джерелом права поруч з іншими, а право, яке виникало з цього джерела, є право науки, або інакше, право юристів, оскільки воно виникло з діяльності юристів... право, яке живе переважно в свідомості юристів...».

Задача № 4.

Видатний український мислитель Яків Козельський у своїй праці «Філософські пропозиції» 1768 р. визначав закон як правило чи веління, за яким людина зобов'язана діяти у зв'язку з острахом покарання або заради отримання нагороди. Що ж стосується тих правил, за яких людина може діяти з повною свободою, без остраху покарання або без надії отримати нагороду, то такого роду правила Я. Козельський визначав як «поради». Спробуйте висловити власну точку зору щодо підходу Я. Козельського до змісту поняття «закон» і у зв'язку з цим виділити найголовніші ознаки формально-визначеного права, визначивши при цьому, особливі риси кожної з форм (джерел) права.

Завдання № 5

Визначте, основні ознаки нормативно-правових актів, викладені нижче:

- приймається або санкціонується уповноваженими органами держави (правотворчими органами) або народом (через референдум) і носить офіційний характер;
- завжди містить нові норми права або змінює (скасовує) чинні, чітко формулює зміст юридичних прав і обов'язків, містить правила поведінки загального характеру;
- має нормативний характер, містить у своїх приписах нові, казуальні, норми права;
- приймається з дотриманням певної процедури;
- має форму письмового акта-документа і точно визначені реквізити, що дозволяють виділити його з багатьох інших правових актів (найменування акта, назву видав органу, дату прийняття, номер, підпис відповідної посадової особи тощо);
- публікується в офіційних спеціальних виданнях з обов'язковою відповідністю автентичності тексту офіційного зразка;
- є обов'язковим для виконання, забезпечується системою державних гарантій, у тому числі й примусовими засобами;
- набуває обов'язкового значення через поширення своєї дії на аналогічні справи в майбутньому, спираючись на справедливість однакового розгляду однакових випадків;

- володіє певною юридичною силою в залежності від місця акта в системі нормативно-правових актів і рівня органу що його видав;
- може бути оперативно виданий і змінений у будь-якій своїй частині, що дозволяє відносно швидко реагувати на соціальні процеси у суспільстві;
- нормативно-правові акти, як правило, відповідним чином систематизовані, що дозволяє легко віднайти потрібний документ для застосування та реалізації;
- має внутрішню структуру – розділи, глави, статті, частини статей, які містять норми права;
- входить в єдину ієрархію нормативно-правових актів, займає в ній своє місце, взаємопов'язаний з іншими нормативно-правовими актами;
- має певний предмет регулювання у відповідній сфері суспільних відносин;
- виступає методологічною основою підготування законопроектів;
- діє протягом певного терміну (що вказується в самому акті, або безстроково до його скасування компетентним органом), розрахований на багаторазове застосування, його дія не вичерпується одноразовим виконанням;
- охоплює своєю дією конкретну територію (всю країну, її частину, окрему установу тощо).

ЗАВДАННЯ № 5

Підберіть до кожного типу співвідношення відповідні терміни теми:

Тип № 1

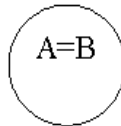
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Форма права та джерело права	
Нормативно-правовий акт та нормативно-правовий припис	
Норма права та стаття нормативно-правового акту	

Джерело права та нормативний договір	
Правовий звичай та релігійний текст	

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

1. В юридичній літературі виокремлюють такі основні форми (джерела) права: правовий прецедент, правова доктрина, релігійна норма, нормативно-правовий акт, принципи права, функції права, правовий звичай, релігійний текст, нормативний договір.

2. До видів нормативно-правових актів за юридичною силою відносять: закони, нормативно-правові акти загальної дії, кримінальні нормативно-правові акти, підзаконні нормативно-правові акти, вирок суду.

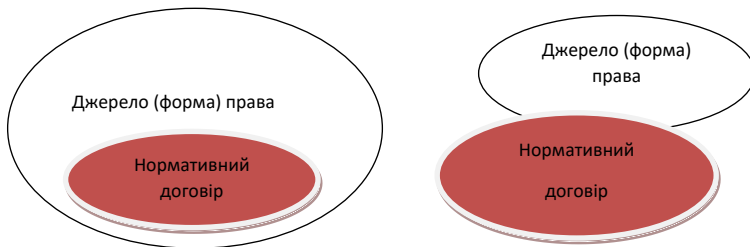
3. Закони загальної дії адресовані чітко окресленому колу суб'єктів, які мають особливий статус.

4. Територіальна дія нормативно-правових актів передбачає поширення законодавства певної держави за межами її території.

5. Принципи права - це витоки формування права, його джерела, опубліковані праці юристів, які дістали загального визнання.

ЗАВДАННЯ № 7

Із запропонованих схематичних зображень оберіть правильний варіант:

ЗАВДАННЯ № 8

У відповідях під якими номерами правильно зазначені випадки, коли нормативно-правовий акти має зворотну силу:

а) коли він пом'якшує відповідальність особи чи відміняє її, якщо до вступу у силу цього нормативно-правового акта існувала юридична відповідальність за вчинення такого діяння;

б) коли він погіршує становище учасників суспільних відносин у порівнянні з тим, що існувала до його прийняття;

в) коли він покращує правове становище учасників суспільних відносин у порівнянні з тим, що існувала до його прийняття;

г) коли нормативно-правовий акт не погіршує, але й не покращує правове положення суб'єктів у порівнянні з тим, що існувало до прийняття такого нормативно-правового акта.

ЗАВДАННЯ № 9

Визначте структурні елементи нормативно-правового акту:

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 23 березня 2016 р. № 261

Київ

Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Затвердити Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що додається.

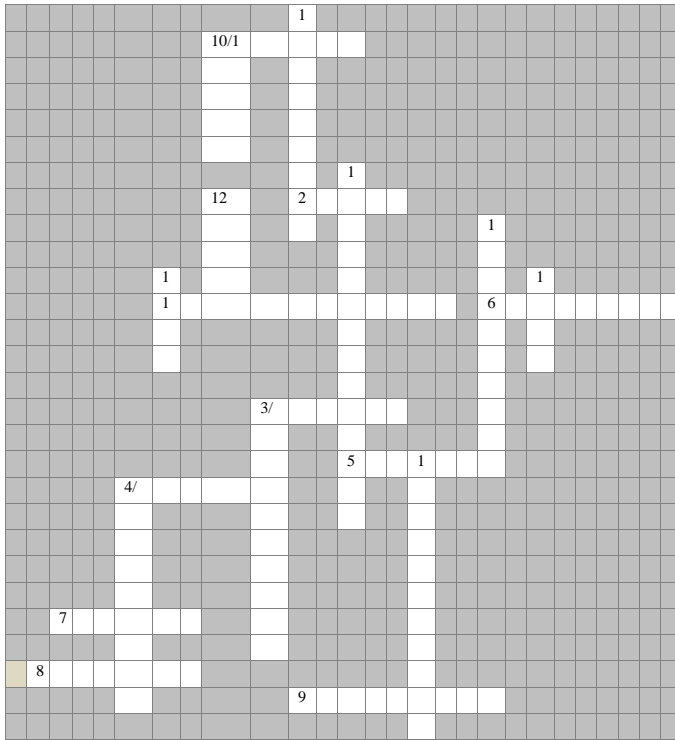
2. Установити, що підготовка вищими навчальними закладами та науковими установами аспірантів (ад'юнктів) і докторантів, що започаткована до набрання чинності цією постановою, продовжується в межах передбаченого строку підготовки відповідно до Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. № 309 (Офіційний вісник України, 1999 р., № 9, ст. 345).

3. Визнати такими, що втратили чинність, постанови Кабінету Міністрів України згідно з переліком, що додається.

4. Ця постанова набирає чинності з дня її опублікування, крім пункту 3 цієї постанови, який набирає чинності з 1 січня 2019 року.

Прем'єр-міністр України

ЗАВДАННЯ № 10 Вирішити кросворд:

По горизонталі:

1. Основний закон держави.
2. Один із суб'єктів правотворчості.
3. Правило поведінки, яке склалось історично.
4. Сукупність загальнообов'язкових, формально-визначених правил поведінки, які встановлюються, охороняються та санкціонуються державою.
5. Складова частина норма права, яка у разі її невиконання, визначає заходи щодо відновлення порушеного права та покарання правопорушника.
6. Вступна частина закону.
7. Форма та спосіб фактичного викладу правової норми.
8. Обов'язкове правило поведінки, встановлене за домовленістю кількох суб'єктів.
9. Один із принципів правотворчості.
10. Загальнообов'язкове, формально-визначене правило поведінки, встановлене державою.

По вертикалі:

11. Діяльність компетентних державних органів та інших суб'єктів по встановленню, зміні та скасуванню юридичних норм.

12. Нормативно-правовий акт вищого представницького органу державної влади або народу.

13. Один із принципів правотворчості.

14. Нормативно-правовий акт, що може бути виданий Кабінет Міністрів України і має вищу юридичну силу.

15. Один із видів систематизації нормативно-правових актів.

16. Складова частина норми права, що визначає саме правило поведінки, згідно з яким дозволяється, забороняється або рекомендується здійснення певних дій.

17. Право, яким наділена особа або група осіб та дає можливість заблокувати або відмінити в односторонньому порядку будь-яке рішення.

18. Розпорядчий документ оперативного характеру, яким, як правило, затверджуються або скасовуються інші підзаконні нормативно-правові акти або продовжується строк їх дії.

19. Результатом правотворчої діяльності Президента України, обов'язковий для виконання на всій території України, приймається у межах президентських повноважень, передбачених конституцією та конституційними законами і при цьому не повинен суперечити Конституції України та законам України.

20. Один із суб'єктів правотворчості.

ТЕМА № 10
НОРМИ ПРАВА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ

Основні терміни теми: Естетичні норми. Звичай. Норми-звичаї. Звичаєве право. Звичай ділового обороту. Корпоративні норми. Соціальні норми. Норми моралі. Норми права. Релігійні норми. Технічні норми. Економічні норми. Екологічні норми. Політичні норми. Етичні норми. Соціальне регулювання. Нормативне регулювання. Обмеження. Покарання.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями право і мораль».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями право і звичай».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями право і релігія».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями право і корпоративні норми».

Варіант 5. «Спільне та відмінне між поняттями соціальне регулювання і нормативне регулювання».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (порівняйте різні види соціальних норм):

<i>Критерії порівняння</i>	<i>Моральні</i>	<i>Релігійні</i>	<i>Звичаї</i>	<i>Правові</i>	<i>Корпоративні</i>
1) Походження					
2) Спосіб встановлення					
3) Ким встановлюється					
4) Спосіб забезпечення					
5) Ступінь формальної визначеності					

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Під соціальними нормами розуміють...

Технічні норми регулюють...

Норми-звичай – це...

Корпоративні норми - це...

Релігійна норма – це ...

ЗАВДАННЯ № 4

Прочитайте фрагмент «Повчання Володимира Мономаха»:

«Паче всього – гордості не майте в серці і в умі... Старих шануйте, як отця, а молодих – як братів. У домі своїм не лінуйтеся, а за всім дивіться. Лжі бережися, і п'янства, і блуду, бо в сьому душа погибает і тіло. Недужого одвідайте, за мерцем ідіте, тому що всі ми смертні єсмо. І чоловіка не миніть, не привітавши, добре слово йому подайте».

Охарактеризуйте зміст фрагменту за планом:

1. Який вид соціальних норм викладено?
2. Яке походження цього виду соціальних норм?
3. Ким встановлюються ці норми?
4. Хто є учасниками суспільних відносин, які вони врегульовують?
5. У якій формі виражені соціальні норми?
6. У який спосіб забезпечується їх виконання?

ЗАВДАННЯ № 5.

Визначте тип співвідношення понять, що відповідає наведеним схемам:

Тип № 1

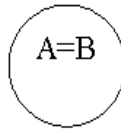
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Підберіть до кожного визначення правильне поняття і позначте його порядковий номер:

1.	Соціальні норми	Правила, що регулюють поведінку віруючих людей, пов'язану з віросповіданням та відправою релігійного культу.
2.	Технічні норми	Правила поведінки загального характеру, що складаються у відносинах між людьми в суспільстві у зв'язку з проявом їх волі (інтересу) і забезпечуються різними засобами соціального впливу.
3.	Норми моралі	Загальнообов'язкове правило поведінки, що сформувалось у суспільстві відповідно до визнаної в ньому міри свободи, сформульоване (санкціоноване) і забезпечуване державою в якості юридично значимого засобу регулювання суспільних відносин.
4.	Релігійні норми	Правила, що вказують на найбільш економічні та екологічно нешкідливі методи, прийоми і засоби впливу людей на матеріальний світ, їх роботу з технічними і природними об'єктами.
5.	Норми звичаї	Правила поведінки, що сформувались у суспільстві з метою регулювання найбільш стійких суспільних відносин і стали обов'язковими в результаті багаторазового повторення протягом тривалого часу.
6.	Норми права	Правила поведінки, що встановлені у статутах (положеннях) об'єднань людей, створених для досягнення якої-небудь мети, а також містяться в рішеннях, прийнятих цими об'єднаннями для врегулювання внутрішніх відносин між їх членами.
7.	Корпоративні норми	Складаються в суспільстві на підставі уявлень людей про добро і зло і підтримуються особистими переконаннями, вихованням, традиціями, силою громадської думки.

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

Соціальні норми – це правила, що регулюють поведінку віруючих людей, пов'язану з віросповіданнями та відправою релігійного культу, правила поведінки загального характеру, що складаються у відносинах між людьми в суспільстві і забезпечуються різними засобами соціального впливу.

Характерними рисами соціальних норм є зумовлені законами природи і техніки, нормами-інструкціями з експлуатації машин і механізмів, етнічним характером залежність від менталітету певної етнічної групи, де формувалися.

Корпоративні норми містяться – у священних книгах (біблії, корані, ведах) та правилах поведінки, що встановлюються і забезпечуються політичними партіями, громадськими організаціями та іншими об'єднаннями.

За сферою соціальних відносин **соціальні норми класифікуються** на правові, економічні, політичні, релігійні, корпоративні, сімейні, етичні та естетичні.

Структура правової норми складається з альтернативної гіпотези, гіпотези, складної диспозиції, право відновлюваної санкції, санкції.

За способом утворення і забезпечення соціальні норми класифікуються на релігійні, моральні, правові, політичні, естетичні, корпоративні, звичаї та традиції.

ЗАВДАННЯ № 7

Визначте суттєві положення у вказаному нижче тексті:

Висловіть свою думку щодо того, з якою метою встановлювалися такі звичаї, чи збереглися вони до наших днів.

Текст

«Жіноче право» – умовна сукупність звичаїв, норм та уявлень, що регулювали і забезпечували певні громадські та господарські права жінок. Хоча в цілому жінка займала залежне від чоловіка становище, все ж навіть в умовах патріархальної сім'ї вона зберігала певну самостійність і мала визнані народом права.

За звичаєвим правом, жінка мала особисте майно, що складалося з приданого, включаючи земельний наділ (материзну, яка не входила в загальносімейне майно і спадкувалася по жіночій лінії) та набуте від продажу продуктів «бабського» господарства (дрібної худоби, птиці, яєць, молочних продуктів, борошна, овочів та фруктів, льону, полотна тощо). Дружина голови сім'ї не тільки виконувала якісь роботи, але й давала привід, тобто розподіляла їх серед інших жінок двору, повчала їх. По смерті чоловіка, навіть при дорослих синах, вона часто ставала на чолі не тільки малої, а й великої сім'ї та несла повну відповідальність за економічну спроможність господарства і сплату податків.

ЗАВДАННЯ № 8 **Вирішить задачу:**

Прочитайте вислови відомих українців і визначте, чи містять вони соціальні норми. Якщо містять, то вкажіть їх видову належність.

– *«Якщо ви од отця вашого і од матері вашої відступились, то і від вас всі відступляться і на вічне забуття у непам'ять вас увергнуть» (М. Смотрицький)*

- «Хто вступає в святий подружній стан, той виконує Божі настанови, виправдовує себе перед природою, віддаючи їй те, що з неї взяли...» (К. Сакович)
- «Не осуджай брата навіть подумки, пам'ятай про власні гріхи, тоді й тебе Бог не осудить». (Л. Жидита)
- «Бути у світі й нічим не позначити свого існування – це здається мені жахливим». (М. Гоголь)
- «Чиста совість є правдивою та єдиною радістю». (Ф. Прокопович)
- «Найбільшою шкодою з усіх є лінощі учнів, котрі вагаються взяти на себе труд рівній справі, якої вони прагнуть». (Ф. Прокопович)
- «Три речі є до вподоби Богу і людям: згода братів, милосердя до ближніх і згода між чоловіком та дружиною» (П. Могила)
- «Книги подібні рікам, що тамують спрагу цілого світу, – це джерела мудрості» (Нестор Літописець)
- «Над усе – честь і слава, військова справа, щоб і сама себе на сміх не давала, і ворога під ноги топтала». (П. Куліш)
- «Хіба може говорити про біле той, кому не відомо, що таке чорне?» (Г. Сковорода)
- «Дівця ж бо губить красу свою блудством, а муж мужність свою – злодійством». (Д. Заточник)
- «Свої мови рідної і свого рідного звичаю вірним серцем держітеся. Тоді з вас будуть люди як слід, тоді з вас буде громада шанована і вже на таку громаду ніхто свої лапи не положить». (П. Куліш)

ЗАВДАННЯ № 9.1. Ознайомтеся зі статтею 53 Конституції України:

«Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства».

Дайте відповіді на запитання:

1. Які соціальні норми викладено в статті?
2. Яке походження цього виду соціальних норм?
3. Ким встановлюються ці норми?
4. Хто є учасниками суспільних відносин, які вони врегульовують?
5. У якій формі виражені соціальні норми?

6. У який спосіб забезпечується їх виконання?

ЗАВДАННЯ № 9.2. Прочитайте уривок Статуту Кирило-Мефодіївського братства:

«Якщо член товариства потрапить до рук ворогів і залишить у злиднях сімейство, товариство допомагає йому.

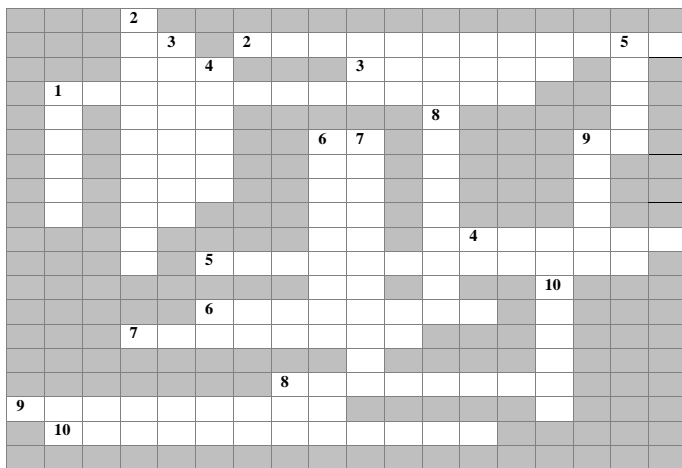
Кожен член товариства може прийняти нового члена товариства без необхідності повідомляти його про імена інших членів.

Цілковита рівність має панувати між членами».

Поясніть:

1. Який вид соціальних норм викладено у цьому уривку статуту?
2. Яке походження цього виду соціальних норм?
3. Ким встановлюються ці норми?
4. Хто є учасниками суспільних відносин, які вони врегульовують?
5. У якій формі виражені соціальні норми?
6. У який спосіб забезпечується їх виконання?

ЗАВДАННЯ № 10 Вирішить кросворд:

По горизонталі:

1. Норми, що встановлюють форму і засіб заохочення за схвалюваний державою і суспільством варіант поведінки суб'єктів, який полягає в сумлінній і продуктивній праці. .
2. Функція соціальної норми, яка відповідає за фіксацію та передачу соціальних норм наступним поколінням людей.
3. Дії або комплекс вчинків людей, що стають правилами поведінки.

4. Норми, що регулюють поведінку людей шляхом її оцінки відповідно до категорій добра і зла.

5. Основна ознака соціальних норм, яка регулює соціальні сфери які включають: людей; суспільні відносини між людьми і їх колективами; поведінку людей.

6. Звичаї, зумовлені звичкою, природністю формування та утвердження у свідомості людей того чи іншого типу поведінки.

7. Право, як система правових норм, що ґрунтується на нормах-звичаях які регулюють суспільні відносини в державі, певній місцевості, етнічній чи соціальній групі і забезпечується державною примусовою силою.

8. Функція соціальних норм, яка полягає у створенні критеріїв для оцінки тих чи інших актів поведінки людей та їх колективів з погляду тих або інших груп соціальних норм.

9. Правила поведінки віруючих, які склалися на основі уявлення людей про Бога і бажану для нього поведінку, як норми.

10. Правила поведінки, що встановлюються та забезпечуються політичними партіями, громадськими організаціями та іншими об'єднаннями як норми.

По вертикалі:

1. Правило поведінки, що історично склалося, увійшло до звички в результаті багаторазового повторення і через це стало регулятором суспільних відносин.

2. Норми, що встановлюють обов'язок здійснювати відповідні позитивні дії.

3. Норми, що регулюють діяльність людини по використанню природних ресурсів і знарядь праці.

4. Сукупність уявлень людей про добро і зло, честь і совість, обов'язок і гідність, що охороняються силою громадської думки і внутрішніми переконаннями людини.

5. Певні стандарти, зразки, еталони, моделі поведінки учасників соціального спілкування.

6. Світогляд і світовідчуття а також відповідна поведінка і специфічні дії, засновані на вірі в існування Бога або богів, над природою.

7. Норми, що містять категоричні вказівки держави, здійснювати чітко визначені дії, не допускати ніяких відхилень від вичерпного переліку прав і обов'язків суб'єктів.

8. Норми, що регулюють відносини між людьми в суспільстві.

9. Релігійне положення врівчення, яке вважається непорушною істиною, що не підлягає критиці або сумніву.

10. Обрядова церемонія, що відбувається в урочистій обстановці.

ТЕМА № 11
СИСТЕМА ПРАВА ТА СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА

Основні терміни теми: Система права. Система законодавства. Структура системи законодавства. Норма права. Інститут права. Галузь права. Підгалузь права. Нормативно-правовий акт. Галузевий комплекс. Галузь законодавства. Інститут законодавства. Диспозиція. Гіпотеза. Санкція. Спеціалізовані норми. Норми-декларації. Норми-принципи. Норми-дефініції. Систематизація нормативно-правових актів. Облік. Кодифікація. Інкорпорація. Консолідація.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями правова система і система права».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями система права і система законодавства».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями консолідація нормативно-правових актів та кодифікація нормативно-правових актів».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями інкорпорація нормативно-правових актів і кодифікація нормативно-правових актів».

Варіант 5. «Спільне та відмінне між поняттями удосконалення права та систематизація права».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику за запропонованими критеріями розмежування):

<i>Види система тизації НПА</i>	<i>Суб`єкт проведення</i>	<i>Наявність юридичної чинності (сили)</i>	<i>Кінцевий результат (що видається)</i>
1) Кодифікація			
2) Інкорпорація			
3) Консолідація			

ЗАВДАННЯ № 3

До кожного визначення підберіть правильне поняття і визначте його порядковий номер:

1	Система права	формально визначене правило загального характеру, що встановлене чи санкціоноване державою або іншим уповноваженим суб'єктом правотворчості з метою регулювання чи охорони суспільних відносин та забезпечується можливістю застосування примусу.
2	Норма права	система однорідних предметно пов'язаних інститутів певної галузі права, що впорядковують спеціальні види суспільних відносин.
3	Галузь права	об'єктивно зумовлена внутрішня організація права певного суспільства, що полягає в єдності та узгодженості всіх норм права, їх розподілі (диференціації) за галузями, підгалузями та інститутами.
4	Підгалузь права	відносно самостійна сукупність норм права в межах підгалузей та інститутів права, що регулюють якісно однорідну сферу суспільних відносин особливим методом правового регулювання.
5	Інститут права	цілісна сукупність усіх упорядкованих певним чином нормативно-правових актів (законів і підзаконних нормативно-правових актів).
6	Система законодавства	система відносно самостійних норм права в межах певної галузі (підгалузі) права, що регулюють окрему якісно однорідну групу взаємозалежних суспільних відносин.
7	Систематизація законодавства	діяльність з упорядкування та удосконалення нормативного матеріалу шляхом його зовнішньої чи внутрішньої обробки за відповідними

		критеріями.
8	Кодифікація	діяльність уповноваженого законодавчого органу, що полягає у змістовий переробці норм права, пов'язаних спільним предметом регулювання та їх об'єднання в єдиному акті.
9	Інкорпорація	спосіб (форма) систематизації, що полягає в об'єднанні кількох нормативно-правових актів, що діють в одній і тій самій сфері суспільних відносин, в єдиний нормативно-правовий акт, як правило, без зміни змісту.
10	Консолідація	це спосіб систематизації нормативно-правових актів, що полягає в об'єднанні їх за певним критерієм без зміни змісту норм права.

ЗАВДАННЯ № 4 Доповніть визначення:

Норми-декларації – це різновид норм найвищого рівня загальності, що

Норми-принципи – це різновид норм, що

Норми-дефініції – це різновид норм права, що

Гіпотеза – це структурний елемент, що вказує

Диспозиція – це структурний елемент, що вказує на те,

Санкція – це структурний, що встановлює

ЗАВДАННЯ № 5

Із наведеного переліку оберіть спеціалізовані норми права та охарактеризуйте їх:

а) п. 1 ст. 28 Конституції України «Кожен має право на повагу до його гідності»;

б) ст. 1 Конституції України «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава»;

в) ст. 64 Конституції України «Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України»;

г) ст. 9 Кодекс України про адміністративні правопорушення «Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений

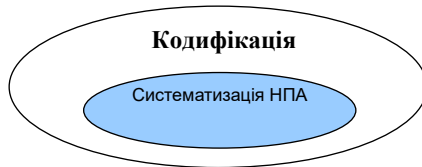
порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність».

ЗАВДАННЯ № 6.1.

Із запропонованих схематичних зображень оберіть правильний варіант:

II.

ЗАВДАННЯ № 6.2.

Класифікуйте вказані галузі права на традиційні, спеціальні та процесуальні:

- конституційне право;
- кримінальне право;
- адміністративне право;
- трудове право;
- кримінально-процесуальне право;
- фінансове право;
- господарсько-процесуальне право;
- цивільне право.

Традиційні (профілюючі) галузі	Спеціальні галузі	Процесуальні галузі

ЗАВДАННЯ № 7 Знайдіть та виправте помилку:

Елементами системи права є норма права, нормативно-правовий акт, інститут права, підгалузь права, галузь права.

Система права – це зовнішня форма права, що складається з норм права та нормативно-правових актів та є відображенням системи законодавства.

Структурою норми права є диспозиція, гіпотеза, юридична відповідальність.

Основними способами викладу норм права у статтях нормативно-правових актів є відсильний, довгий, банкетний.

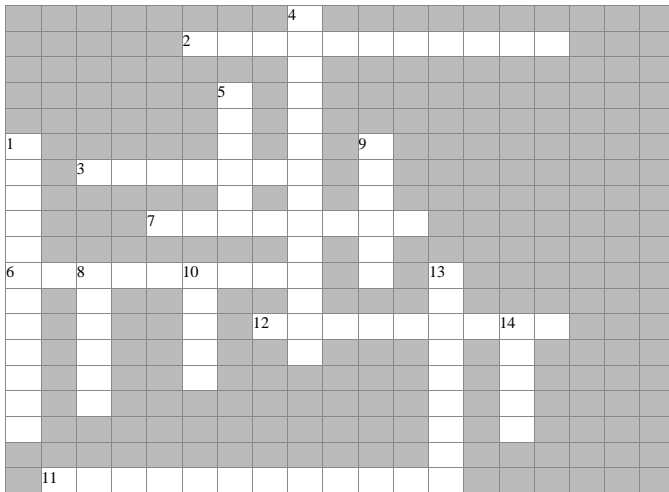
Основними видами (формами) систематизації нормативно-правових актів є консолідація, конфедерація, інкорпорація, облік.

ЗАВДАННЯ № 8

Із запропонованих тверджень оберіть ті, що, на Вашу думку, є правильними:

- норма права є елементом системи законодавства;
- система права складається з норм права, інститутів права та галузей права;
- система законодавства складається з нормативно-правових актів, інститутів законодавства та галузей права;
- метою систематизації є налагодження зв'язків нормативно-правових актів;
- кодифікація законодавства може бути офіційною та неофіційною.

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішіть кросворд:

По горизонталі:

2. Форма систематизації законодавства, що передбачає зміну змісту нормативних приписів при упорядкуванні їх в єдиний нормативний акт.

3. Сукупність упорядкованих елементів.

6. Один з підвидів підзаконних нормативно-правових актів.

7. Частина галузі або підгалузі права, що являє собою сукупність правових норм, спрямованих на регулювання певної сторони однотипних суспільних відносин.

11. Форма систематизації законодавства, що передбачає упорядкування нормативних приписів в єдиний нормативний акт без зміни їх змісту.

12. Частина галузі права, що являє собою сукупність правових норм, спрямованих на регулювання певного виду однотипних суспільних відносин.

По вертикалі:

1. Форма систематизації законодавства, що передбачає упорядкування нормативних приписів без зміни їх змісту, у відповідну збірку за певними критеріями.

4. Вид діяльності, спрямований на упорядкування нормативних актів шляхом об'єднання їх за певними критеріями.

5. Нормативний акт, що є результатом однієї з форм систематизації законодавства.

8. Один з видів нормативних актів, який може бути результатом кодифікації або консолідації законодавства, і, як правило, визначає основні положення, що регламентують діяльність певної організаційної структури.

9. Елемент системи права, що являє собою сукупність правових норм, спрямованих на регулювання певної сфери однотипних суспільних відносин.

10. Загальнообов'язкове, формально визначене правило поведінки загального характеру, що встановлюється чи санкціонується державою з метою регулювання суспільних відносин.

13. Основне правило, один з підвидів правових актів, що визначають основи функціонування певної організаційної структури.

14. Один з видів нормативно-правових актів, що має вищу юридичну силу, і є загальнообов'язковим на території всієї держави.

ТЕМА № 12 ПРАВОТВОРЧИСТЬ

Основні терміни теми: Правоутворення. Правотворчість. Функції правотворчості. Принципи правотворчості. Види правотворчості. Законотворчість. Підзаконна правотворчість. Прецедентна правотворчість. Договірна правотворчість. Законодавчий процес. Стадії законодавчого процесу.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне і відмінне між поняттями «правотворчість» і «законотворчість».

Варіант 2. «Спільне і відмінне між поняттями «підзаконна правотворчість» і «прецедентна правотворчість».

Варіант 3. «Спільне і відмінне між поняттями «правоутворення» та «правотворчість».

Варіант 4. «Спільне і відмінне між поняттями «збірник нормативно-правових актів» і «звід законів».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

Правові явища	Співвідношення до правоутворення	Суб`єкти здійснення	Кінцевий результат
1) Правотворчість			
2) Законотворчість			

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Правотворчість – це одна з форм діяльності ... в особі компетентних органів, установ та організацій, які уповноважені в передбачених законом випадках готувати, видавати або вдосконалювати ...

Законодавчий процес – це система послідовних організаційних дій, взаємопов'язаних процедур щодо підготовки, прийняття й оприлюднення

ЗАВДАННЯ № 4 Які принципи правотворчості закладені у наступних текстах:

1. Стаття 57. Ч.2 Конституції України. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом.

2. Стаття 22. Ч.3 Конституції України. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

3. Стаття 8. Ч.1 Конституції України. В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

4. Стаття 8. Ч.2 Конституції України. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

ЗАВДАННЯ № 5 Вирішить завдання:

1. Римські юристи стверджували: «Закон дивиться вперед, але не дивиться назад». Яке правило дії правових норм у часі закріплено в цій фразі? Поясніть це правило.

2. На думку римських юристів, «закон не вимагає того, що неможливо». Розкрийте зміст цих слів. Чому цю фразу корисно знати саме законодавцям?

3. Однією з серйозних проблем, що виникають в процесі правотворчості, є некерований процес лобіювання. Термін «лобізм» походить від англ. lobby - кулуари означає чинення тиску на парламентарія шляхом особистого або письмового звернення або яким-небудь іншим способом з боку будь-якої групи або приватних осіб з метою домогтися прийняття або відхилення будь-якого законопроекту. Для впорядкування даного процесу, наприклад, в Україні на сьогодні зареєстровано три проекти, які мають на меті врегулювання лобіювання в Україні: є проект закону «Про Лобізм» №5144, є законопроект «Про лобіювання» №5144-1, є законопроект «Про публічну адвокацію» №5661. Чи вважаєте ви за необхідне внести відповідні зміни до Конституції України чи ухвалити закон про лобіювання? Або ж, на вашу думку, лобіювання взагалі варто було б заборонити? Обґрунтуйте свою точку зору.

4. Чи згодні Ви з думкою римського філософа Демонакта, який стверджував: «Закони неефективні як для хороших людей, так і для поганих. Перші не потребують законів, другі від них не стають кращими»?

ЗАВДАННЯ № 6

Оберіть правильний варіант рішення стосовно наступної ситуації:

Закон вважається прийнятим Верховною Радою, якщо за нього проголосувало:

а) більшість від її конституційного складу загального числа депутатів;

- б) понад дві третини голосуючих;
- в) не менше трьох чвертей від загального числа депутатів.

ЗАВДАННЯ № 7 Вирішить задачі:

На підставі наведених положень, прийнятих в різних державах у різний час, визначте, творінням якої держави (стародавнього, середньовічного, Нового часу або сучасного) є та чи інша норма права:

1. Якщо суд позбавляє когось водійських прав, то він одночасно постановляє, що протягом терміну від шести місяців до п'яти років нові водійські права не можуть бути видані.

2. Якщо хтось позбавить життя вільного франка або варвара і буде викритий, то присуджується до сплати 200 солідів (римська золота монета).

3. Якщо хтось позбавить життя людини, яка перебуває на королівській службі, або ж вільну жінку, присуджується до сплати 600 солідів.

4. Якщо продавець речі виявиться злодієм (крадієм), то його треба вбити, господар зниклої речі повинен отримати свою зниклу річ назад, покупець повинен взяти срібло з дому продавця.

5. Ніхто не може бути примушений до сповідання державної релігії шляхом покарань або іншим способом, але повинні бути прикладені зусилля залучити громадян належною настановою і прикладом гарної поведінки.

6. Під владою батька звичайно бувають і чоловіки, і жінки, в сім'ї - владі чоловіка підкоряються тільки жінки.

7. Жоден вирок не може бути приведений у виконання в дні національних, релігійних свят і недільні дні.

8. Якщо господар зниклої речі не приведе свідків, що знають його зниклу річ, - він брехун, його треба вбити.

9. Всі люди є рівними перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом.

10. Кожному нехай надалі буде дозволено виїжджати з королівства і повертатися в цілковитій безпеці по суші чи по воді, лише зберігаючи вірність Нам; виняток мають тільки ті, хто сидить в ув'язненні чи поставлені відповідно до закону королівства поза законом.

11. Хто злу пісню, яка містить в собі наклеп або ганьбить іншого, складе або виспіває, того треба вбити.

12. Суд може самостійно розпорядитися про утримання особи в психіатричній лікарні або терапевтичній установі для алкоголіків чи наркоманів, якщо внаслідок неосудності або недієздатності особи судовий розгляд проведено бути не може.

ЗАВДАННЯ № 8

Із запропонованих тверджень оберіть ті, що, на Вашу думку, є правильними:

- правотворчість є видом правоутворення;

- народ України не може бути суб'єктом правотворчості;
- правовий звичай є додатковим джерелом права в Україні;
- делегована правотворчість – це локальна правотворчість;
- міжнародно-правовий акт має пріоритет по відношенню до нормативно-правового акту.

ЗАВДАННЯ № 9

Визначте види правотворчості за суб'єктом правотворчості і за юридичною силою актів:

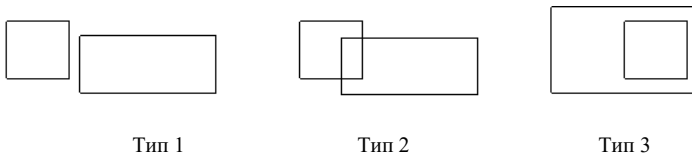
- Всеукраїнський референдум 1991 року;
 - Закон України Про освіту № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року;
 - Указ Президента України №32/2018 Про нагородження М.Поповича
- Орде́ном Свободи від 14 лютого 2018 року
- Спільний наказ МВС України та Мінфіну України від 27.03.2017 №259/30090 "Про затвердження Порядку зарахування до бюджетів плати за надання адміністративних послуг та продукцію і документи, що використовуються для оформлення цих послуг"
 - Розпорядження КМДА Про зарахування до комунальної власності територіальної громади міста Києва будинку та іншого майна закладу дошкільної освіти на 110 місць на просп. Науки, 65 (№ 236 від 15 лютого 2018 року)
 - Статут НАВС (Протокол №1 від 27.09.2016 р.)
 - Закон України Про Регламент Верховної Ради України №1861-VI від 10 лютого 2010 року.

ЗАВДАННЯ № 10

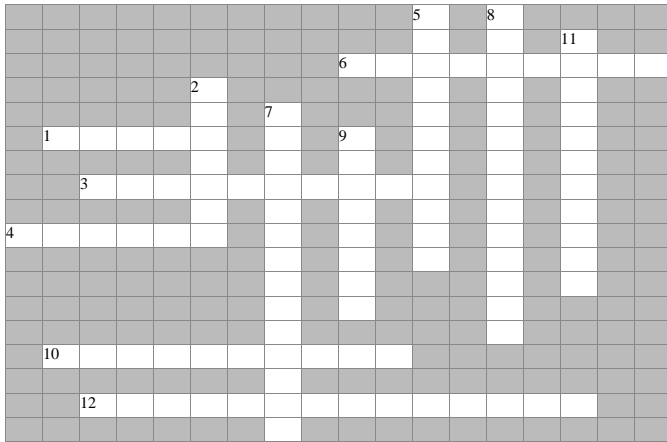
1. Із запропонованих схематичних зображень оберіть правильний варіант:

2. У якому співвідношенні знаходяться міжнародне і внутрішньодержавне і законодавство?

ЗАВДАННЯ № 11 Вирішить кросворд:

По горизонталі:

1. Нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, що поширює свою чинність на всю територію держави.
3. Винесення певної (наприклад, законодавчої) пропозиції, проекту, починання тощо.
4. Етапи діяльності, розвитку, які вирізняються певними особливостями.
6. Положення, що визначають певні правила та стадії діяльності.
10. Принцип, метод, державно-правовий режим, зміст якого спрямований на відповідність нормативним приписам.
12. Державно-владна діяльність компетентних суб'єктів, спрямована на створення, зміну, скасування правових норм.

По вертикалі:

2. Основні напрями діяльності або впливу, що розкривають сутність та призначення відповідного явища.
5. Процес, який здійснюється компетентними суб'єктами, і спрямований на упорядкування, розвиток та охорону суспільних відносин.
7. Принцип, моральна вимога, спрямована на досягнення балансу законних інтересів різних суб'єктів.
8. Відносно тривалий процес формування юридичних норм, що починається з визнання державою певних суспільних відносин, усвідомлення необхідності їх правового регулювання, формального закріплення і державного захисту юридичних приписів.

9. Основна ідея, вихідне положення певного явища, діяльності, процесу.

11. Принцип, що має своїм змістом закріплення волі народу і визнання його єдиним джерелом влади.

ТЕМА № 13
РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ ПРАВА

Основні терміни теми: Норма права. Реалізація норм права. Дотримання. Виконання. Використання. Правозастосування. Стадії застосування норм права. Вимоги правильного застосування норм права. Правозастосовний акт.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне і відмінне між поняттями використання та дотримання норм права».

Варіант 2. «Спільне і відмінне між поняттями використання та виконання норм права».

Варіант 3. Спільне і відмінне між поняттями нормативно-правовий акт та правозастосовний акт».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

<i>Критерії розмежування</i>	<i>дотримання</i>	<i>виконання</i>	<i>використання</i>
1) Вид норм, які реалізуються			
2) Активна чи пасивна поведінка			
3) Залежність від бажання суб'єктів			

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Реалізація норм права – це реальне, практичне втілення у життя

Дотримання – це така форма реалізації забороняючих чи охоронних норм права, яка полягає в

Виконання – це така форма реалізації, яка полягає у

Використання – це форма реалізації суб'єктивного права, при якій здійснюється втілення у життя

Застосування норм права – це особлива форма реалізації норм права компетентними суб'єктами з вирішення конкретної справи, яка має

Правозастосовний акт – це зовнішній прояв владного рішення, що... .

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, стадії застосування норм права, які коротко викладені нижче. Вкажіть назву стадії:

Стадії застосування норм права: встановлення фактичних обставин справи; вибір і аналіз норми права; прийняття рішення по справі та документальне оформлення ухваленого рішення; виконання прийнятого рішення.

1.

Після збору фактичних обставин справи слідчий повинен здійснити юридичну кваліфікацію. Остання представляє собою оцінку обставин справи шляхом співвіднесення конкретного випадку з нормами права. Слідчому необхідно встановити:

– в якій статті (чи її частині), якого закону міститься норма права, що визначає вчинене діяння як заборонене;

– чи діє ця норма права на конкретній території, в даний момент та чи поширюється її дія на осіб, пов'язаних з цією справою. При цьому слід керуватися останньою редакцією офіційного видання закону з усіма змінами і доповненнями на день застосування норми права та дотримуватись положення ст. 58 Конституції України, за яким «закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи»;

– як необхідно розуміти норму права, виражену в конкретній статті (цей процес має назву – тлумачення норм права).

2.

Організація контролю за виконанням прийнятого рішення (є характерною для галузей публічного права) та доведення прийнятого рішення до зацікавлених осіб.

3.

У межах цієї основної стадії необхідно вести мову також і про можливість (але не обов'язковість) оскарження (або опротестування) прийнятого рішення, що в свою чергу ініціює розгляд справи вищою інстанцією чи іншим державним органом і може привести до факультативної стадії – винесення зміненого рішення.

4.

Слідчий прибуває на місце вчинення злочину та організовує роботу слідчо-оперативної групи з метою встановлення таких фактичних обставин:

- чи відома особа, яка вчинила злочин і якщо так, то дані про неї (вік, стать, місце проживання чи можливого перебування, місце роботи чи навчання, коло спілкування, особисті якості, прикмети тощо);
- місце та час вчинення злочину;
- спосіб вчинення злочину;
- можливі мотиви злочину тощо.

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Серед термінів теми підберіть тип співвідношення:

Тип № 1

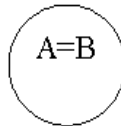
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.2.

Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Реалізація норма права та дотримання норм права	
Дотримання норм права та виконання норм права	
Використання норм права та застосування норм права	
Застосування норм права та правозастосовний акт	
Застосування норм права та правозастосування	

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

Застосування норм права – це безпосередня форма реалізації норм права компетентними суб'єктами з вирішення конкретної справи, яка має владний та (або) творчо-організуючий характер, здійснюється у встановленому процедурному порядку і завершується виданням правозастосовного акту.

Виконання – це особлива форма реалізації, яка полягає в обов'язковому вчиненні діянь, що передбачаються нормами права та (або) укладеними на їх

підставі договорами.

Дотримання – це така форма реалізації уповноважуючи норм права, яка полягає в утриманні від дій, заборонених цими нормами, суворому додержанні встановлених заборон.

ЗАВДАННЯ № 7

Охарактеризуйте зазначений правозастосовний акт за відповідними критеріями класифікації: залежно від суб'єктів, які здійснюють застосування; залежно від юридичної форми; залежно від видів правових відносин; залежно від форми зовнішнього вираження:

**Указ
Президента України**

Про нагородження орденом княгині Ольги

За вагомий особистий внесок у розвиток українсько-японських гуманітарних відносин, популяризацію української культури і літератури **постановляю**:

Нагородити орденом княгині Ольги III ступеня Ецуко Фудзії - члена наукового товариства українців Японії.

Президент України
м. Київ
1 квітня 2016 року
№ 123/2016

П.ПОРОШЕНКО

ЗАВДАННЯ № 8 Вирішить задачі:

Задача № 1.

Робітник заводу С. Ковальчук звернувся до директора підприємства із заявою про надання йому матеріальної допомоги. Директор на цій заяві наклав резолюцію «Надати матеріальну допомогу». Які частини правозастосовного акту зазначені в наведеному прикладі, назвіть їх кількість.

Задача № 2.

Суддя М. Марчук за клопотанням слідчого Ю. Головка застосував до матері трьох дітей С. Шурової запобіжний захід у вигляді взяття під варту за вчинення шахрайства. На виклики слідчого згадана громадянка з'являлася

завжди і вчасно. Яка вимога до правозастосовної діяльності не була дотримана суб'єктами правозастосування?

Задача № 3.

Громадянина В. Балицького затримано працівниками поліції у зв'язку з вчиненням ним хуліганства та доставлено до відділу поліції, де його били з метою отримання від нього зізнання у вчиненні вбивства pana С. Тищенка.

Постановою суду В. Балицького було визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення та призначено йому стягнення у вигляді адміністративного арешту. Цього ж дня В. Балицького було допитано як свідка у справі за фактом смерті pana С. Тищенка.

На наступний день В. Балицький зізнався у вчиненні вбивства та викраденні майна, відмовився від захисника та був формально затриманий як підозрюваний.

Через 10 днів обвинувачення щодо В. Балицького було перекваліфіковано на вчинення вбивства з корисливих мотивів – злочин, участь захисника у розслідуванні якого є обов'язковою.

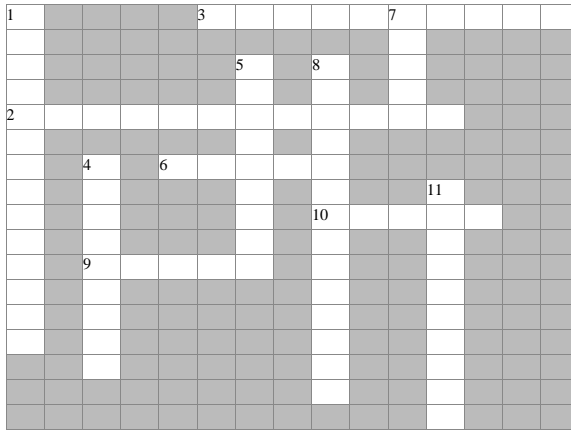
Порушення якого підпункту пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (див. нижче) мало місце?

Стаття 6. Право на справедливий суд

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

- а) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;
- б) мати час і можливість, необхідні для підготовки свого захисту;
- в) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або - за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;
- г) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;
- д) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, - одержувати безоплатну допомогу перекладача.

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішіть кросворд:

По горизонталі:

2. Форма реалізації уповноважуючих правових норм.
3. Практичне втілення у життя норм права.
6. Система загальнообов'язкових правил поведінки, встановлених державою.
9. Загальнообов'язкове правило поведінки загального характеру, встановлене державою.
10. Структурно організований колектив державних службовців.

По вертикалі:

1. Вимога до правозастосування, що передбачає застосування рівної міри за юридично однакові діяння.
4. Форма реалізації зобов'язуючих правових норм.
5. Правозастосовний акт залежно від юридичної форми.
7. Нормативно-правовий акт що має вищу юридичну силу.
8. Один із випадків правозастосування.
11. Вимога до правозастосування, що передбачає діяння у відповідності до змісту норми права, в межах компетенції та з суворим дотриманням процедури розгляду.

ТЕМА № 14
ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА

Основні терміни теми: Тлумачення норм права. Види тлумачення. Офіційне тлумачення норм права. Неофіційне тлумачення норм права. Способи тлумачення норм права. Акт тлумачення норм права.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне і відмінне між поняттями правозастосовний акт та акт тлумачення норм права».

Варіант 2. «Спільне і відмінне між поняттями нормативне та казуальне тлумачення».

Варіант 3. «Спільне і відмінне між поняттями авторське та делеговане тлумачення».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

<i>Критерії розмежування</i>	<i>буквальне тлумачення</i>	<i>розширювальне тлумачення</i>	<i>обмежувальне тлумачення</i>
1) Вид класифікації тлумачення норм права			
2) Співвідношення змісту норми права та її текстуального відображення			

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Тлумачення норм права – це діяльність різних суб'єктів щодо

Офіційне тлумачення норм права – це роз'яснення змісту норм права, що здійснюється

Нормативне тлумачення норм права – це офіційне роз'яснення, що поширюється на

Казуальне тлумачення норм права – це офіційне роз’яснення норм права, обов’язкове лише для

Неофіційне тлумачення норм права – це роз’яснення змісту норм права, що дають особи, які

Компетентне тлумачення норм права – здійснюється особами, які

Буденне тлумачення норм права – здійснюється суб’єктами, які

Буквальне тлумачення норм права – має місце тоді, коли

Обмежувальне тлумачення норм права – здійснюється у випадках, коли

Розширювальне тлумачення норм права – має місце тоді, коли

Граматичний спосіб тлумачення норм права – полягає у

Логічний спосіб тлумачення норм права – полягає у

Системний спосіб тлумачення норм права – полягає у з’ясуванні змісту конкретної норми права шляхом

Історичний спосіб тлумачення норм права – полягає у з’ясуванні змісту норм права на підставі

Функціональний спосіб тлумачення норм права – ґрунтується на знаннях

Цільовий спосіб тлумачення норм права – полягає у з’ясуванні змісту норми права на основі

Акт тлумачення норми права (інтерпретаційний акт) – це акт-документ, що містить

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, процеси тлумачення норм права, які коротко викладені нижче. Вкажіть назву процесу:

Процеси тлумачення норм права: з’ясування значення та змісту норми права; роз’яснення значення та змісту норми права.

1.

Процес тлумачення «назовні», підсумок, виражений суб’єктами тлумачення норм права у відповідних формах.

2.

Процес тлумачення «всередину», який зводиться до того, що особа, яка здійснює тлумачення, досліджує:

- текст зовнішнього вираження норми права;
- юридичні зв’язки норми права з іншими нормами права і принципами;
- позаюридичні зв’язки норми з суспільними явищами.

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Серед термінів теми підберіть тип співвідношення:

Тип № 1

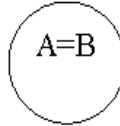
Тип № 2

Тип № 3

Тип № 4

Тип № 5

ЗАВДАННЯ № 5.2.

Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Застосування норм права та тлумачення норм права	
Акт тлумачення норми права та інтерпретаційний акт	
Офіційне тлумачення та нормативне тлумачення	
Нормативне тлумачення та авторське тлумачення	
Делеговане тлумачення та спеціально-юридичний спосіб тлумачення	

ЗАВДАННЯ № 6

Знайдіть та виправте помилку:

Нормативне тлумачення норм права – це неофіційне роз’яснення, що поширюється на необмежену кількість випадків, передбачених нормою права, що тлумачиться.

Делеговане тлумачення норм права – це нормативне тлумачення норм права, що здійснюється органом, який видав відповідну норму права.

Обмежувальне тлумачення норм права здійснюється у випадках, коли зміст норми є більш широким, ніж її текстуальне вираження.

ЗАВДАННЯ № 7

Охарактеризуйте зазначений акт тлумачення за відповідними критеріями класифікації: за зовнішньою формою; за видом

нормативного тлумачення; за суб'єктом прийняття; за місцем суб'єктів тлумачення норм права в апараті держави:

**У К А З
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ**

**Про тлумачення окремих положень
Указу Президента України
від 18 червня 1998 року № 651**

У зв'язку з ускладненнями, що виникають під час застосування окремих положень Указу Президента України від 18 червня 1998 року № 651 «Про списання та реструктуризацію податкової заборгованості платників податків – сільськогосподарських підприємств і цукрових заводів (комбінатів) за станом на 1 січня 1998 року» **п о с т а н о в л я ю:**

Роз'яснити, що:

на податкову заборгованість, яка була предметом судового розгляду і щодо якої до набрання чинності Указом Президента України від 18 червня 1998 року №651 прийнято рішення суду про звернення стягнення на майно платника податку – сільськогосподарського підприємства чи цукрового заводу (комбінату), дія Указу поширюється за умови перегляду судом (арбітражним судом) такого рішення після набрання чинності Указом;

відповідно до статті 3 Указу та за умови виконання передбачених нею вимог списання підлягають суми податкової заборгованості до Державного бюджету України та державних цільових фондів, яка реструктуризована відповідно до Указу;

згідно зі статтею 6 Указу органи стягнення зупиняють до 1 січня 2000 року стягнення у безспірному порядку сум податкової заборгованості, яка реструктуризована відповідно до Указу. Відповідальність за несплату такої реструктуризованої податкової заборгованості настає після порушення платником податків встановлених Указом умов та строків її сплати.

**Президент України
м. Київ, 27 січня 1999 року
№ 71/99**

Л.КУЧМА

ЗАВДАННЯ № 8 Вирішить задачі:

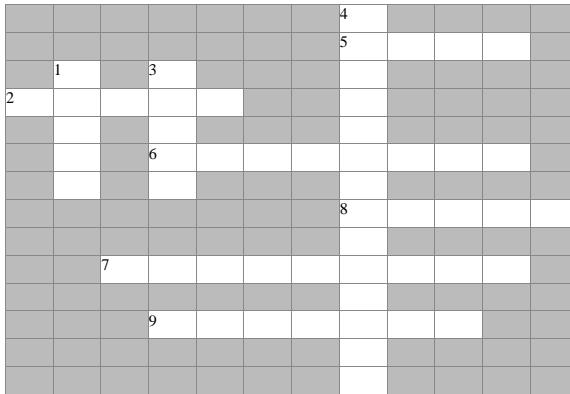
Задача № 1.

Фотограф Б. Павлюк із ведмедем підійшов до зали очікування залізничного вокзалу. На вході він звернув увагу на табличку «З собаками вхід заборонено», однак усе одно зайшов на територію зали очікування. При цьому він виходив з того, що ведмідь не є собакою, а тому з ним вхід не заборонено. Черговий по вокзалу О. Денисенко зробив фотографу зауваження та пояснив, що у випадку заборони входу з собакою, вхід із ведмедем також заборонено. Який вид тлумачення за обсягом був здійснений фотографом та черговим по вокзалу?

Задача № 2.

Громадянин В. Леоненко звернувся до поліції з повідомленням про те, що С. Морозюк умовляв його викрасти велосипед у сусідки останнього, але він відмовився. В. Леоненко вимагав визнати С. Морозюка підбурювачем відповідно до ч.4 ст. 27 КК України (Підбурювачем є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину). Які способи тлумачення має використати поліцейський у такому випадку?

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішіть кросворд:

По горизонталі:

2. Структурно організований колектив державних службовців.
5. Акт тлумачення залежно від юридичної форми.
6. Вид тлумачення за суб'єктом.
7. Вид тлумачення за обсягом.
8. Загальнообов'язкове правило поведінки загального характеру, встановлене державою.

9. Один з видів неофіційного тлумачення.

По вертикалі:

1. Система загальнообов'язкових правил поведінки, встановлених державою.
3. Нормативно-правовий акт, що має вищу юридичну силу.
4. Один із способів тлумачення.

ТЕМА № 15
ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

Основні терміни теми: Правовідносини. Види правовідносин. Склад правовідносин. Суб'єкти правовідносин. Суб'єктивне юридичне право. Юридичний обов'язок. Законний інтерес. Правосуб'єктність. Правоздатність. Дієздатність. Деліктоздатність. Об'єкти правовідносин. Юридичний факт.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями суспільні відносини та правові відносини».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями суб'єктивне юридичне право та суб'єктивний юридичний обов'язок».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями матеріальні блага і нематеріальні блага».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями дієздатність та деліктоздатність»

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

<i>Критерії розмежування</i>	<i>Фізичні особи</i>	<i>Юридичні особи</i>
1) За різновидом суб'єктів		
2) За походженням		
3) За правосуб'єктністю		
4) За видом відповідальності		
5) За моментом припинення		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Правовідносинам притаманні такі суттєві ознаки, а саме....

Суб'єкти правовідносин – це..., які виступають.....

Об'єкти правовідносин – це, з приводу яких.....

Юридичний факт – це..., з якою норма права.....

Правовий статус – це закріплене.....

Правові гарантії – це, що визначають.....

ЗАВДАННЯ № 4

Прочитайте вислови відомих вчених-правників, мислителів, поетів про «права людини», «право», «суспільство», «людство», «законодавство», «закон», «свободу», «обов'язок», «владу» і визначить взаємозв'язки між ними та «правовідносинами»:

1. *«Права людини, – становлять невід'ємний компонент права. Їхнє існування поза правом і без права неможливе, як і право немислиме без прав людини. Це явище однієї сутності. Як іманентна властивість людини, що характеризує її як представника всього людського роду, права людини є позатериторіальними. Вони становлять загально цивілізаторську, загальнокультурну цінність незалежно від нації, ідеологій, а тому давно стали об'єктом міжнародно-правового регулювання».*

М. І. Козюбра

2. *«Право є зовнішня свобода, обмежена нормою» або право є сукупністю норм, з одного боку, що надають, а з іншого – що обмежують зовнішню свободу осіб в їх взаємних відносинах».*

Є. М. Трубецької

3. *«Центр ваги розвитку права в наш час, як і в усі інші часи, – не в законодавстві, не в юриспруденції, не в судочинстві, а в самому суспільстві»*

Є. Ерліх

4. *«Людство не є організм нерухомий, який незмінно залишається в тому самому положенні, а вічно живий і розвивається. Одна із видозмін його є зникнення одних потреб і установ і народження інших. Але оскільки і зникнення, і народження здійснюється за відомими, незмінними законами, то очевидно, що в той самий час, поряд зі старою потребою і старою установою, можуть виникнути та існувати нові, що в міру відмирання одних відбувається розвиток і посилення інших...»*

О. Ф. Кістяківський

5. *«Сфера законодавства пов'язана з будь-якою стороною життя. Тож не знаючи насамперед тих сторін певної сфери життя, що найближче знаходяться до сфери законодавства, не можна належним чином і діяти в цій сфері»*

Г. Ф. Пухта

6. *«Закон є прямим і безпосереднім оголошенням владою суспільної своєї волі про те, як повинні діяти підлеглі їй особи стосовно певного роду діянь».*

К. О. Неволін

7. «Свідомість права розвиває свідомість боргу. Загальний закон - це свобода, що кінчається там, де починається свобода іншого».

В. Гюго

8. «Рівність здається справедливою, і так воно і є, лише не для всіх, а для рівних і нерівність також уявляється справедливою, і так воно насправді і є, але знову ж таки не для всіх, а лише для нерівних»

Арістотель

9. «Порядний той, хто своє право вимірює своїм обов'язком».

Г. Лакордер

10. «За своїм змістом право відмінне від обов'язку, однак за цінністю вони залишаються тотожними».

Г. Гегель

11. «Моя свобода розмахувати руками завершується там, де починається ніс мого сусіда».

Емерсон

12. «Свобода означає відповідальність, ось чому більшість людей боїться її».

Б. Шоу

13. «Закони мають постійну і усталену силу та потребують неухильного виконання або нагляду за цим виконанням, то необхідно, щоб увесь час існувала влада, яка б слідувала за їх виконанням».

Д. Локк

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Підберіть до кожного типу співвідношення відповідні терміни теми:

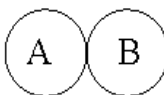
Тип № 1

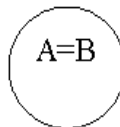
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.2. Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Регулятивні та охоронні правовідносини	
Активний та пасивний тип правовідносин	
Абсолютні та відносні правовідносини	
Правомірні дії та юридичні акти	
Правосуб'єктність та правочиноздатість	

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

Видами правовідносин за кількістю суб'єктів є прості, які виникають між двома особами; складні, що як правило виникають між трьома і більше суб'єктами, а також найвідоміші змішані, які характерні для невизначеного кола осіб.

Видами юридичних фактів є події, обставини та дії. Так, дії поділяються на абсолютні та відносні, а події в свою чергу на правомірні і неправомірні.

Традиційно **правовідносини за розподілом прав і обов'язків між суб'єктами бувають** абсолютні, де всі без виключення учасники наділені правами, також односторонніми, які наділяють кожному з сторін або правами, або тільки обов'язками та двосторонніми, які характеризуються тим, що кожна із сторін має не тільки права, але й обов'язки.

Неправомірні дії прийнято поділяти на юридичні вчинки та юридичні акти, а правомірні дії на злочини та проступки, які виникають в наслідок подолання цих соціально-шкідливих явищ.

За волевиявленням сторін **правовідносини поділяються** на управлінські, де досить волевиявлення лише правомочної сторони, також регулятивні, які вказують на владний примус держави та договірні, що характеризуються волею як правомочної, так і зобов'язаної сторони.

Юридичні факти поділяються на види за юридичними наслідками, зокрема існують правоутворюючі, прості, правозмінюючі, складні та правоприпиняючі.

За субординацією в правовому регулюванні правовідносини поділяються на матеріально-правові відносини, абсолютні відносини, відносні відносини та процесуально-правові відносини.

ЗАВДАННЯ № 7 Вирішіть задачу:

Задача № 1

Згідно з практикою Європейського Суду з прав людини (зокрема, Справи «Алексахін проти України від 19.10.2012 http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_925) заявник був затриманий та доставлений до відділу поліції через те, що на тролейбусній зупинці бився з

іншими чоловіками, які потім втекли. У відділенні поліції працівник Х. наказав заявникові сісти. Потім він пристебнув заявника наручниками до металевого кільця у стіні та брызнув йому в обличчя сльозогінним газом. Пізніше пан Х. ударив заявника ногою у груди і наніс кілька ударів по голові, ший та спині. Згодом Х. склав письмові пояснення, у яких стверджувалося, що заявник поводився агресивно і це стало причиною його затримання. Заявникові було діагностовано струс мозку, забої тулубу та грудної клітини, а також переломи кісток ший.

Проаналізуйте вказану ситуацію і вкажіть, чи можна говорити про виникнення у даному випадку правовідносин? Якщо так, то розкрийте їх структуру.

Задача № 2

Згідно з практикою Європейського Суду з прав людини (зокрема, Справи «Кривова проти України» від 11.04. 2011 року http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_836) донька заявниці пані Г.І. Кривова приймала участь в організованому колективному поході школярів декількох шкіл до кінотеатру «Екран». У той час, коли перша група школярів все ще дивилася фільм, інша група школярів зайшла до приміщення на наступний сеанс. Через відсутність контролю за входом у приміщенні під час демонстрації фільму розпочалась тиснява, в якій четверо дітей були затоптані на смерть і чотирнадцять дітей, включаючи доньку заявниці, яка отримала травми різного ступеня тяжкості. Їй встановили діагноз посттравматичне постгіпоксичне ураження центральної нервової системи важкого ступеня, а також виявили й інші травми. Як стверджувала заявниці її донька знаходилась в комі протягом двох місяців після чого проходила лікування та терапію. За рішенням суду Г.І. Кривова була визнана недієздатною.

Проаналізуйте вказану ситуацію і вкажіть, чи є аргументованим позов заявниці до суду? Який вид правовідносин за функціями права виникає у даному випадку? Надайте характеристику елементам цих правовідносин?

Задача № 3

У практиці Європейського Суду з прав людини (зокрема, Справі «Пономарьов проти України» від 3.04. 2008 року http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_434) заявника В.В. Пономарьова було звільнено з державного радгоспу «ХТЗ». Після численних безуспішних спроб отримати в радгоспі заборгованість із заробітної плати та інших належних йому виплат, він подав цивільний позов до радгоспу із вимогою виплатити належні йому кошти та компенсацію за затримку у виплаті.

Проаналізуйте вказану ситуацію і вкажіть, що саме у даному випадку є об'єктом правовідносин та яким саме з його існуючих видів?

Задача № 4

У практиці Європейського Суду з прав людини (зокрема, Справі «Бендерський проти України» від 15 листопада 2007 року

http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_313) заявник М.В. Бендерський, хворий на рак, та Міжрегіональний науковий центр клінічної лімфохірургії підписали договір про надання медичних послуг. Через деякий час його було прооперовано. Після операції, попри лікування в Центрі, а згодом у місцевій лікарні, стан здоров'я заявника погіршився. Пізніше його було госпіталізовано до протипухлинного Центру м. Донецьк, де йому видалили пухлину. Під час цієї операції у заявника було виявлено марлеву серветку. В наслідок чого заявник звернувся до суду із позовом про розірвання договору про надання медичних послуг та відшкодування шкоди, завданої здоров'ю неналежним лікуванням.

Проаналізуйте вказану ситуацію і розкрийте структуру цих правовідносин?

Задача № 5

У практиці Європейського Суду з прав людини (зокрема, Справі «Микола Волкогонов та Ігор Волкогонов проти України» від 28 листопада 2013 року <http://consultant.parus.ua/?doc=090DAF55DB>) пан Б. одразу після ДТП викликав швидку медичну допомогу та повідомив про цю подію органи поліції. Після прибуття на місце ДТП працівники поліції провели огляд місця події, оглянули авто та відібрали пояснення у учасників ДТП, направили пана Б. на медичний огляд, щодо вживання алкоголю. За її результатами він перебував у тверезому стані. За фактом ДТП було порушено кримінальну справу.

Проаналізуйте вказану ситуацію і вкажіть, який вид правовідносин за функціями права виникає у даному випадку? Охарактеризуйте елементи цих правовідносин.

Задача № 6

У практиці Європейського Суду з прав людини (зокрема, Справі «Кучерук проти України від 06. 12.2007 року» http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_839 заявникові поставили діагноз «шизофренія». Відтоді заявник проходить амбулаторне лікування в міському психоневрологічному диспансері. Згодом заявника було визнано винним у вчені крадіжки і хуліганстві та засуджено до позбавлення волі умовно з іспитовим строком.

Як Ви вважаєте, чи може особа хвора на «шизофренію» бути учасником правовідносин? Аргументуйте Вашу відповідь.

Задача № 7

Дмитро Демиденко 18 років звернувся до завідувача лікарні з проханням надати йому медичну інформацію про стан здоров'я. Лікар відмовив пацієнту Д. Демиденко, аргументуючи це тим, що особа має інвалідність та певні психічні розлади, а значить є позбавленою правоздатності. У зв'язку з чим був підготовлений позов до суду про порушення прав Д. Демиденко на отримання інформації про стан здоров'я.

Проаналізуйте вказану ситуацію і вкажіть, чи є вірною аргументація лікаря? Що є правоздатністю? Чи може особа бути позбавлена правоздатності за вище зазначеними критеріями?

Задача № 8

Керівник ТОВ «Охорона-сервіс» видав наказ, яким заборонив бухгалтерії виплачувати охоронцю Сайко Л.М. належну йому заробітну плату і дав розпорядження видавати зароблені кошти його рідній сестрі. Прийняття таких заходів було мотивоване тим, що Сайко Л.М. систематично зловживає спиртними напоями, а також попередньо за наказом директора був обмежений в дієздатності.

Проаналізуйте вказану ситуацію і вкажіть, що є дієздатністю? Чи має право директор ТОВ «Охорона-сервіс» обмежувати свого підлеглого в дієздатності? Якщо ні, то хто має право на таку дію?

Задача № 9

У 2012 році за наказом директора громадянина М. Корнієнко було зараховано до Фінансово-правового технікуму. Після одного року навчання у зв'язку з сімейними обставинами на прохання М. Корнієнко директором технікуму було видано наказ про переведення студента з заочної на денну форму навчання. У 2017 році за підсумками навчання та складеного державного іспиту директором був підписаний наказ про видачу М. Корнієнко диплому про закінчення навчального закладу.

Ознайомтесь з вище зазначеною ситуацією та вкажіть, які види юридичних фактів за юридичними наслідками передбачено у вказаній справі?

Задача № 10

Між ТОВ «Тростянець» (продавець) та ЗАТ «Світанок» (покупець) було укладено договір купівлі-продажу м'ясної та рибної продукції згідно з яким продавець повинен був поставити 500 кілограмів свіжого м'яса та 400 кілограмів свіжої риби 17 травня 2015 року. Загальна вартість поставлених товарів складала 200 тисяч гривень. Продавцем було поставлено товар покупцю 14 травня 2015 року, що призвело до псування м'яса та свіжої риби і неотримання покупцем очікуваної вигоди від поставлених товарів.

Ознайомившись з обставинами справи розкрийте структуру правовідносин?

Задача № 11

Громадянин Олександр Наливайко уклав трудовий договір з ТОВ «Сервіс». Після одного року роботи на даному підприємстві О. Наливайко прийняв рішення про розірвання угоди у зв'язку з істотними порушеннями умов праці на виробництві, а також систематичною затримкою заробітної плати. О. Наливайко подав заяву до керівництва про звільнення з вимогою виплати грошової заборгованість. У відповідь на такі вимоги директор ТОВ

«Сервіс» відповів, що договір врегулює тільки організаційні робочі питання і не є юридичним фактом, а значить між ними не виникло ніяких правовідносин. В наслідок чого О. Наливайко звернувся до суду, щодо захисту своїх прав.

Проаналізуйте вказану ситуацію і вкажіть, чи є аргументованими пояснення директора підприємства? Що варто розуміти під юридичним фактом?

Задача № 12

Громадянка Макеренко Аліна, відїзжаючи у відрядження написала розписку про те, що взяла в борг у своєї знайомої Нестерук Лілії, певну суму грошей та коштовну прикрасу. Під час поїздки гроші та коштовність були загублені. Після повернення додому А. Макеренко відмовилась повертати гроші та відшкодувати вартість прикраси, пояснюючи це тим, що її вини в цьому немає, адже втрата грошей та ювелірної прикраси були не навмисними.

Визначите, які саме предмети матеріального світу можуть бути об'єктами правовідносин?

Задача № 13

Громадянка Берегова Олена та її подруга громадянка Москалик Катерина домовились організувати вечірку 23 липня 2017 року з нагоди дня народження їх спільної подруги. Підготували святковий стіл, прикрасили оселю кульками та квітами. Крім цього, Москалик К. пообіцяла приготувати до дня святкування дієтичний пиріг. За декілька годин до початку урочистої вечері зателефонувала своїй подрузі і повідомила її про те, що не зможе бути присутньою на святі у зв'язку з поганим самопочуттям. Берегова О. залишилися не задоволеною поведінкою подруги і погрозувала притягненням її до відповідальності. Пояснюючи свою поведінку тим, що під час підготовки до свята вони знаходились у правовідносинах.

Чи є аргументованою поведінка О.Берегової? Наведіть визначення, що саме є правовідносинами та які їх ознаки?

Задача № 14

Громадянин іноземної держави Генрі Шульц перебуваючи на стаціонарному лікуванні в приватній лікарні міста Києва, був помічений працівниками відділення за розпиванням спиртних напоїв та гучною поведінкою. Головний лікар за порушення правил внутрішнього розпорядку лікарні висловив громадянину Генріху Шульцу відповідне зауваження та попередження. Реакція іноземного громадянина була зухвалою та самовпевненою, адже він не є громадянином України, а значить не може бути суб'єктом правовідносин.

Чи є вірною позиція іноземного громадянина? Наведіть визначення та види суб'єктів правовідносин?

Задача № 15

Релігійна організація «Довіра» звернулись до нотаріуса з проханням посвідчити договір про надання їй в користування будівлі, необхідної для забезпечення належних умов її діяльності. Нотаріус відмовився посвідчувати зазначений договір на підставі того, що релігійна організація не може бути суб'єктом правовідносин та не наділена правосуб'єктністю?

Чи є справедливою відмова нотаріуса? Чи можуть релігійні організації бути суб'єктом правовідносин та наділятися правосуб'єктністю? Якщо так, то аргументуйте Вашу позицію?

Задача № 16

М. Шиянов 14 років та Віктор Моргунов 14 років гралися сирниками та запальничками на бензоколонці. Шиянов М. та Моргунов Д. поводити себе зухвало та неконтрольовано. Працівником бензоколонки було зроблене зауваження, щодо можливих наслідків такої небезпечної поведінки. На всі попередження Шиянов М. та Моргунов Д. наводили у якості аргументу свій 14 річний вік, який звільняє їх у будь-якому випадку від юридичної відповідальності, адже вони є не деліктоздатними.

Чи погоджуєтесь Ви з доводами Шиянова М. та Моргунова Д.? Розкрийте сутність деліктоздатності?

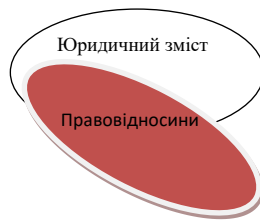
Задача № 17

Між представником адвокатського об'єднання «Мрія» Гранюком Д. та працівником юридичної фірми Кулішовим М. в процесі професійної дискусії виникла суперечка, щодо того, чи є природне стихійне явище дією, яка виникла по волі та за бажанням людини? Адвокат Д. Гранюк вважає, що так, адже вони можуть бути спричинені неправильною поведінкою людей, а юрист М. Кулішов заперечує таку можливість.

Яку з двох позицій Ви підтримуєте? Надайте визначення юридичних фактів, а також дій та подій?

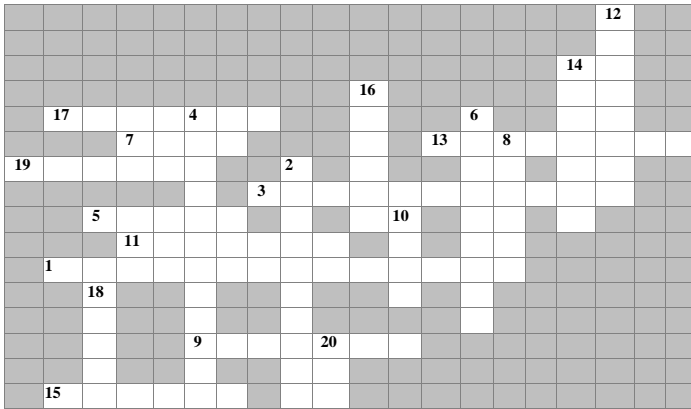
ЗАВДАННЯ № 8

Із запропонованих схематичних зображень оберіть правильний варіант:

ЗАВДАННЯ № 9

Вирішіть кросворд:

По горизонталі:

1. Свідомі вольові суспільні відносини, що виникають і здійснюються на основі норм права, учасники яких пов'язані закріпленими в нормах права взаємними правами та обов'язками, реалізація яких забезпечується можливістю застосування державного примусу.

3. Вид правовідносин за спеціально-юридичними функціями права, які виникають в результаті правомірної поведінки суб'єктів і в яких поведінка їх учасників повністю відповідає нормам права, тобто є правомірною.

5. Елемент структури правовідносин.

7. Громадяни певної держави, іноземці (громадяни інших держав), біпатриди (громадяни двох чи більшої кількості держав), апатриди (особи без громадянства жодної держави)

9. Вид дієздатності, що встановлюється для фізичних осіб віком від 14 до 18 років (неповнолітніх осіб).

11. Усвідомлена суб'єктом права необхідність задоволення своїх потреб способом, що допускається, але прямо не передбачений чинним законодавством.

13. Вид юридичних фактів за формою вини.

15. Засіб юридичної техніки, за допомогою якого конструюється явно не існуюче положення (відношення або стан), що визнається існуючим та володіє імперативністю, який відіграє роль відсутнього юридичного факту в ситуації не заповнюваної невідомості, що закріплене нормою права.

17. Найпростіше юридичне судження емпіричного рівня, що склалося в результаті багатолітнього досвіду соціальних відносин і взаємодії людини з навколишнім середовищем та представляє собою самоочевидний інститут, що не потребує доказів.

19. Вид протиправного діяння як юридичного факту за ступенем суспільної небезпеки.

По вертикалі:

2. Комплекс різних за змістом взаємопов'язаних юридичних явищ, взаємодія яких тягне за собою рух правовідносин.

4. Вид правовідносин за розподілом прав і обов'язків між суб'єктами, в яких кожна сторона відносно іншої має або лише права, або лише обов'язки.

6. Різновид змісту правовідносин, що відображає рівень реального здійснення юридичних прав і обов'язків учасниками правовідносин.

8. Вид юридичного факту за спрямуванням волі на юридичні наслідки, що проявляється у діянні, з якими норма права пов'язує юридичні наслідки в силу самого факту вольової дії незалежно від того чи була спрямована ця дія на такі наслідки, чи ні.

10. Вид юридичного факту за способом вираження.

12. Вид правовідносин за рівнем індивідуалізації суб'єктів, в яких точно визначені права й обов'язки всіх учасників (відносно кожного) – як уповноважених, так і зобов'язаних.

14. Вид правовідносин за характером обов'язків в яких зобов'язаний суб'єкт повинен вчинити певні дії.

16. Закріплене правове положення фізичних та юридичних осіб у певній системі суспільних відносин.

18. Різновид об'єкту правовідносин.

20. Один із факторів від якого залежить рівень дієздатності індивідів.

ТЕМА № 16
ПРАВОВА ПОВЕДІНКА

Основні терміни теми: *Правова поведінка. Правомірна поведінка. Протиправна поведінка. Правопорушення. Склад правопорушення. Злочин. Проступок. Об'єкт правопорушення. Суб'єкт правопорушення. Об'єктивна сторона правопорушення. Суб'єктивна сторона правопорушення. Умисел. Необережність. Активна правомірна поведінка. Конформістська правомірна поведінка. Маргінальна правомірна поведінка. Звична правомірна поведінка.*

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне і відмінне між поняттями зловживання правом і правомірна поведінка».

Варіант 2. «Спільне і відмінне між поняттями об'єктивно протиправне діяння і правопорушення».

Варіант 3. «Спільне і відмінне між поняттями соціально активна та звична поведінки».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями маргінальна та конформістська поведінки».

Варіант 5. «Спільне та відмінне між поняттями матеріальний і усичений склад правопорушень».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

<i>Критерії розмежування</i>	<i>Прямий умисел</i>	<i>Необережність</i>
1) Усвідомлення наслідків, в момент вчинення правопорушення		
2) Бажання настання наслідків		
3) Наявність мети		
4) Наявність мотиву		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Правова поведінка – це поведінка суб'єктів, яка контролюється їх свідомістю та волею, передбачена права і тягне за собою певні наслідки.

Правомірна поведінка – це вид поведінки, що характеризується соціальною або допустимістю, відповідає інтересам суспільств і держави та моделям поведінки, зафіксованим в нормах права, має юридичні наслідки, гарантується з боку

Конформістська поведінка – прийняття існуючого порядку, власних позицій, підпорядкування тиску, прийняття позицію групи, щоб уникнути конфлікту з нею.

Маргінальна поведінка – відбиває стан індивіда, який знаходиться на межі прояву, що призводить до, однак таким не стає в силу певних причин і обставин (загрози можливого, власної вигоди від правомірності, страху осуду з боку, групи, найближчого соціального оточення й інших стримуючих причин).

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, які дефініції підходять викладеним нижче визначенням:

Суб'єкт правопорушення, об'єкт правопорушення, суб'єктивна сторона правопорушення, зловживання правом, злочинна (протиправна) самовпевненість, злочинна (протиправна) недбалість, мета, мотив.

1. Це деліктоспроможна особа, яка скоїла правопорушення.
2. Це певні блага чи соціальні цінності, на які посягає правопорушення (наприклад, матеріальні та духовні цінності, честь, гідність, життя, здоров'я людини, власність, державна безпека, що захищаються нормами права, тощо).
3. Це внутрішні процеси, що відображаються у свідомості особи та спонукають її до скоєння правопорушення.
4. Передбачення наслідків свого діяння, але легковажний розрахунок на запобігання цих наслідків.
5. Особа не передбачає негативних наслідків, але могла і повинна була передбачити.
6. Особливий вид правової поведінки, що полягає у використанні суб'єктом права своїх прав у недозволені способи, що суперечать соціальному призначенню права, внаслідок чого завдаються збитки (шкоду) окремій особі, суспільству та державі.
7. Це уява особи, котра скоїла правопорушення, щодо бажаного результату, до якого вона прагне.
8. Це сукупність ознак, які характеризують суб'єктивне (внутрішнє) ставлення особи до свого діяння та його наслідків.

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Підберіть до кожного типу співвідношення відповідні терміни теми:

Тип № 1

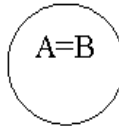
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.2.

Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Правова і правомірна поведінки	
Зловживання правом і правопорушення	
Правопорушення і протиправна поведінка	
Суб'єктивна і об'єктивна сторони правопорушення	
Дія і бездіяльність	

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

Об'єктивно протиправне діяння – це правомірне діяння (дія або бездіяльність) особи, що має склад правопорушення і здобуває реагування держави .

Міжнародні правопорушення – дію або бездіяльність суб'єктів національного права, що відповідає нормам і принципам міжнародного права або власним зобов'язанням і заподіюють шкоду іншому суб'єкту.

Дія – активна поведінка людини, яка усвідомлює свої вчинки, але не здатна керувати ними, охоплює не тільки рухливі процеси тіла самої людини, але й наміри, думки, бажання

Соціально-правова активність являє собою найвищий рівень правової поведінки. Це насамперед пристосовницька поведінка. Соціально-правова активність визначається низьким рівнем правосвідомості, глибокою

правовою переконаністю, свідомо прийнятою відмовою використовувати надані правом можливості.

ЗАВДАННЯ № 7

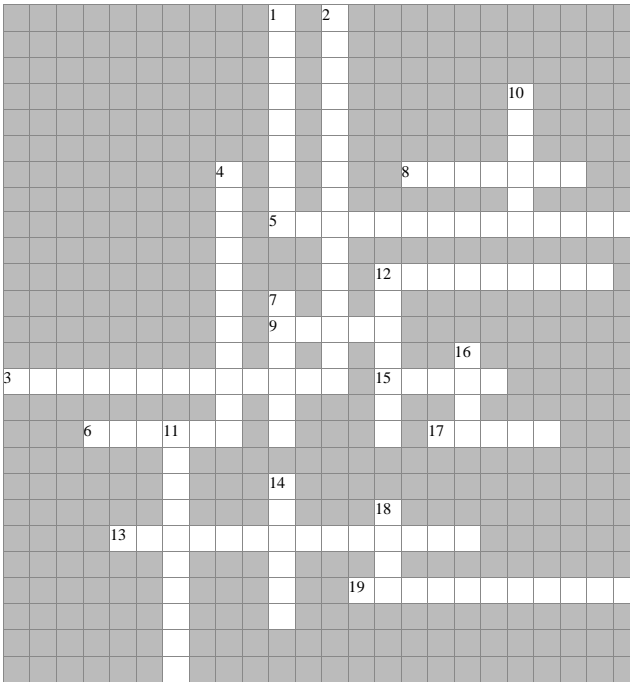
Проаналізуйте ситуацію та надайте відповідь на питання: «Чи буде в діях особи А склад правопорушення. Якщо так, то який вид правопорушення»:

Особа А взяла з полиці магазину пляшку мінеральної води, при цьому зачепила кріплення полиці, після чого вона впала. При цьому розбився товар на суму 4167 грн. 59 коп. Дії особи А були зафіксовані камерами відеоспостереження магазину.

Проаналізуйте ситуацію та надайте відповідь на питання: «Чи буде в діях Кудрявого склад правопорушення. Якщо так, то який вид правопорушення»

Подружжя Кудрявих перебували за межами міста без засобів зв'язку, на сімейному відпочинку. Раптово вагітна Кудрява відчувала передчасні перейми та звернулась до чоловіка з проханням по допомогу. Кудрявий, не зважаючи на легке алкогольне сп'яніння, сів за кермо автівки та вирушив, разом з вагітною Кудрявою до міста у лікарню. По дорозі, побачивши пост патрульної поліції, він зупинився біля нього та попросив викликати швидку медичну допомогу. Поліцейські викликали, але побачивши ознаки алкогольного сп'яніння у Кудрявого, провели огляд на стан алкогольного сп'яніння та склали протокол (у процесі огляду було виявлено 0,4 проміле у парах з ротової порожнини).

ЗАВДАННЯ № 8 Вирішить кросворд:

По горизонталі:

3. Одна з форм вини, що характеризується легковажним розрахунком на запобігання шкідливих наслідків діяння особи, або відсутністю передбачення настання таких наслідків (необережність).

5. Як ще можна назвати пристосовницьку поведінку (конформістська).

6. Як називається активна поведінка людини, яка усвідомлює свої вчинки і здатна керувати ними, охоплює не тільки рухливі процеси тіла самої людини, але й процеси, що керуються людиною.(діяння).

8. Фізична або юридична особа, котрі визнані дієздатними та деліктоздатними (суб'єкт).

9. Частина об'єктивної сторони правопорушення, що відповідає на питання: де воно було вчинено (місце).

12. Діяльність (бездіяльність) суб'єкта, що контролюється його свідомістю та волею, передбачена нормами права і тягне за собою юридичні наслідки гарантовані державою (поведінка).

13. Як іменується винне, протиправне, суспільно небезпечне чи суспільно шкідливе діяння деліктоздатного суб'єкта, що тягне юридичну

відповідальність (правопорушення).

15. Внутрішні процеси, що відображаються у свідомості особи та спонукають її до скоєння правопорушення (мотив).

17. Частина об'єктивної сторони правопорушення, що вказує за допомогою чого воно було здійснено (засіб).

19. Вид правомірної поведінки, що відображає стан індивіда, який знаходиться на межі антигромадського прояву або є проміжним між правомірною та протиправною поведінкою (маргінальна).

По вертикалі:

1. Як називають правопорушення, яке завдає шкоду особі, суспільству, державі, здійснюється в різних сферах суспільного життя, має різні об'єкти впливу та юридичні наслідки (проступок).

2. Одна із форм необережності, коли особа передбачає наслідки свого діяння, але легковажно розраховує на запобігання цих наслідків (самовпевненість).

4. Особливий вид правової поведінки, що полягає у використанні суб'єктом права своїх прав у недозволені способи, що суперечать соціальному призначенню права, внаслідок чого завдаються збитки окремій особі, суспільству та державі (зловживання).

7. Як ще називають прямиий чи непрямиий намір (умисел).

10. Як називають явища навколишнього середовища, на які спрямовані діяння (об'єкт).

11. Одна із форм необережності, коли особа не передбачає негативних наслідків, але могла і повинна була їх передбачити (недбалість).

12. Матеріальне благо, з приводу якого здійснюється правопорушення (предмет).

14. Вчинене деліктоздатним суб'єктом винне суспільно небезпечне діяння, заборонене кримінальним законом під загрозою покарання за його вчинення (злочин).

16. Як називають психічне ставлення особи до скоєного (вина).

18. Назвіть термін, що означає уяву особи, яка скоїла правопорушення щодо бажаного результату, до якого вона прагне (мета).

ТЕМА № 17
ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Основні терміни теми: Соціальна відповідальність. Юридична відповідальність. Перспективна юридична відповідальність. Ретроспективна юридична відповідальність. Кримінальна відповідальність. Адміністративна відповідальність. Цивільно-правова відповідальність. Матеріальна відповідальність. Дисциплінарна відповідальність. Конституційна відповідальність. Міжнародно-правова відповідальність. Принципи юридичної відповідальності. Функції юридичної відповідальності. Підстави юридичної відповідальності. Стадії юридичної відповідальності.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне і відмінне між добровільною та державно-примусовою формами реалізації юридичної відповідальності».

Варіант 2. «Спільне і відмінне між соціальною та юридичною відповідальностями».

Варіант 3. «Спільне і відмінне між регулятивною та каральною функціями юридичної відповідальності».

Варіант 4. «Спільне і відмінне між звільненням від юридичної відповідальності та виключення відповідно до обставин».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

Критерії розмежування	Матеріальна відповідальність	Цивільно-правова відповідальність
1) Характер наслідків		
2) Джерело розміщення норми права		
3) Необхідність наявності вини		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Юридична відповідальність – нормативна, та забезпечена державою реагування останньої на дотримання, виконання та порушення норм права його суб'єктами.

Дисциплінарна відповідальність – це застосування до в порядку та на умовах, передбачених законодавством про працю, стягнень у вигляді обмежень особистого або організаційного характеру.

Принципи юридичної відповідальності – це засадничі, положення, що виражають сутність і юридичної відповідальності, а також визначають закономірності її функціонування та порядку

Функції юридичної відповідальності – це основні впливу юридичної відповідальності на суспільні відносини, поведінку суб'єктів права, правосвідомість та правову культуру, в яких розкриваються її, соціальне призначення і за допомоги яких досягаються юридичної відповідальності.

Підстави юридичної відповідальності – це сукупність, наявність яких робить юридичну відповідальність можливою та належною.

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, які принципи юридичної відповідальності коротко викладені нижче: справедливості, рівності, гуманізму, законності, обґрунтованості, доцільності, індивідуалізації, невідворотності:

1. Виражається в людяному, милосердному ставленні до суб'єктів юридичної відповідальності під час її встановлення та реалізації - заборона застосування насильства та катування, жорсткого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання; по-друге, встановлення юридичної відповідальності з урахуванням прав людини та моральних норм; по-третє, функціональне здійснення юридичної відповідальності на основі ставлення до людини як до найвищої цінності; по-четверте, встановлення системи пільг в залежності від особливих характеристик суб'єкта або незалежно від них, що проявляється в актах амністії та помилування.

2. Формальна рівність, повага та захист прав і свобод людини, відповідність інституту юридичної відповідальності моральним нормам і цінностям, категоріям розумності та добропорядності, врахуванні ієрархії особистих, громадських і державних інтересів.

3. Діяльність органів держави здійснюється виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені законами України. Юридична відповідальність настає тільки за діяння, передбачені законом.

4. Права і свободи, закріплені в законах, мають бути однаковими для всіх громадян, виходячи з положень ст. 24 Конституції України.

5. виявляється в досягненні мети юридичної відповідальності шляхом встановлення відповідності обраної стосовно правопорушника міри впливу, індивідуалізації засобів покарання залежно від ступеня суспільної небезпеки скоєного діяння, особливостей особи правопорушника та обставин скоєння правопорушення.

6. Проявляється в ухваленні компетентним органом держави або посадовою особою рішення про притягнення особи до юридичної відповідальності на підставі об'єктивно з'ясованих всіх юридично значущих обставин справи.

7. Виражається в диференціації правопорушень і санкцій залежно від суспільної небезпеки правопорушення та особистості правопорушника, встановленні міри та обсягу відповідальності з урахуванням суспільної небезпеки конкретного правопорушення.

8. Виражається в обов'язковому встановленні та настанні негативних наслідків для деліктоздатної особи, яка вчинила протиправне, винне, соціально шкідливе діяння (дію чи бездіяльність).

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Визначте тип співвідношення понять, що відповідає наведеним схемам:

Тип № 1

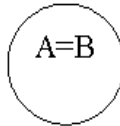
Тип № 2

Тип № 3

Тип № 4

Тип № 5

ЗАВДАННЯ № 5.2.

Співвіднесіть наведені парні категорії понять з наведеними варіантами співвідношень:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Соціальна та юридична відповідальності	
Негативна та ретроспективна відповідальність	
Юридичний факт та правозастосовний акт	
Позитивна та негативна відповідальність	
Міжнародно-правова та дисциплінарна відповідальності	

ЗАВДАННЯ № 5.3.

Наведіть по два приклади співвідношення понять до кожного типу наведених варіантів співвідношення:

Тип	Приклад	Приклад
Тип №1		
Тип № 2		
Тип № 3		
Тип № 4		
Тип № 5		

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

Відповідальність – це окрема соціологічна категорія, яка виражає свідоме ставлення особи до примусу держави, обов’язків, соціальних завдань, норм і цінностей, усвідомлення суті та значення діяльності, її наслідків для суспільства, певної соціальної групи або конкретної особи.

Відповідальність у трудовому праві – це вид юридичної відповідальності, що полягає в передбаченому законодавством про працю обов’язку працівника відповідати за вчинене ним правопорушення.

Принципи юридичної відповідальності – це засадничі, фундаментальні напрями діяльності, що виражають сутність і призначення юридичної відповідальності, а також визначають закономірності її функціонування та порядку реалізації.

ЗАВДАННЯ № 7 Вирішіть задачі:

Задача № 1.

В якій частині правозастосовного акта розміщується зазначений текст?

«Таким чином, враховуючи показання свідків, результати експертиз та інші докази, діяння підсудного громадянина «С» слід кваліфікувати за ч.1 ст. 185 КК України».

Задача № 2.

Назвіть підстави притягнення до юридичної відповідальності та визначте, яка з них відсутня у цій фабулі?

Із метою притягнення уповноваженими державними органами громадянина «С» до юридичної відповідальності було встановлено факт вчинення ним правопорушення, що передбачене ч. 1 ст. 130 КУпАП. Після цих дій правопорушник сплатив штраф, розмір якого він самостійно визначив, прочитавши санкцію цієї статті.

Задача № 3.

На якій стадії правозастосування доцільно здійснювати такі дії?

Підготовка і обговорення варіантів рішення, перевірка остаточної юридичної кваліфікації фактичного складу, викладення матеріалів у певній послідовності, закріплення вибраного варіанту рішення у правозастосовному акті.

Задача № 4.

З якого принципу юридичної відповідальності випливає заборона застосування насильства та катування, жорсткого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання?

ЗАВДАННЯ № 8

Віднесіть наведені заходи (дії) до запропонованих стадій правозастосування:

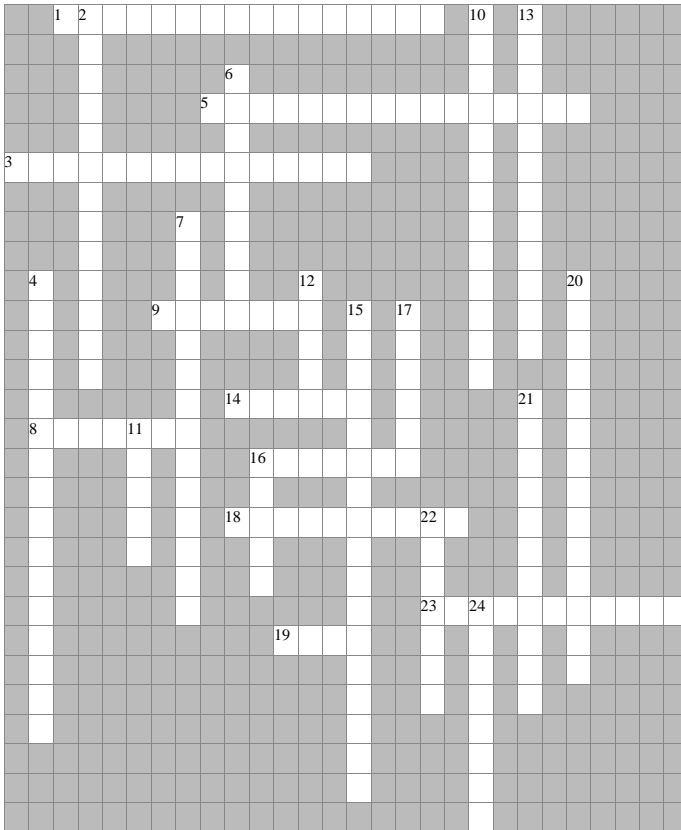
СТАДІЇ

- «Встановлення фактичних обставин справи»
- «Вибір та аналіз норми права (юридична кваліфікація)»
- «Розгляд та винесення рішення по справі»

ЗАХОДИ (ДІЇ):

вибір норми права; об'єктивне вирішення справи; тлумачення норми права; аналіз безпосереднього спостереження ситуації; встановлення особи правопорушника; відбирання пояснень по даній ситуації; встановлення деліктоздатності особи правопорушника (за можливості); встановлення стану алкогольного або наркотичного сп'яніння; встановлення дії норми права на конкретній території, в даний момент та чи поширюється її дія на осіб, пов'язаних із цією справою; наявність матеріальної шкоди та інших обставин, що впливають на пом'якшення або обтяження юридичної відповідальності; збирання та закріплення доказів по справі; прийняття та розгляд клопотань; оцінка доказів (як матеріальних, так і показань); вступ винесеного рішення в юридичну силу; виконання рішення (у разі потреби, примусове).

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішіть кросворд:

По горизонталі:

1. Принцип юридичної відповідальності, що виражається у диференціації правопорушень і санкцій залежно від суспільної небезпеки правопорушення та особистості правопорушника, встановленні міри та обсягу відповідальності з урахуванням суспільної небезпеки конкретного правопорушення.

3. Принцип, що проявляється в ухваленні компетентним органом держави або посадовою особою рішення про притягнення особи до юридичної відповідальності на підставі об'єктивно з'ясованих всіх юридично значущих обставин справи.

5. Здатність особи нести юридичну відповідальність за вчинене нею правопорушення.

8. Дія юридичної відповідальності на індивідуальну та суспільну свідомість, внутрішній світ суб'єктів права з метою виховання, ознайомлення з відповідними цінностями, що закріплені в нормах права, формування правосвідомості, правової культури та ін.

9. Напрямок дії юридичної відповідальності на суб'єкта правопорушення, що відповідає принципам юридичної відповідальності і полягає в осуді, позбавленні його певних благ (втраті) особистого, майнового та організаційного характеру.

14. Вид вини, що має місце, коли особа усвідомлює суспільну небезпеку свого діяння, передбачає та бажає настання наслідків свого діяння.

16. Сукупність якісно однорідних суспільних відносин, урегульованих нормами права. Він вказує, на яку групу суспільних відносин спрямований вплив норм права.

18. Зміст принципу юридичної відповідальності зводиться до того, що діяльність органів держави здійснюється виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені законами України.

19. Уявлення особи, що скоює правопорушення, про бажаний результат, до якого вона прагне.

23. Принцип юридичної відповідальності, що виявляється у досягненні мети юридичної відповідальності шляхом встановлення відповідності обраної стосовно правопорушника міри впливу, індивідуалізації засобів покарання залежно від ступеня суспільної небезпеки скоєного діяння, особливостей особи правопорушника та обставин скоєння правопорушення.

По вертикалі:

2. Поділяється на злочинну самовпевненість та злочинну недбалість.

4. Загальносоціологічна категорія, яка виражає свідоме ставлення особи до вимог суспільства, обов'язків, соціальних завдань, норм і цінностей, усвідомлення суті та значення діяльності, її наслідків для суспільств, певної соціальної групи або конкретної особи.

6. Вид юридичної відповідальності, полягає у реакції уповноваженого суб'єкта на вчинене правопорушення, що зумовлює виникнення правових відносин, в результаті яких до суб'єкта правопорушення у передбаченому законом процесуальному порядку застосовано примусові заходи, що полягають у встановленні для правопорушника обов'язку зазнати наслідків особистого, майнового або організаційного характеру, вид і міра яких передбачені санкціями відповідних норм права.

7. Властивість діяння (дії або бездіяльності), яка полягає у формальному порушенні ним конкретної юридичної норми або декількох норм.

10. Дія юридичної відповідальності на відновлення правопорядку, законності, правовідносин, соціальної справедливості, психологічного спокою суспільства.

11. Рішення суду першої чи апеляційної інстанції про винність або невинність підсудного у скоєнні злочину і застосування або незастосування до нього покарання.

12. Це такий психічний стан особи, за якого вона не передбачає настання суспільно небезпечних наслідків, не повинна була чи (і) не могла їх передбачити, а тому виключає вину в поведінці особи.

13. Юридична відповідальність, що виявляється у сумлінному, відповідальному ставленні особи до виконання своїх юридичних обов'язків, що спричиняє її правомірну (законослухняну) поведінку, яка зумовлює міру реагування держави на суб'єкта такої поведінки.

15. Принцип, що виявляється у чіткому визначенні видів та форм юридичної відповідальності у санкціях матеріальних норм права; нормативному визначенні підстав юридичної відповідальності; визначенні процедури встановлення юридичної відповідальності та виконання прийнятого рішення.

16. Система загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки загального характеру (норм права), які у встановленому порядку санкціонуються або формулюються державою та забезпечуються можливістю застосування державного примусу.

17. Деліктоздатна особа, яка скоїла правопорушення.

20. Винне, протиправне, суспільно-небезпечне чи суспільно-шкідливе діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатного суб'єкта, що тягне юридичну відповідальність.

21. Один з видів юридичної відповідальності, суть якого полягає в осуді від імені держави за вироком суду особи, яка вчинила злочин, і застосуванні до неї державного примусу у формі покарання або інших заходів, передбачених законом України.

22. Передбачає два види відповідальності: дисциплінарну і матеріальну.

24. Вид юридичної відповідальності, що виражається у застосуванні до правопорушника, у випадку здійснення ним протиправних дій або бездіяльності, передбачених договором чи законом заходів державного примусу у вигляді додаткових цивільно-правових обов'язків майнового характеру.

ТЕМА № 18
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО МЕХАНІЗМ

Основні терміни теми: правовий вплив, види правового впливу, форми правового впливу, правове регулювання, предмет правового регулювання, методи правового регулювання, способи правового регулювання, типи правового регулювання, стадії правового регулювання, механізм правового регулювання, норми права, нормативно-правові акти, юридичні факти, суб'єктивні юридичні права і обов'язки, правосвідомість, законність, правова культура, акти тлумачення норм права, акти застосування норм права.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне і відмінне між поняттями правовий вплив та правове регулювання».

Варіант 2. «Спільне і відмінне між методами та способами правового регулювання»

Варіант 3. «Спільне і відмінне між способами та типами правового регулювання»

ЗАВДАННЯ 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

Критерій розмежування	Правовий вплив	Правове регулювання
1) за предметом		
2) за механізмом		
3) за наслідками		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Правовий вплив – дія ... на свідомість і поведінку людей, а через них і на широке коло суспільних відносин за допомогою ... (психологічних, ідеологічних, виховних та інших) засобів.

Правове регулювання – це цілеспрямований результативний вплив ... на конкретні суспільні відносини з метою їх впорядкування та вдосконалення за допомогою виключно ... засобів.

Предметом правового регулювання є конкретні суспільні відносини, що потребують урегулювання саме...

Механізм правового регулювання – це сукупність правових засобів, узята в єдності, за допомогою яких держава здійснює правовий вплив...

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, правові категорії, ознаки яких викладені нижче:

Правові категорії: правове регулювання; предмет правового регулювання, механізм правового регулювання

1.

– це мають бути соціальні відносини, іншими словами відносини між людьми, оскільки право не регулює наприклад процесів, які можуть протікати в природі;

– це відносини, які мають носити свідомий характер. Тобто суб'єкти, вступаючи в такі відносини, повинні розуміти свої діти та керувати ними, а не діяти у стані гіпнозу, фізичного чи психічного примусу;

– це найбільш важливі суспільні відносини для конкретної людини, групи людей чи суспільства в цілому;

– це відносини, які можуть бути врегульовані саме нормами права, а не іншими соціальними регуляторами, що зайвий раз підкреслює їх важливість і значущість.

2.

– правове регулювання та його механізм є складовою соціального регулювання;

– є певною системою взаємодіючих між собою елементів, серед яких виокремлюють правові засоби (норми, суб'єктивні права та юридичні обов'язки тощо), способи (дозволи, заборони і зобов'язання) та форми (дотримання, виконання і використання);

– забезпечує регулювання суспільних відносин, тобто є динамічною частиною правової системи;

– має цілеспрямований і результативний характер

3.

– є різновидом соціального регулювання;

– здійснюється громадянським суспільством або державою;

– має нормативно-результативний характер – здійснюється за допомогою цілісної системи правових засобів, що забезпечують втілення в життя норм права для досягнення необхідної мети (результату);

– має організаційний характер – за допомогою правового регулювання відносини між суб'єктами набувають певної правової форми (в нормах права закріплюється міра можливої або належної поведінки);

– має цілеспрямований характер – спрямоване на задоволення прав, свобод, законних інтересів суб'єктів права;

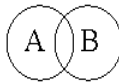
– має конкретний характер – завжди пов'язане з реальними (конкретними) відносинами.

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Підберіть до кожного типу співвідношення відповідні терміни теми:

Тип № 1

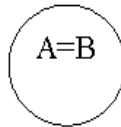
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.2. Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Правовий вплив та правове регулювання	
Інформаційно-психологічний вплив та виховний вплив	
Соціальний вплив та активна форма впливу	
Методи правового регулювання та імперативний метод	
Зобов'язання та заборона як способи правового регулювання	
Стадії правового регулювання та правовідносини	
Механізм правового регулювання та юридична відповідальність	

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправить помилку:

Загальний дозвіл – це тип правового регулювання, що базується на своєрідній презумпції обов'язку виконувати ті чи інші діяння. Виняток становлять випадки прямої заборони законом тих чи інших діянь.

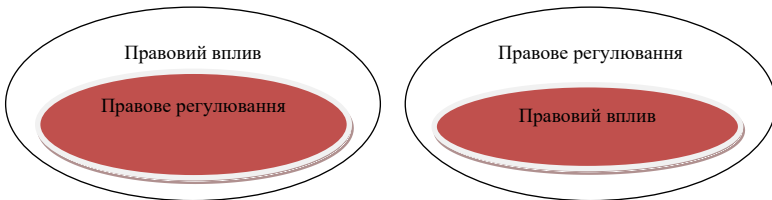
До основних стадій правового регулювання можна віднести такі: правотворчість, правовідносини, правозастосування, правореалізація, юридична практика та правоохоронна діяльність.

Механізм правового регулювання є певною системою взаємодіючих між собою елементів, серед яких виокремлюють правові засоби (дотримання, виконання і використання), способи (дозволи, заборони і зобов'язання) та форми (норми, суб'єктивні права та юридичні обов'язки тощо).

До елементів механізму правового регулювання можна віднести: принципи права, норми права, нормативно-правові акти, юридичні факти, акти тлумачення норм права, акти застосування норм права, правову систему, законність, правову свідомість, правову культуру, правомірну поведінку, протиправну поведінку, юридичну відповідальність, правову сім'ю.

ЗАВДАННЯ № 7

Із запропонованих схематичних зображень оберіть правильний варіант:

ЗАВДАННЯ № 8 Вирішить задачу:

На підставі аналізу фрагменту тексту рішення Конституційного суду:
1) визначте мету правового регулювання; 2) Охарактеризуйте елементи механізму правового регулювання.

У справі (№ 1-1/2016) за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16>)

Конституційний Суд України установав:

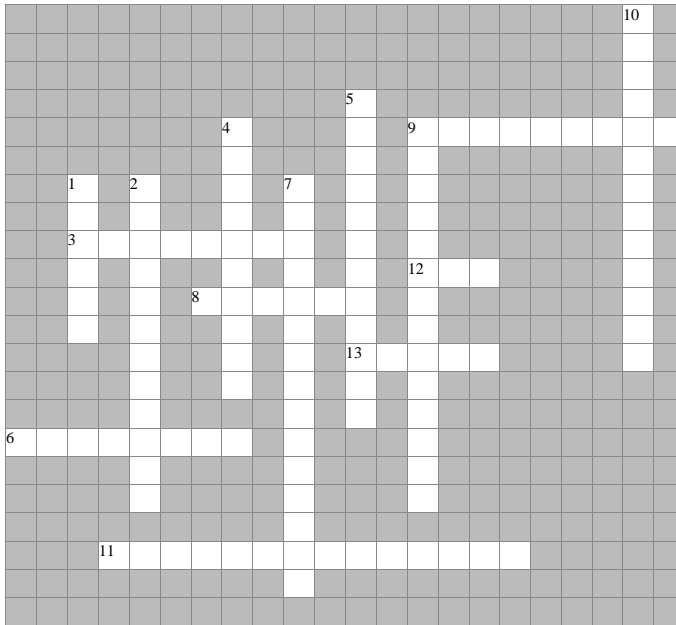
Суб'єкт права на конституційне подання – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини - звернувся до Конституційного Суду України з

клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 року № 1489-III з наступними змінами (далі - Закон), яким передбачено, що особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною, госпіталізується до психіатричного закладу на прохання або за згодою її опікуна. Автор клопотання вважає, що це положення є неконституційним «в тій мірі, в якій воно дозволяє госпіталізацію особи, визнаної у встановленому законом порядку недієздатною, до психіатричного закладу на прохання або за згодою її опікуна без судового рішення, прийнятого за результатами перевірки обґрунтованості та необхідності такої госпіталізації в примусовому порядку».

На думку суб'єкта права на конституційне подання, госпіталізація недієздатної особи до психіатричного закладу на прохання або за згодою її опікуна за відсутності рішення суду суперечить частинам першій, другій статті 29 Основного Закону України і є позбавленням свободи в контексті пункту 1 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі - Конвенція), оскільки таку особу тримають в обмеженому просторі протягом тривалого часу без її усвідомленої згоди.

Конституційний Суд України **вважає**, що обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права.

Завдання № 9 Вирішить кросворд:

По горизонталі:

3. Юридична необхідність утримуватися від певної поведінки це
6. В правовому регулюванні сукупність правових засобів, узятя в єдності, за допомогою яких держава здійснює правовий вплив на конкретні суспільні відносини з метою їх упорядкування та розвитку це
8. Що визначається в темі «Правове регулювання та його механізм» – як обумовлені предметом правового регулювання різні прийоми, способи, засоби впливу права на суспільні відносини
9. Чим є в правовому регулюванні конкретні суспільні відносини, що потребують урегулювання саме нормами права, а не іншими соціальними нормами
11. Елемент механізму правового регулювання в якому індивідуалізуються положення відповідної правової норми, конкретизуються суб'єктивні юридичні права і обов'язки певних суб'єктів, їх повноваження і юридична відповідальність
12. Особливий порядок правового регулювання, що виражається в певному поєднанні способів (дозволів і заборон) і створює стан більшого чи меншого сприяння для задоволення інтересів суб'єкта права це
13. Нормативна основа механізму правового регулювання

По вертикалі:

1. Надання суб'єктові права на здійснення певних діянь це
2. Юридично закріплена необхідність певної поведінки в тих чи інших умовах, обставинах це
4. Встановлення в нормах права можливості одержання певних пільг і переваг за здійснення бажаних або корисних для держави й суспільства діянь це
5. Як називається метод правового регулювання, що застосовується для впливу на відносини, які ґрунтуються на основах влади та підпорядкуванні їх суб'єктів
7. Назва третьої стадії правового регулювання
9. Назва першої стадії правового регулювання
10. Як називається метод правового регулювання, що застосовується для впливу на відносини, які ґрунтуються на рівноправності учасників правовідносин

ТЕМА № 19
ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ І ПРАВОВА КУЛЬТУРА

Основні терміни теми: Правова свідомість. Правова культура. Правові почуття. Правові звички. Правові традиції. Правова ідеологія. Правова психологія. Правове виховання. Правова соціалізація. Правове навчання. Правова агітація. Правова пропаганда. Правова освіта. Деформація правосвідомості. Правовий інфантилізм. Правовий ідеалізм. Правова демагогія. Правовий нігілізм.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями суспільна свідомість і правова свідомість».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями світова культура і правова культура».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями правова ідеологія і ідеологія нації».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями індивідуальне виховання і правове виховання».

Варіант 5. «Спільне та відмінне між поняттями правова культура нації і правова культура суспільства».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

<i>Критерії розмежування</i>	<i>Правова культура особи</i>	<i>Професійно-правова культура працівника поліції</i>
1) Структура правової культури		
2) Зміст правової культури		
3) Функції правової культури		
4) Правова поведінка		
5) Правова активність		

ЗАВДАННЯ № 3

Доповніть визначення:

Правова свідомість – це вид (форма) ... свідомості, що містить у собі сукупність , почуттів, ... , ідей, ... та компетенцій, а також ... і настанов, які характеризують ставлення людини, суспільних в цілому до чинного чи бажаного ... , форм і

Правова психологія – це стихійний, «несистематизований» свідомості, який виражений в реакціях кожної людини тієї чи іншої соціальної групи на ... , ,,

Професійна свідомість – це сукупність знань,, емоцій,, настанов,, які характерні для представників та формуються в результаті і навчання .

Правова культура – це система , що відповідають рівню правового прогресу і відображають у правовій формі, інші найважливіші соціальні

Правове виховання – це цілеспрямована діяльність , щодо передачі юридичного; систематичний вплив на і людини з метою формування відповідних, поглядів,, установок, що забезпечують додержання, і юридичних

Правова соціалізація – це двосторонній процес взаємодії , в якому особа оволодіває системою як стандартів правомірної поведінки, умінням визначати та зворотно впливати на формування правових цінностей суспільства.

Правове навчання – це конкретний вид навчального , в ході якого під керівництвом члени суспільства оволодівають правовими , , вмінням застосовувати

Правовий нігілізм – деформований стан особи, суспільства, соціальної групи, що характеризується усвідомленим ігноруванням , запереченням значимості норм права або до правових принципів і традицій, однак виключає

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, про які функції правосвідомості і правової культури йдеться нижче:

1.

передбачає наявність правових знань та інформованість про нормативно-правові акти, є результатом інтелектуальної (розумової) діяльності суб'єктів суспільних відносин щодо виявлення, сприйняття та розуміння того, що собою являє чинне право, подальше осмислення різних правових явищ, пізнання правової дійсності. Суб'єктом такого пізнання є як законодавець, так і громадяни: кожен із них використовує уявлення про існуюче і належне право для виконання своїх завдань у правовому

регулюванні;

2.

реалізується через систему мотивів, ціннісних орієнтацій, правових установок, які виступають специфічним регулятором поведінки людей. Право може впливати на поведінку людини лише за допомогою формування у її свідомості належного образу поведінки. Правосвідомість виникає і функціонує разом з правом, як самостійна форма суспільної свідомості, спрямована на опосередкування правового регулювання суспільних відносин, його координацію з іншими видами нормативного регулювання. Ця функція правосвідомості зорієнтовує суб'єкта суспільних відносин до певних дій у конкретних життєвих ситуаціях відповідно до отриманих знань, їх оцінки та власних інтересів;

3.

це виникнення у людини на розумовому і емоційному рівні оціночного ставлення до різних явищ і процесів правового життя на основі власного досвіду та правової практики. Правові норми, які захищають і охороняють інтереси людини, сприяють їх реалізації, дістають, як правило, схвалення, позитивної оцінки. У свою чергу недосконалі правові норми, які мають суттєві прогалини, суперечності, і тим самим здатні порушувати права і свободи людини, сприймаються негативно. І тому вони можуть піддаватися з боку людей конструктивній або деструктивній критиці. Здійснити дану функцію можна лише у тому випадку, якщо людина має необхідний рівень правосвідомості;

4.

спрямована на оволодіння людиною правовими знаннями та правовим досвідом попередніх поколінь з метою їх застосування у практичній діяльності та повсякденному житті;

5.

спрямована на забезпечення ефективного функціонування всіх елементів правової системи та відповідність поведінки людини правовим приписам на підставі отриманих правових знань і сформованих власних правових переконань;

6.

спрямована на забезпечення спілкування людей у юридичній сфері, дає їм змогу на підставі набутих знань та досвіду зорієнтуватися у правовому просторі з метою забезпечення безконфліктного співіснування з іншими людьми;

7.

спрямована на забезпечення свідомого та поважного ставлення людини до вимог чинного законодавства, формування у неї правових якостей та

загальнолюдських цінностей, активізації процесів самовиховання.

Визначте, основні ознаки яких правових категорій, коротко викладені нижче:

1.
 - є специфічною формою суспільної свідомості, в якій економічні, соціальні й інші інтереси усвідомлюються як правові;
 - зміст цієї правової категорії складають ідеї, теорії, почуття, настрої, емоції, концепції на основі яких виражається ставлення людей до діючого чи бажаного права;
 - включає як ставлення до минулого і діючого права, так і уявлення про бажаний правовий порядок;
 - носіями цієї категорії виступають суб'єкти права;
 - є безпосереднім внутрішнім мотивом правової поведінки, що визначає наміри людей, їх ставлення до об'єктів та інститутів правової дійсності.

2.
 - виступає засобом правового регулювання суспільних відносин, заснованих на законах, формах взаємодії їх учасників;
 - органічно пов'язана та взаємодіє із законодавством;
 - використовується як інструмент покращення стану правового життя суспільства в цілому;
 - сприяє спілкуванню суб'єктів політичного й правового життя суспільства, що виражається в різних формах правомірної поведінки та мислення, побудованого на вільному виборі гарантованих законами правових засобів досягнення поставлених цілей.

3.
 - це система правових принципів, ідей, теорій, концепцій;
 - відображає теоретичне (наукове) осмислення правової дійсності та правових явищ;
 - концептуально оформлена, логічно систематизована, теоретично й науково осмислена.

4.
 - його підкреслено демонстративний, войовничий, конфронтаційно-агресивний характер, що обґрунтовано кваліфікується громадською думкою як беззаконня або позамежна;
 - глобальність, масовість, широка поширеність не тільки серед громадян, соціальних і професійних груп, верств, каст, кланів, а й в офіційних державних структурах, законодавчих, виконавчих і правоохоронних ешелонах влади;
 - різноманіття форм прояву – від кримінальних до легальних (легітимних);

- особлива ступінь руйнівності, опозиційна і популістська спрямованість, регіонально-національне забарвлення, що переходить в сепаратизм;
- злиття з державним, політичним, моральним, духовним, економічним, релігійним нігілізмом, які утворюють разом єдиний деструктивний процес.

5.

- будується на основі системи норм права;
- припускає впровадження у правосвідомість вихованців складових елементів упорядкованих суспільних відносин – дозволів, обов'язків, заборон. Дозволи, обов'язки, заборони стають первинними способами правового регулювання, поєднуючись у процесі функціонування права із заходами державного забезпечення, створюють умови для здійснення правомірної поведінки;
 - спирається на можливість застосування примусової сили держави шляхом покладення юридичної відповідальності на правопорушників;
 - охоплює не тільки суб'єктів права, які дотримуються правових норм, а й схильних до правопорушень і тих, що порушили правові норми;
 - здійснюється за допомогою спеціальних правовиховних способів і засобів;
 - здійснюється спеціальні суб'єкти, які здебільшого мають педагогічну освіту або спеціальну педагогічну підготовку.

ЗАВДАННЯ № 5.1.

Підберіть до кожного типу співвідношення відповідні терміни теми:

Тип № 1

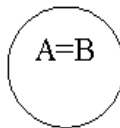
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.2. Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Суспільна свідомість і правова свідомість	

Професійна культура особи і правова культура юриста	
Правова культура і професійна культура	
Правова культура нації і правова культура народу	
Правова свідомість і правова ідеологія	

ЗАВДАННЯ № 6

Знайдіть та виправте помилку:

Правосвідомість – це одна із форм політичної свідомості, що містить у собі сукупність поглядів, почуттів, емоцій, ідей, що відображає правову дійсність.

У структурі правової свідомості, крім правової психології, є правовий ідеалізм, який, на відміну від психологічного сприйняття навколишнього світу, відповідає рівню науково-теоретичного відображення і засвоєння дійсності.

Правова ідеологія – це сукупність поглядів певного етносу, які в систематизованому вигляді відображають і оцінюють правову реальність.

За ступенем узагальнення правову свідомість розділяють на масову, буденну, професійну, групову, індивідуальну.

Структуру правової культури складають: правова свідомість, правова ідеологія, правові принципи, правова поведінка, правовий звичай.

Ціннісно-нормативна функція правової культури пов'язана з теоретичною і організаторською діяльністю щодо формування правової держави та громадянського суспільства. Вона створює правові і моральні гарантії таких загальнолюдських цінностей, як чесність і порядність, доброта і милосердя, моральний самоконтроль і сумлінність, людська гідність і свобода вибору.

Правова агітація – це цілеспрямована діяльність щодо формування в членів суспільства високого рівня правосвідомості та правової культури, роз'яснення правової політики і поширення правових знань, ідей, іншої правової інформації.

Правова пропаганда – це форма правового виховання, яка полягає в правовому впливі на правосвідомість і настрої членів суспільства шляхом колективних та індивідуальних співбесід, виступів на мітингах, зборах, за допомогою преси, телебачення та ін..

ЗАВДАННЯ № 7

Ознайомитися з фрагментом тексту, визначити про яке правове явище йде мова, та окреслити шляхи його подолання:

Кризовий, перехідний стан суспільства, політична та економічна нестабільність, зміна ідеології, духовних цінностей і пріоритетів, як правило,

сприяють скептичному ставленню до права. І як наслідок – ігнорування приписів норм права, бажання порушити закон у тих випадках, де це можливо, віднайти будь-які прогалини та колізії у законодавстві з метою зловживання правовими приписами. Тому головною причиною виникнення такого явища, насамперед, є криза моральності, духовності, соціально-економічної, політичної сфери, кризи законності. Пасивною формою цього явища виступає байдуже ставлення до права (анархізм), а активною в свою чергу – вороже ставлення до права, закону і правових форм організації суспільних відносин, що зовнішньо виявляється у вчиненні правопорушень тощо.

ЗАВДАННЯ № 8

Ознайомтеся з частинами відповіді та продовжить за аналогією. Наведіть приклади:

Чим досконалішим є виховання, тим щасливіші народи, - писав К. Гельвецій.

Чим люди освіченіші, тим вони, - писав Вольтер

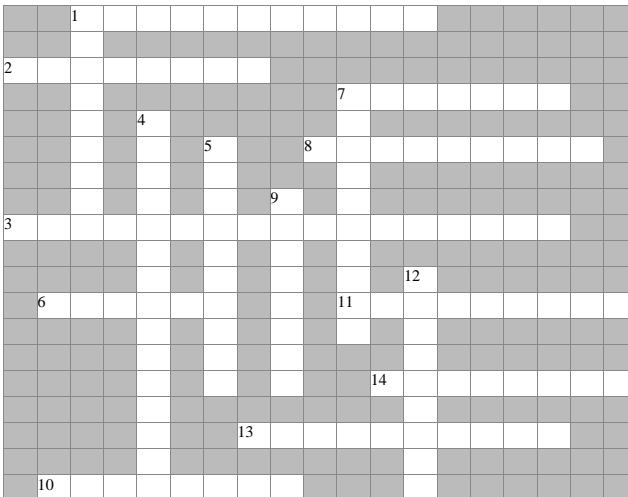
Виховання - це мистецтво, яке вдосконалюється, - писав І. Кант.

Освіта - це індустрія, спрямована в, - писав С. Каніца

Треба вважати нещасним той день або той час, у який ти не засвоїв нічого нового і, - писав Я. Коменський

Тільки спроможна сформувати справді ерудовану та всебічно розвинену особистість, - писав Ж.-Ж. Руссо

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішить кросворд:

По горизонталі:

1. доктрина чи твердження, в яке хтось твердо вірить.
2. це організована, двостороння діяльність, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу.
3. це двосторонній процес взаємодії особи і суспільства, в якому особа оволодіває системою настанов і оцінювальних орієнтацій як стандартів правомірної поведінки.
6. цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь та навичок або щодо їх вдосконалення.
7. це специфічні людські, узагальнені переживання ставлення до людських потреб, задоволення або незадоволення яких викликає позитивні або негативні емоції.
8. це складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку.
10. сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії.
11. організована у систему сукупність ідей у формі соціально-економічних моделей, настанов, гасел, програмних документів партій.
13. форма комунікації, спрямована на поширення в суспільстві — світогляду, теорії, твердження, фактів, аргументів, чуток та інших відомостей для впливу на суспільну думку на користь певної спільної справи чи громадської позиції.
14. найважливіший засіб впливу на свідомість і настрої широких мас, з метою спонукати їх до політичної чи іншої активності, ідеологічна зброя боротьби партій

По вертикалі:

1. родовий термін, який охоплює різні реакції живого організму чи групи організмів.
4. форма суспільної свідомості, що містить в собі сукупність поглядів, почуттів, емоцій, ідей, теорій та концепцій, а також уявлень і настанов, які характеризують відношення особи, суспільної групи і суспільства в цілому до чинного чи бажаного права.
5. зміна сприйняття стереотипів особистості, способів спілкування, поведінки, а так само характеру, наступаючі під дією тривалого виконання професійної діяльності.
7. наука, що вивчає психічні явища (мислення, почуття, волю) та поведінку людини, пояснення яких знаходимо в цих явищах.
9. світоглядна позиція, суть якої в запереченні цінностей.
12. маніпуляція інформацією, набір ораторських і полемічних прийомів і засобів, що дозволяють ввести аудиторію в оману і схилити її на свій бік.

ТЕМА № 20
ПРАВОВА ЗАКОННІСТЬ І ПРАВОПОРЯДОК

Основні терміни теми: Закон. Правова законність. Демократія. Принципи правової законності. Гарантії правової законності. Режим. Публічна безпека. Суспільний порядок. Правопорядок. Зміст правопорядку. Структура правопорядку. Принципи і функції правопорядку. Громадський порядок. Державна дисципліна.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями закон і законність».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями законність і демократія».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями правопорядок і громадський порядок».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями суспільний порядок і громадський порядок».

Варіант 5. «Спільне та відмінне між поняттями правопорядок і демократія».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

Критерії розмежування	Громадський порядок	Правопорядок
1) Поняття, ознаки		
2) Зміст правових категорій		
3) Структура правових категорій		
4) Функції правових категорій		
5) Принципи правових категорій		

ЗАВДАННЯ № 3 Закінчить фразу:

Законність – правовий режим здійснення усіма суб'єктами суспільних відносин як у сфері правотворчості, так і у сфері; режим,

який забезпечує особи, суспільства і держави.

Принципи законності – основні норми характеру, які лежать в основі приписів нормативних актів і виражаються в , що пред'являються до

Під **гарантіями законності** розуміють та і заходи, які вживаються для забезпечення та сприяють руху до демократії, правової держави.

Суспільний порядок – реальний порядок , що відповідають не тільки нормам права, але , за якими поведінка учасників відносин є

Правопорядок – це заснована на організація правового життя, що відображає стан суспільних відносин,

Громадський порядок – це стан урегульованості, заснований на реалізації

Принципи правопорядку – вихідні , що визначають і забезпечують розуміння його

Дисципліна – своєчасне й виконання , що випливають з , технологічних, , моральних, та інших

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, про які принципи законності йдеться нижче:

1.

цей принцип означає, що в суспільстві всі державні органи, громадські організації, комерційні об'єднання, посадові особи, громадяни перебувають під дією закону. Не може бути винятку ні для фізичної, ні для юридичної особи, на яку б не поширювалися вимоги законності;

2.

закони є єдиними для всієї держави, всіх її регіонів. Вони висувають однакові вимоги до всіх суб'єктів, які перебувають у сфері їх часової та просторової дії. Єдине розуміння сутності та конкретного змісту законів забезпечує законність правозастосовної діяльності, однаковість застосування юридичних норм до всіх суб'єктів права;

3.

цей принцип означає своєчасне розкриття будь-якого протиправного діяння. Правоохоронні органи покликані як запобігати правопорушенням, так і здійснювати ефективну протидію їм. У цьому полягає реальність законності – досягнення фактичного виконання норм права в усіх видах діяльності та невідворотності відповідальності за будь-яке їх порушення;

4.

цей принцип передбачає виключність закону, тобто підпорядкованість закону всіх юридичних актів (нормативних і застосовних) відповідно до їх субординації. Конституція країни має вищу юридичну силу. Усі закони

повинні відповідати Конституції, підзаконні нормативні акти – законам, причому підзаконні акти приймаються і діють лише тоді, коли певні суспільні відносини не врегульовані законом;

5.

не можна відкидати закон, не виконувати його, керуючись міркуваннями життєвої доцільності (місцевої, індивідуальної тощо) тому, що такі міркування враховуються в законі. Правові закони самі володіють вищою суспільною доцільністю. Доцільність закону означає необхідність вибору суворо в межах закону найоптимальніших (таких, що відповідають цілям і завданням суспільства) варіантів здійснення правотворчої діяльності та діяльності з реалізації права;

Визначте, основні ознаки яких правових категорій, коротко викладені нижче:

1.

- невіддільність від загальнообов’язкового права;
- органічний зв’язок права і влади, права і держави;
- неухильне дотримання і виконання нормативно-правових актів всіма суб’єктами права;
- верховенство закону щодо всіх інших правових актів;
- це режим суспільно-політичного життя;
- послідовна боротьба з правопорушеннями і невідворотність юридичної відповідальності за їх вчинення.

2.

- це стан (режим) упорядкованості соціальними нормами (нормами права, нормами моралі, корпоративними нормами, нормами-звичаями) системи суспільних відносин та їх додержання;
- у зміцненні та підтриманні цього порядку важлива роль належить усім соціальним нормам.

3.

- закріплюються, врегульовуються в чинному законодавстві;
- являють собою сукупність умов, засобів, організаційно-правових заходів;
- безпосередньо спрямовані на забезпечення режиму законності та правопорядку;
- є юридичними формами загальних гарантій.

4.

- форма вияву соціальної відповідальності особи, в якій виявляється політична, правова і моральна культура громадян;

- режим верховенства закону у взаємовідносинах органів держави, посадових осіб, інших уповноважених суб'єктів;
- є формою соціального зв'язку суб'єктів, що створюється і реалізується у процесі тієї або іншої спільної діяльності (службової, трудової, навчальної тощо);
- пов'язана з відношенням підпорядкування одного суб'єкта іншому, що передбачає певні владні або авторитетні вимоги, установки, орієнтири.

5.

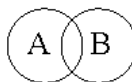
- закладається в нормах права у процесі правотворчості;
- спирається на принцип верховенства права та панування закону в галузі правових відносин;
- встановлюється в результаті реалізації норм права, тобто здійснення законності в діяльності з реалізації права;
- створює сприятливі умови для здійснення суб'єктивних прав;
- припускає своєчасне та повне виконання всіма суб'єктами юридичних обов'язків;
- створює умови для організованості громадянського суспільства і режим сприяння індивідуальній свободі;
- забезпечується всіма державними заходами, включаючи примус.

ЗАВДАННЯ № 5.1.

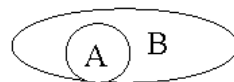
Підберіть до кожного типу співвідношення відповідні терміни теми:

Тип № 1

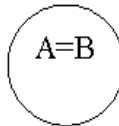
Тип № 2

Тип № 3

Тип №4

Тип №5

ЗАВДАННЯ № 5.2. Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Порядок і правопорядок	
Суспільний порядок і правовий порядок	
Громадський порядок і правопорядок	
Суспільний порядок і громадський порядок	
Порядок і суспільний порядок	

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

Законність – правовий режим точного і неухильного здійснення наказів вищих посадових осіб, а також інших суб'єктів як у сфері правотворчості, так і у сфері реалізації правових норм; режим, який забезпечує всебічну охорону прав та інтересів особи, суспільства і держави.

Принципи законності – це відправні засади, незаперечні засадничі вимоги, які лежать в основі формування норм права і ставляться до поведінки вищих посадових осіб, а також учасників правових відносин. До них відносяться: верховенство закону; єдність законності; реальність законності; непротиставлення законності й недоцільності; зв'язок законності та примусу.

Державні органи, органи місцевого самоврядування, посадові особи діють за принципом: дозволено все, що не заборонене законом.

Під гарантіями законності розуміють умови суспільного життя і заходи, які вживаються компетентними суб'єктами держави для забезпечення режиму законності та сприяють руху країни до правової держави.

Видами юридичних гарантій є правові умови і засоби, загально-правові заходи, організаційно-правові заходи, спеціально-поліцейські засоби.

Правопорядок – це заснована на принципах Верховенства права та законності організація правового життя, що відображає фактичний стан розвитку суспільства.

ЗАВДАННЯ № 7

Ознайомитися з фрагментом тексту, визначити про який вид дисципліни йде мова:

Обов'язковий порядок поведінки службовців державних і недержавних структур, що встановлений системою правових норм, показник як ставлення громадянина до виконання службових обов'язків, так діяльності кожної з державних структур. У чинному законодавстві передбачені загальні вимоги дисципліни, пов'язаної з виконанням правил внутрішнього розпорядку, наприклад, вчасно приходити на роботу, дотримуватися встановленої тривалості робочого дня, вчасно і точно виконувати розпорядження адміністрації, використовувати весь робочий час для продуктивної праці тощо. За порушення цих вимог (правил поведінки) працівники притягаються до дисциплінарної відповідальності.

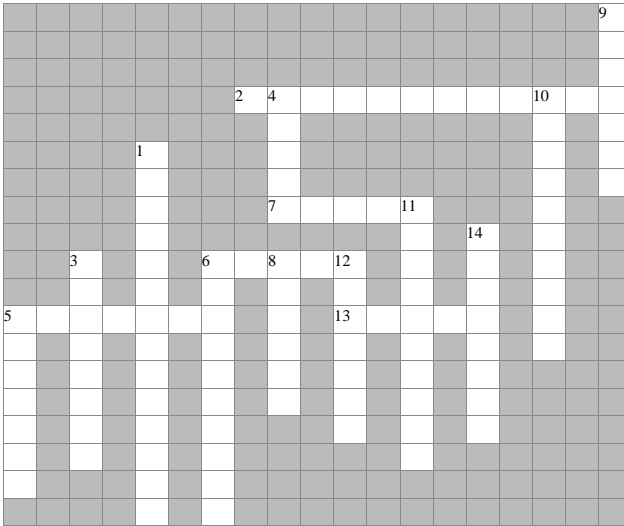
ЗАВДАННЯ № 8

Ознайомтеся з частинами відповіді та продовжить за аналогією:

У країні, де є порядок, будь сміливий і в діях, і в промовах. у країні, де немає порядку, будь сміливий в діях, але обачний в промовах, - писав Конфуцій

*Бережи порядок, і порядок Латинське прислів'я
 Краці закони не допоможуть, якщо люди, - писав В. Швобель
 Зміцнення правопорядку не розпочнеться "знизу", якщо "верхи" до
 цього. "Знизу" розпочинаються лише, - писав Ю. Шемшученко
 З поганими законами і хорошими цілком можна правити країною.
 Але якщо погані, не допоможуть і, - писав О. Бісмарк*

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішить кросворд:

По горизонталі:

- 2. це одна зі складових суспільного порядку, яка полягає в правовій регламентації та вимозі додержання чинних правових норм громадського порядку.
- 5. гармонійний, очікуваний, передбачуваний стан або розташування чого-небудь; розташування елементів у послідовності.
- 6. прийом, якась спеціальна дія, що дає можливість здійснити щонебудь, досягти чогось.
- 7. систематизована сукупність кроків, які потрібно здійснити, щоб виконати певну задачу чи досягти певної мети.
- 13. письмовий нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, що регулює найважливіші суспільні відносини шляхом встановлення загальнообов'язкових правил, прийнятий в особливому порядку (законодавчим), або безпосередньо народом.

По вертикалі:

1. це найвища чеснота, що утримує мужність, поміркованість та мудрість в повній рівновазі й гармонії.

3. законодавчо закріплені засоби охорони суб'єктивних прав громадян і організацій, способи їх реалізації, а також засоби забезпечення законності і охорони правопорядку, інтересів особистості, суспільства і держави

4. певні умови, реально існуючі або необхідні для забезпечення роботи, функціонування, існування чого-небудь

5. центральний орган державної влади, що займається охороною громадського порядку і боротьбою з правопорушеннями (в тому числі зі злочинністю).

6. правовий режим точного і неухильного здійснення законів та інших нормативних актів усіма суб'єктами суспільних відносин як у сфері правотворчості, так і у сфері реалізації правових норм.

8. праця, заняття як засіб існування.

9. діяльність, яку виконує той чи інший елемент соціальної системи.

10. це суспільні відносини, які складаються з приводу дотримання соціальних і технічних норм, правил поведінки в сім'ї, організації, суспільстві, державі

11. форма політичної організації суспільства, що характеризується участю народу в управлінні державою.

12. це такі умови, в яких перебуває складна система, коли дія зовнішніх факторів і внутрішніх чинників не призводить до процесів, що вважаються негативними по відношенню до даної складної системи у відповідності до наявних, на даному етапі, потреб, знань та уявлень

14. це твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне або, принаймні, бажане.

ТЕМА № 21
ПРАВОВА СИСТЕМА. ОСНОВНІ ПРАВОВІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ

Основні терміни теми: правова система, статичні елементи правової системи, динамічні елементи правової системи, система права, система законодавства, юридична техніка, правова культура, правова свідомість, правотворчість, правореалізація, правовідносини, юридична практика, порівняльне правознавство, національна правова система, правова сім'я, романо-германська правова сім'я, правова система України, англо-американська правова сім'я, англійське загальне право, право Сполучених Штатів Америки, релігійна правова сім'я, ісламське право, сім'я традиційного права, звичаєве право, джерела (форми) права, нормативно-правовий акт, юридичний прецедент, правовий звичай, релігійна норма, правова доктрина, іджма, кійяс.

ЗАВДАННЯ № 1

Складіть порівняльну таблицю основних термінів теми:

Поняття 1		Поняття 2
Спільне		
Поняття 1		Поняття 2
Відмінне		

Варіант 1. «Спільне та відмінне між поняттями національна правова система і правова сім'я».

Варіант 2. «Спільне та відмінне між поняттями романо-германська правова сім'я і англо-американська правова сім'я».

Варіант 3. «Спільне та відмінне між поняттями ісламське право і звичаєве право».

Варіант 4. «Спільне та відмінне між поняттями англійське загальне право і право Сполучених Штатів Америки».

Варіант 5. «Спільне та відмінне між поняттями правова система України і система законодавства України».

ЗАВДАННЯ № 2

Заповніть таблицю (дати коротку характеристику по критеріям розмежування):

<i>Критерії розмежування</i>	<i>Романо-германська правова сім'я</i>	<i>Англо-американська правова сім'я</i>
1) Структура права		

2) Джерела (форми) права		
3) Характер норми права		
4) Суб'єкти правотворчості		
5) Історичні витoki		

ЗАВДАННЯ № 3 Доповніть визначення:

Правова система – це упорядкована сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих ... , що об'єктивно зумовлена... розвитку певного об'єднання людей (громади, суспільства, держави, етносу), яка має... .

Статичні елементи правової системи – це... , до яких відносяться... .

Динамічні елементи правової системи – це ... , до яких відносяться ...

Рівні правової системи – це ... , що представлені

Функції правової системи – це основні напрями... , до яких можна віднести

ЗАВДАННЯ № 4

Визначте, історичні періоди розвитку яких правових систем, коротко викладені нижче:

Правові системи: ісламське право, африканське право, романо-германське право, англійське право.

1.

- XII ст. – період становлення, що характеризується наявністю звичаєвого та канонічного права, а також рецепцією (пристосуванням до нових умов, відновленням дії) римського права завдяки діяльності юристів-науковців школи глосаторів і постглосаторів, які вивчали правові документи періоду Римської імперії (зокрема Кодифікацію Юстиніана);

- XIII – XVIII ст. – період Відродження, основна ідея якого – підготовка суддів та інших юристів-практиків, які б вирішували життєві справи на підставі права, тобто справедливо. Університети сприймалися як засіб розповсюдження ідей права (справедливості), моралі. Право трактувалося як модель соціальної організації, тому повинно було базуватися на гуманістичних засадах. У XVII – XVIII ст. вплив на розвиток права мала теорія природного права.

- Кінець XVIII ст., початок XIX ст. – середина XX ст., характеризується розвитком національного права, національного законодавства, кодифікацією, визнанням нормативно-правового акту основним джерелом права. Теорія природного права уступає місце теорії позитивізму, розвиток якого сприяє створенню національних кодексів.

- Середина XX ст. – до теперішнього часу, розвиток інтеграційних процесів, пов'язаний із створенням Ради Європи, Європейських співтовариств, формуванням Європейського Союзу.

2.

- До 1066 р., у цей період правосуддя здійснювалося на підставі місцевих звичаїв.

- 1066 – 1485 рр. (до встановлення династії Тюдорів), у цей період відбувалося становлення та утвердження загального права. Компетенція королівських судів поступово розширювалась і наприкінці середніх віків вони перетворилися на єдиний орган правосуддя.

- 1485 р. – друга половина XIX ст., це період реформації та модернізації права, формування паралельної загальному праву системи правоположень – права справедливості як системи управлінських рішень лорда-канцлера та його адміністрації. Об'єднання цих двох систем права відбулося в результаті судово-правової реформи 1873 – 1875 рр.

- 1875 р. – по наш час, коли прецедентне право розвивається паралельно з розвитком статутного права (законодавства).

3.

- Зародження та початковий етап розвитку права (VII ст.).

- Етап доктринальної розробки права в період становлення Арабського Халіфату і поява перших правових шкіл (VII – XIII ст.).

- Розвиток права в епоху Османської імперії і період адаптації його положень до нових умов (кінець XIII – перша половина XX ст.).

- Сучасний етап (друга половина XX ст. – до теперішнього часу)

4.

- Етап відсутності чіткого розмежування норм права і моралі, при вирішенні соціальних конфліктів надання переваги процедурам примирення.

- Етап колоніального розвитку права і впливу на нього основних правових сімей.

- Етап незалежного розвитку, тобто етап формування правових систем (з 60-х років XX ст.). Основні напрями правового розвитку в умовах побудови національної незалежності спрямовані на подолання колоніальних нашарувань, обмеження регулюючого значення правового звичаю та розширення законодавчого регулювання суспільних відносин.

Визначте, основні ознаки яких правових систем, коротко викладені нижче.

1.

- *структуру права становить загальне право і право справедливості.* Загальне право було сформоване як комплекс судових рішень, що базується на професійній традиції суддів, за участю суду присяжних. Право справедливості було сформоване в ході діяльності лорда-канцлера як рішення високого посадовця щодо пом'якшення суворих судових рішень, посилюючись на загальні принципи права, поняття добра, гуманності,

справедливості. При їх об'єднанні (у 1873–1875 рр.) були збережені процесуальні форми – і загального права, і права справедливості, хоча вони й різнились між собою: право справедливості – це сукупність справ, що розглядаються переважно шляхом письмової процедури, а загальне право – сукупність справ, які розглядаються шляхом усної процедури;

- *правові норми сформовані здебільшого в інститутах права, без чіткого галузевого характеру.* При цьому існує деяке розмежування галузей законодавства, зокрема щодо належності судової справи до тих чи інших галузей законодавства і визначення, до якого права – загального чи права справедливості, відноситься певна судова справа. Загальне право охоплює питання кримінального, договірної, цивільно-деліктного права, а до права справедливості відносяться питання нерухоності, довірчої власності, торгівлі, успадкування тощо;

- *відсутній поділ права на публічне і приватне, домінуюче значення має процесуальне право в порівнянні з матеріальним.* Історично важливим для юриста вмiти порушити справу, правильно віднайти форму позову;

- *наявність статутного права (законодавства),* яке формувалося під впливом вимог судової практики. Протягом ХХ ст. серед форм (джерел) права істотно зростає й роль делегованого (адміністративного) законодавства, особливо в таких сферах як охорона здоров'я, освіта, соціальне страхування, деякі правила судочинства. Здебільшого статuti та акти делегованого законодавства зазнають консолідації;

- *провідна роль у правотворчості відводиться суддям,* які у процесі судового розгляду юридичних справ, приймаючи судові рішення, створюють норми права, що носять індивідуальний (казуїстичний) характер;

- *основною формою (джерелом) права виступає судовий прецедент* (правила поведінки, сформульовані суддями в їх рішеннях з конкретної справи, які поширюються на аналогічні справи). Прецедентом вважається лише та частина судових рішень, що є вихідною позицією, тобто на якій базується рішення. Інша частина – це те, що необхідно для рішення, так зване «попутно сказане», не вважається обов'язковим. Однак питання про розмежування правоположення і «попутно сказаного» залежить від точки зору судді;

- *правові звичаї виступають в якості допоміжних форм (джерел) права,* особливо у сфері конституційного права, і в деяких випадках набувають обов'язковості в разі їх старовинності;

- *правова доктрина як концептуально оформлена думка відомих учених з питань права носить прагматичний, прикладний характер,* і спрямована здебільшого на обслуговування потреб судової практики;

- *домінують права та свободи особи, що забезпечені судовим захистом,* а не її обов'язки.

2.

- *галузевий характер права, що має вияв у сформованих сукупностях правових норм, які регулюють певну сферу однотипних суспільних відносин;*

- чітка побудова структури права, що знаходить свій вираз у поділі на публічне і приватне (до публічного права належать галузі, які визначають статус і порядок діяльності органів держави і відносини індивіда з державою (адміністративне право), до приватного – галузі, які регулюють відносини індивідів між собою (цивільне право), та поділі структури права на матеріальне право як основоположне та процесуальне право як похідне від матеріального;

- провідна роль у формуванні правових норм відводиться законодавцю, який визначає характер норми права як загального правила поведінки;

- єдина ієрархічно побудована система форм (джерел) права, домінуюче місце в якій посідає нормативний акт; високий рівень нормативних узагальнень, що досягається завдяки кодифікації, результатом якої є галузеві кодекси;

- суттєве значення підзаконних нормативно-правових актів. Крім законів у власному значенні слова, «писане право» містить також норми і приписи, прийняті на виконання законів, та видані не парламентом, а іншими державними (адміністративними) органами;

- правовий звичай є другорядною формою (джерелом) права. Звичай діє як «доповнення до закону», сфери застосування звичаю «крім закону» і «проти закону» дуже обмежені прогресом кодифікації, хоч існування таких й не заперечується;

- юридичний прецедент виступає в якості допоміжної форми (джерела) права, особливе значення має правова доктрина.

3.

- домінуюче значення в системі форм (джерел) права посідають звичаї і традиції, що носять, як правило, неписаний характер і передаються з покоління в покоління;

- звичаї та традиції, що мають високий рівень архаїчності, являють собою синтез юридичних, моральних, ідеологічних приписів, які склалися історично, регулюють відносини всередині певної спільноти, і визнаються державами;

- судова влада керується ідеєю примирення при здійсненні правосуддя;

- істотне значення в якості форми (джерела) права набуває законодавство, певне значення має судовий прецедент.

4.

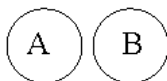
- головним творцем права визнається Вищий Творець, а тому правові приписи є непорушними і підлягають суворому дотриманню;

- тісне переплетіння юридичних положень з релігійними, філософськими, моральними, звичаєвими правилами поведінки, що мають й національні особливості в кожній країні;

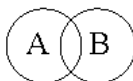
- персоніфікований характер правових положень, що поширюють свою дію на осіб, що сповідують певну релігію;
- структура права об'єднує дві категорії норм: а) правила релігійного культу; б) правила поведінки, що охоплюють норми цивільного права, міжнародного права, кримінального (деліктного) права, особистий статут, судове право, а також владні (державні) норми (норми конституційного права, військового права тощо);
- основоположними джерелами права є релігійні тексти;
- пріоритет імперативних норм над диспозитивними нормативними приписами, домінування у правових приписах обов'язків особи, а не її прав і свобод.

ЗАВДАННЯ № 5.1.

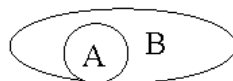
Підберіть до кожного типу співвідношення відповідні терміни теми:

Тип № 1

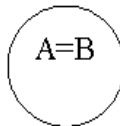
Тип № 2

Тип № 3

Тип № 4

Тип № 5

ЗАВДАННЯ № 5.2. Визначте співвідношення наведених понять:

Поняття	Тип співвідношення (номер)
Релігійна правова сім'я та англо-американська правова сім'я	
Правова система та система права	
Звичаєве право та традиційне право	
Ісламське право та право ісламської держави	
Романо-германське право та континентальне право	

ЗАВДАННЯ № 6 Знайдіть та виправте помилку:

Елементами правової системи є система права, форма держави, система законодавства, принципи права, правова культура, форма права.

Порівняльне правознавство (юридична компаративістика) – це юридична наука, сфера та напрям юридичних міждисциплінарних

досліджень, що мають своїм предметом загальні та специфічні закономірності виникнення, функціонування та розвитку державно-правової організації суспільства, їх типологію, сучасні процеси правового розвитку юридичної карти світу.

У структурі романо-германського права процесуальні галузі права мають пріоритетне значення над галузями матеріального права.

Основним джерелом (формою) права в англо-американській правовій сім'ї визнається правовий звичай.

До форм (джерел) права романо-германської правової сім'ї відносяться нормативно-правовий акт, судовий прецедент, звичай, нормативно-правовий договір.

Характерними рисами англійського права є те, суддя виступає суб'єктом правозастосування; процесуальні норми мають первинне значення у порівнянні з нормами матеріального права; домінування юридичних обов'язків особи над її правами та свободами.

Сукупний критерій типології правових систем охоплює: спільність історичних коренів виникнення правових систем; схожість у формі держави; єдність у структурі права, характеру норми права; спільність основного джерела (форми) права; схожість юридичної техніки; спорідненість правового мислення, рівень правової свідомості та правової культури соціуму; географічне розташування країн; схожість політичних систем.

ЗАВДАННЯ № 7 *Вирішіть задачу:*

Згідно рішень Європейського Суду з прав людини (зокрема, Креанге проти Румунії (23.02.2012 р.); Медведєв та інші проти Франції (29.03.2010 р.) та ін.) особливо важливим визнається дотримання принципу правової визначеності.

На підставі характерних рис романо-германської правової сім'ї визначить, у чому полягає зміст цього принципу і чому саме даний принцип є важливим для правових систем романо-германського права.

ЗАВДАННЯ № 8

Ознайомтеся з фрагментом характеристики основних рис романо-германської правової сім'ї:

Право країн континентальної Європи є одним з найбільш гуманістично спрямованих у світі, що підтверджується чинністю відповідних регіональних міжнародно-правових документів. Право має структуру, що знаходить свій вираз у поділі на публічне і приватне, та поділі структури права на матеріальне право як основоположне та процесуальне право як похідне від матеріального.

Провідна роль у формуванні правових норм відводиться законодавцю, який визначає характер норми права як загального правила поведінки. Має місце єдина ієрархічно побудована система форм (джерел) права, домінуюче

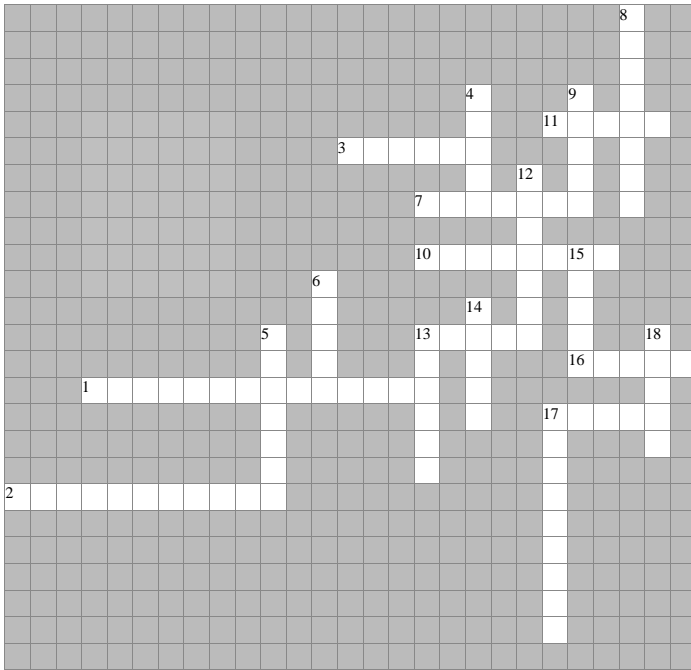
місце в якій посідає нормативний акт, високий рівень нормативних узагальнень, що досягається завдяки кодифікації, результатом якої є галузеві кодекси. Крім законів у власному значенні слова, «писане право» країн романо-германської правової сім'ї містить також норми і приписи, прийняті на виконання законів, та видані не парламентом, а іншими державними (адміністративними) органам, тобто суттєве значення у системі законодавства мають підзаконні нормативно-правові акти.

Судова практика набуває характеру джерела права, коли певна правова проблема однозначно підтверджена при вирішенні низки аналогічних справ і дане рішення підтверджене авторитетом вищої судової інстанції. Особливе значення має правова доктрина, що на різних історичних етапах розвитку цієї правової сім'ї відіграє вагомую роль у правотворчій і правореалізаційній діяльності.

Охарактеризуйте зміст наведеного фрагменту за планом:

1. У чому знаходить свій вираз гуманістична спрямованість романо-германського права?
2. Чи носить право у романо-германській правовій сім'ї галузевий характер? Якщо так, то як це знаходить свій вияв у структурі права?
3. Які державні органи в країнах романо-германської правової сім'ї є суб'єктами правотворчості?
4. Чи мають місце в системах законодавства країн романо-германської правової сім'ї писані конституції як основні закони держав?
5. Чи є судовий прецедент джерелом (формою) права у романо-германській правовій сім'ї?
6. У чому знаходить свій вираз значення правової доктрини як форми (джерела) права?

ЗАВДАННЯ № 9 Вирішить кросворд:

По горизонталі:

1. Назва (вживається, як правило, як ще одна) однієї з правових сімей.
2. Основний закон держави.
3. Основна форма (джерело) права в традиційно-звичайній правовій сім'ї.
7. Сукупність взаємопов'язаних та закономірних елементів.
10. Сукупність галузей права (частина структури права в романо-германській правовій сім'ї), що регулюють суспільні відносини, однією із сторін яких виступає держава.
11. Священна книга мусульман, що є основним джерелом мусульманського права.
13. Посадова особа, що чинить правосуддя.
16. Вищий Творець у мусульман.
17. Система загальнообов'язкових, формально визначених правил (норм) поведінки, що встановлюються та забезпечуються державою.

По вертикалі:

4. Одна з форм (джерел) мусульманського права, що являє собою висновок за аналогією.
5. Основний напрям діяльності (впливу).
6. Одна з форм (джерел) мусульманського права, що являє собою збірку розповідей про життя Пророка Аллаха.
8. Сукупність галузей права (частина структури права в романо-германській правовій сім'ї), що регулюють суспільні відносини, пов'язані із приватним інтересом.
9. Вираз певного змісту.
12. Віра у Вищого Творця, що має визначені особливості.
13. Термін для позначення нормативного акту в англо-американській правовій сім'ї.
14. Одна з форм (джерел) мусульманського права, що являє собою збірник тлумачення основних релігійних книг ісламу.
15. Правило поведінки.
17. Судове рішення, що має бути застосоване, при аналогічності обставин юридичної справи (основна форма (джерело) англо-американського) права).
18. Вид нормативно-правового акту, що має вищу юридичну силу.

ВІДПОВІДІ НА КРОСВОРДИ

<i>Тема 1</i>	
По горизонталі: 1. Суверенітет. 2. Психологічна. 3. Патріархальна. 4. Гносеологічна. 5. Юриспруденція. 6. Методологічна. 7. Держава. 8. Дедукція. 9. Індукція. 10. Договірна.	По вертикалі: 11. Територія. 12. Прогностична. 13. Аксиологічна. 14. Методологія. 15. Онтологічна. 16. Метод. 17. Інтеграційна. 18. Республіка. 19. Функція. 20. Наука.
<i>Тема 2</i>	
По горизонталі: 2. Мононорма. 4. Релігія. 7. Влада. 10. Табу.	По вертикалі: 1. Закономірність. 3. Демографія. 5. Звичай. 6. Міфологія. 9. Особистість.
<i>Тема 3</i>	
По горизонталі: 1. Квазітериторія. 3. Влада. 4. Суспільство. 6. Держава. 7. Нація. 9. Сучасна. 11. Зміст. 12. Гроші. 17. Норми. 18. Територія. 19. Населення.	По вертикалі: 2. Суверенітет. 5. Реальна. 8. Сутність. 10. Офіційна. 13. Централізована. 14. Органи. 15. Символи. 16. Універсальна. 20. Народ
<i>Тема 4</i>	
По горизонталі: 1. Президент. 2. Компетенція. 3. Судова. 4. Гласність. 5. Виконавча. 6. Законодавча. 7. Юрисдикція. 8. Законність. 9. Установча.	По вертикалі: 11. Критерії. 12. Екологічна. 13. Механізм. 14. Гілки влади. 15. Повноваження. 16. Установи. 17. Політична. 18. Тимчасова. 19. Наглядова.
<i>Тема 5</i>	
По горизонталі: 1. Президент. 2. Компетенція. 3. Судова. 4. Гласність. 5. Виконавча. 6. Законодавча. 7. Юрисдикція. 8. Законність. 9. Установча.	По вертикалі: 11. Критерії. 12. Екологічна. 13. Механізм. 14. Гілки влади. 15. Повноваження. 16. Установи. 17. Політична. 18. Тимчасова. 19. Наглядова.

<i>Тема 6</i>	
По горизонталі:	По вертикалі:
4. Глобалізація. 8. Етатизм. 9. Еліта. 11. Визнання. 12. Плюралізм	1. Конвергенція. 2. Державотворення. 3. Маргінальність. 5. Технократія. 6. Цивілізація. 7. Елітаризм. 10. Формация. 13. Анархізм
<i>Тема 7</i>	
По горизонталі:	По вертикалі:
2. Біпатрид. 3. Інтерес. 6. Правовий. 8. Громадянство. 10. Людина. 12. Апатрид. 14. Розподіл. 15. Закон. 17. Відповідальність. 18. Суспільний. 19. Влада.	1. Права. 4. Демократія. 5. Свобода. 7. Громадянське. 9. Держава. 11. Принцип. 13. Верховенство. 16. Суспільство. 18. Справедливість. 20. Гуманність.
<i>Тема 8</i>	
По горизонталі:	По вертикалі:
1. Інтегративний. 2. Позитивістський. 3. Структура. 4. Матеріальне. 5. Особистісний. 6. Праворозуміння. 7. Функція. 8. Інструментальна. 9. Приватне. 10. Цінність.	1. Арістотель. 2. Публічне. 3. Принцип. 4. Петражицький. 5. Соціологічний. 6. Системність. 7. Виховна. 8. Психологічний. 9. Сутність. 10. Регулятивна.
<i>Тема 9</i>	
По горизонталі:	По вертикалі:
1. Конституція. 2. Народ. 3. Звичай. 4. Право. 5. Сакція. 6. Преамбула. 7. Повний. 8. Гласність. 10. Норма.	11. Правотворчість. 12. Закон. 13. Законність. 14. Постанова. 15. Кодифікація. 16. Диспозиція. 17. Вето. 18. Наказ. 19. Указ. 20. Президент.
<i>Тема 10</i>	
По горизонталі:	По вертикалі:
1. Заохочувальні. 2. Трансляційна. 3. Обряди. 4. Моралі. 5. Соціальність. 6. Традиції. 7. Звичасве.	1. Звичай. 2. Зобов'язуючі. 3. Технічні. 4. Мораль. 5. Норми. 6. Релігія. 7. Імперативні.

8. Оціночна. 9. Релігійні. 10. Корпоративні.	8. Соціальні. 9. Догма. 10. Ритуал.
Тема 11	
По горизонталі: 2. Кодифікація. 3. Система. 6. Постанова. 7. Інститут. 11. Консолідація. 12. Підгалузь.	По вертикалі: 1. Інкорпорація. 4. Систематизація. 5. Кодекс. 8. Статут. 9. Галузь. 10. Норма. 13. Положення. 14. Закон.
Тема 12	
По горизонталі: 1. Закон. 3. Ініціатива. 4. Стадії. 6. Регламент. 10. Законність 12. Правотворчість.	По вертикалі: 2. Функції. 5. Регулювання. 7. Справедливість. 8. Правоутворення. 9. Принципи. 11. Демократизм.
Тема 13	
По горизонталі: 2. Використання. 3. Реалізація. 6. Право. 9. Норма. 10. Орган	По вертикалі: 1. Справедливість. 4. Виконання. 5. Постанова. 7. Закон. 8. Правопорушення. 11. Законність.
Тема 14	
По горизонталі: 2. Орган. 5. Указ. 6. Офіційне. 7. Буквальне 8. Норма 9. Буденне.	По вертикалі: 1. Право. 3. Закон. 4. Функціональний.
Тема 15	
По горизонталі: 1. Правовідносини. 3 Регулятивні. 5. Зміст. 7. Люди. 9. Неповна. 11. Інтерес. 13. Навмисні. 15. Фікція. 17. Аксіома 19. Злочин.	По вертикалі: 2. Передумови. 4. Односторонні. 6. Фактичний. 8. Вчинки. 10. Жест. 12. Відносні. 14. Активні. 16. Статус. 18. Гроші. 20. Вік.
Тема 16	
По горизонталі: 3. Необережність. 5. Конформістська. 6. Діяння. 8. Суб'єкт.	По вертикалі: 1. Проступок. 2. Самовпевненість. 4. Зловживання. 7. Умисел.

<p>9. Місце. 12. Поведінка 13. Правопорушення. 15. Мотив. 17. Засіб. 19. Маргінальна.</p>	<p>10. Об'єкт. 11. Недбалість. 12. Предмет. 14. Злочин. 16. Вина. 18. Мета.</p>
Тема 17	
<p>По горизонталі: 1. Індивідуалізації. 3. Обґрунтованості. 5. Деліктоздатність. 8. Виховна. 9. Штрафна. 14. Умисел. 16. Предмет. 18. Законності. 19. Мета. 23. Доцільності.</p>	<p>По вертикалі: 2. Необережність. 4. Відповідальність 6. Негативна 7. Протиправність 10. Відновлювальна. 11. Вирок. 12. Казус. 13. Перспективна 15. Регламентованості. 16. Право. 17. Суб'єкт 20. Правопорушення. 21. Кримінальна. 22. Трудова 24. Цивільна.</p>
Тема 18	
<p>По горизонталі: 3. Заборона 6. Механізм 8. Методи. 9. Предметом. 11. Правовідносини. 12. Тип 13. Норма.</p>	<p>По вертикалі: 1. Дозвіл. 2. Зобов'язання. 4. Заохочення 5. Імперативний. 7. Правореалізація. 9. Правотворчість. 10. Диспозитивний.</p>
Тема 19	
<p>По горизонталі: 1. Переконавання. 2. Навчання. 3. Правосоціалізація. 6. Освіта. 7. Почуття. 8. Виховання. 10. Культура. 11. Ідеологія. 13. Пропаганда. 14. Агітація.</p>	<p>По вертикалі: 1. Поведінка. 4. Правосвідомість. 5. Деформація. 7. Психологія. 9. Нігілізм. 12. Демагогія.</p>
Тема 20	
<p>По горизонталі: 2. Правопорядок. 5. Порядок. 6. Засіб. 7. Метод. 13. Закон.</p>	<p>По вертикалі: 1. Справедливість. 3. Гарантії. 4. Режим. 5. Поліція. 6. Законність. 8. Служба 9. Функція. 10. Дисципліна. 11. Демократія. 12. Безпека.</p>

	14. Принцип.
<i>Тема 21</i>	
По горизонталі:	По вертикалі:
1. Континентальна 2. Конституція. 3. Звичай. 7. Система. 10. Публічне. 11. Коран. 13. Суддя. 16. Аллах. 17. Право.	4. Кійяс. 5. Функція. 6. Сунна. 8. Приватне. 9. Форма. 12. Релігія. 13. Статут. 14. Іджма. 15. Норма. 17. Прецедент. 18. Закон.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми теорії держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний та ін.] ; за заг ред. Є. О. Гіди. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2010. – 260 с.
2. Актуальні проблеми теорії держави та права. Ч. I. Актуальні проблеми теорії держави : навч. посіб. / [С. М. Тимченко, С. К. Бостан, С. М. Легуша та ін.]. – 2-е вид., стереот. – К. : КНТ, 2008. – 288 с.
3. Гришко О. М. Теорія держави і права : практикум / О. М. Гришко, В. І. Риндюк, Ю. М. Рижук ; за заг. ред. Ф. П. Шульженка. – К. : КНЕУ, 2013. – 308 с.
4. Гусарев С. Д. Теорія права і держави : навч. посіб. / С. Д. Гусарев, А. Ю. Олійник, О. Л. Слюсаренко. – К. : Правова єдність, 2008. – 270 с.
5. Загальна теорія права : підруч. / [М. І. Козюбра, С. П. Погребняк, О. В. Цельєв та ін.] ; за заг. ред. М. І. Козюбри. – К. : Ваіте, 2015. – 392 с.
6. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права : підруч. / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. – 3-тє вид., стереот. – Л. : «Новий Світ-2000», 2009. – 584 с.
7. Коталейчук С. П. Теорія держави та права : навч. посіб. для підгот. до держ. іспитів для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Коталейчук, П. Я. Пісної. – К. : КНТ, 2011. – 560 с.
8. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти) : навч. посіб. / М. В. Кравчук. – 3-тє вид., змін. і допов. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 523 с.
9. Крестовська Н. М. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підруч. / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвєєва. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 584 с.
10. Лисенков С. Л. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / С. Л. Лисенков. – К. : Юрисконсульт, 2006. – 355 с.
11. Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підруч. / Г. О. Мурашин. – К. : Ун-т «Україна», 2014. – 561 с.
12. Новик М. К. Теорія держави і права : практикум / М. К. Новик, В. А. Новик. – Житомир : Полісся, 2004. – 213 с.
13. Новик М. К. Теорія держави та права (теорія та практикум) : навч.-метод. посіб. / М. К. Новик, В. А. Новик. – Житомир : Полісся, 2013. – 349 с.
14. Осауленко О. І. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / О. І. Осауленко. – К. : Істина, 2007. – 336 с.
15. Пендюра М. М. Теорія держави і права : посіб. для підготов. до іспитів / М. М. Пендюра. – К. : ТЕКСТ, 2009. – 208 с.
16. Пендюра М. М. Теорія держави і права : навч. посіб. / М. М. Пендюра. – Вид. 3-є, допов. і переробл. – К. : О. С. Ліпкан, 2013. – 302 с.
17. Попович В. М. Теорія держави і права: концепція, праксеологія та методологія розвитку / В. М. Попович. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 382 с.

- 18.** Теорія держави і права : навч. посіб. / [С. К. Бостан, С. Д. Гусарев, Н. М. Пархоменко та ін.]. – К. : Академія, 2013. – 348 с.
- 19.** Теорія держави і права : підруч. / [С. Л. Лисенков, А. М. Колодій, О. Д. Тихомиров та ін.]; за ред. С. Л. Лисенкова. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 448 с.
- 20.** Теорія держави і права : посіб. для підгот. до держ. іспитів / [Д. В. Лук'янов, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.]; за заг. ред. О. В. Петришина. – 5-те вид., допов. і змін. – Х. : Право, 2016. – 195 с.
- 21.** Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. – К. : НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.
- 22.** Теорія держави та права : навч. посіб. для підготов. до атест. здоб. вищої освіти / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. – К. : НАВС, Освіта України, 2017. – 116 с.
- 23.** Теорія держави та права : підруч. / [Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.]; за заг. ред. Є. О. Гіди. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. – 576 с.
- 24.** Теорія держави та права : посіб. для підготов. до іспитів / С. М. Тимченко, Р. А. Калюжний, Н. М. Пархоменко та ін. – 3-є вид. стереотип. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2007. – 176 с.
- 25.** Тимченко С. М. Теорія держави і права. Практикум для студентів юридичних спеціальностей / С. М. Тимченко, Л. Г. Удовика. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 248 с.
- 26.** Шевченко А. Є. Теорія держави і права : навч. посіб. / А. Є. Шевченко, А. В. Старостюк. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. – 270 с.
- 27.** Шмоткін О. В. Теорія держави і права : підручник / О. В. Шмоткін. – Київ : Нац. акад. СБУ, 2016. – 431 с.

Навчальне видання

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Навчальний посібник

В авторській редакції

Підписано до друку 10.09.2018. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 9,65. Тираж 100 прим.

*ВД «Освіта України»
ФО-П Маслаков Руслан Олексійович
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК №4726 від 29.05.2014 р.
Тел. (044) 384-26-08, (097) 479-78-36, (050) 552-20-13.
E-mail: osvita2005@mail.ru, www.rambook.ru*

*Друк: ФО-П Поліщук О.В.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №2142 від 31.03.2005
07400, м. Бровари, вул. Незалежності, 2, кв. 148
тел. (044) 592-13-49*